

Jnu'un Yandios ni chaa Juan

Ka'an apóstol Juan nau kuu maa Jnu'un ndaa

¹ Na ti sa'a ga Yandios ñuyivi jiin taka ga iyo, ti ja iyo ñin ja kancha jiin ya ja nani Jnu'un. Sia'an ni nani chi xna'an nasa kaa maa Yandios. Ti ñin ni kuu Jnu'un un jiin maa Yandios. Ti suni sia'an ñin nuu ini maa Yandios jiin Jnu'un un.

² Sia'an ni ja iyo kancha Jnu'un un jiin Yandios sa ni sa'a ya ndi'i ga ja iyo.

³ Ti maa ñin ni Jnu'un un ni sa'a nava ni kachi Yandios, ni sa'a taka ja iyo. Tu ni iyo ni ñin ja tu ni sa'a Jnu'un un.

⁴ Ni sa'a Jnu'un un ja taka ja iyo na kuchaku. Ti nava na kujnuni ini yivi nau kuu Yandios, chi Jnu'un un ni kuu nanu ñin ñundijin ja na ndincha ichi i nava na kujnuni ini i nau ja kuu ya. Tu ka kuni kuiti i ja na ndincha ñu'un un nuu i. Vasu sia'an tu ka kuni i tu ni ka kundee i nda'va i ñu'un un naa i.

⁵ Ti vasu sia'an ni kuu, ko tu ni ka kujnuni ini i nau ja kuu ya, chi kanchuku i nanu ñu'ña kuiti. Ni chaa ya ti ni kuu ya nanu ñin ñu'un ja na ndundijin nuu ñaa un. Ti vasu sia'an ni kuu ko tu ni ka kujnuni ini yivi nau ja ni kuu ya.

⁶ Yukan ti sa ni nakaji Yandios ñin chaa ni nani Juan,

⁷ ti ni ja'a ya ñin jniñu nuu da ja na ka'an da jnu'un ya nuu yivi. Ni ka'an da, ti ni kachi da: “Ja ni chaa Chaa un”! —ni kachi da. Sia'an ni ka'an

da, chi ni kachi da ja Chaa un kuu ja kua'a injnuni yivi. Chi kuu da nanu in ñu'un ja xndinchaa nava na kujnuni ini yivi na ichi kinkoyo i.

⁸ Sia'an ni ka'an Juan chi ni kachi da ja ansu maa da kuu Chaa kuu nanu ñu'un un, chi so kachi da ja na kandixia yivi naa i.

⁹ Undi ni chaa Chaa un, ti sa ni ka kujnuni ini yivi naa ichi kinkoyo i, chi ni ja'a da injnuni yivi ñuyivi. Ti jnu'un ka'an da un, ni kuu nanu in nduva ja ndinchaa nuu ñu'ña. Chi ni xna'an naa ichi kinkoyo yivi naa i. Ti sia'an na kujnuni ini i nau ja kuu maa Yandios. Jiin jnu'un ni ka'an chaa un, ni ka jini i naa ichi kinkoyo i.

¹⁰ Vasu maa Chaa un ni sa'a ñuyivi ja'a ti ni kuncha da nuu, ko tu ni ka janta'u yivi maa da. Chi tu ni ka nakuni i nau chaa kuu da.

¹¹ Ni kuncha Chaa un nuu kanchuku yivi ñuu da, ja su ndi'i i kuenta'u maa da, ja maa da kuu Se'e Yandios, ya kuu Cristo.

¹² Ti yivi ni ka janta'u ya yukan, ni ka kuu i yivi ka kandixia. Ni ja'a ya jnundee ini yivi un, ti sia'an ni ka nduu i yivi Yandios.

¹³ Ti ka kuu i yivi Yandios, chi sia'an ni kuu ini maa ya. Ti ansu ja ni ka kuu ini maa yivi naa i, chi ja ni kuu ini maa Yandios ni kuu ja ni ka nduu i se'e maa ya, ti tukaa ga kuu i nanu kuu in se'e tata jiin nana.

¹⁴ Chaa ni kuu Jnu'un ja ni kuncha undi nuu jiin Yandios un, ni kii da ni kaku da nuu ñuyivi ja'a. Ni kuncha da jiin yivi naa i, ti ru'u naa ri ni ka jini ri ja in ni kuña'nu da jiin Tata da Yandios. Jiin jniñu ni sa'a da ni stuu da ja kuña'nu Yandios. Ti yukan sa ni ka jini ri ja maa da kuu Se'e Yandios, chi in

ni ka kuña'nu ya jiin maa Yandios. Ni nakachi ya taka jnu'un ndaa vaji nuu maa Yandios. Sia'an ni kuu na ni chaa Jnu'un un nuu ñuyivi ja'a.

¹⁵ Juan, chaa ni skuanducha un, ni ka'an da jnu'un ya nuu yivi, ti ni kachi da:

—Siki Chaa ja'a ni ka'an ri nuu ra naa ra na, ni kachi ri ja jaa ñin kivi ti chaa ñin Chaa kuña'nu ga, chi xnaka Chaa un iyo, ti sa ni kaku ru'u —ni kachi Juan, chaa ni skuanducha un.

¹⁶ Iyo xaan jnu'un ndee ini nuu ya nuu Yandios. Ja yukan kuu ja kunda'u ini ya yo'o naa yo, ti chindee xaan ya yo'o.

¹⁷ Xnaka Moisés ni xnukoo ley Yandios, ti sa ni taji ya Jesús, ya kuu Cristo, ti maa ya kuu ja kunda'u ini yo'o. Ti Jesús kuu ya ni xndaku taka ga jnu'un vaji nuu maa Yandios nuu yo naa yo.

¹⁸ Tu ja'i nakuni yivi nuu Yandios, chi maa ñin ni se'e ya kuu ja kancha jiin ya. Ja yukan kuu ja ni kii ya, ni kii stuu ya nava kaa maa Tata ya.

Ni ka'an Juan, chaa ni skuanducha un, jnu'un Jesús, ya kuu Cristo

(Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

¹⁹ Yukan ti chaa ka kuña'nu nuu nación Israel, ja kanchuku ñuu Jerusalén, ni ka ja'a da jniñu nuu tijni sutu jiin ndaja'a da ja ni ka nani levitas. Ni ka taji da chaa un nuu kande Juan ja na kajnu'un da, na ndenu nau siki kuu jniñu sa'a da un. Ti ja'a kuu jnu'un ni ka'an Juan jiin da.

²⁰ Tu ni nduku da inga jnu'un ja xnda'u da chaa un, chi su'va ni kachi ndaa da:

—Ansu ru'u kuu maa Cristo ja ni taji Yandios ja sa'a jniñu ña'nu un —ni kachi da.

21 Yukan na ti ni ka jikajnu'un tuku chaa un:

—¿Nau ja kuu ra nusa? ¿Xi maa ra kuu profeta Elías ja ni ka'an jnu'un Yandios un nu? —ni ka kachi da.

—Ansu kuu ri —ni kachi Juan.

Ti ni ka jikajnu'un tuku da:

—Kii ñn chaa kii ka'an jnu'un vaji undi nuu maa Yandios. ¿Xi maa ra kuu chaa un nu? —ni ka kachi da.

Ti ni xndeokani Juan:

—Tuu —ni kachi da.

22 Yukan na ti ni ka jikajnu'un tuku da, ti ni ka kachi da:

—¿Nau ja kuu ra nusa? Kachi, nava sia'an na ni'in ri jnu'un nakani ri nuu chaa ña'nu ni ka taji ru'u un, ¿Ko na chaa kuu maa ra nusa? —ni kachi da.

23 Ti ni kachi Juan:

—Maa ri kuu ja ve ka'an undi nuu ñu'un te'e ja'a, ja na kachi ri nuu yivi: “Satu'va maa ra naa ra, chi ja yajni chaa Jito'yo Yandios”, chi sia'an ni ka'an Isaías na ni chaa da jnu'un Yandios na jana'an—ni kachi Juan.

24-25 Ti chaa vekoyo nuu chaa fariseo un ni ka jikajnu'un da Juan, ti ni ka kachi da:

—¿Ti ndoo skuanducha ra yivi, ti nu tu kuu ra maa Cristo, ni Elías, ni inga profeta ja ka'an jnu'un vaji undi nuu maa Yandios nusa? ¿Ndoo kuu ja sa'a ra un nusa? —ni ka kachi da.

26 Ti ni kachi Juan jiin da naa da:

—Saña chi skuanducha na jiin nducha, ko iyo inga Chaa ja chaa nuu ni naa ni, ti ni'in, tu ka nakuni ni chaa un.

²⁷ Xnaka saña ni chaa, sa chaa Chaa un. Ko vanuxia kuña'nu ga da ja kuu saña. Kuña'nu xaan ga da ja tu kuu kandu na nuu da, ni ansu jniñu na kuu jakuitandijin na ti tava na ndijña da —ni kachi Juan.

²⁸ Sia'an ni ka'an Juan na ni kunde da yajni ñuu Betábara, ja kande inga yu'u yucha Jordán nu ni skuanducha da yivi un.

Ka'an Juan, chaa skuanducha un, ja Jesús kuu maa Lelu Yandios

²⁹ Inga kivi ti ni jini Juan nuu Jesús ja vaji ya nuu kande da, ti ni kachi da jiin yivi:

—Nde'e naa ra, ja'a vaji maa Lelu Yandios, ti kuu ya nanu lelu ni ka ja'ni yivi Israel ja ni ka soko i ja na kenchá kuachi i. Ti maa ya kuu Lelu Yandios, chi sia'an ni chaa ya ja na kenchá ya kuachi yivi ñuyivi ja'a.

³⁰ Undi nuu ni ka'an ri jnu'un ya ja ni kachi ri: “Xnaka ru'u, ni kenda ti sa kenda maa Chaa kuña'nu ga un. Kuña'nu ga ya chi ja iyo ya, ti sa ni kaku ru'u.

³¹ Undi na sa ti kuni ga ri nau kuu maa ya. Ko xnaka ni kenda ri skuanducha ri jiin nducha nava sia'an na stuu ri maa ya nuu yivi Israel. Yukan na ti sa na nakuni yivi Israel nau kuu ya” —ni kachi Juan.

³² Yukan na ti ni jani Juan jnu'un, ti ni kachi da:

—Ni jini ri ni kuun Espíritu Yandios vaji ya undi andivi, vaji ya nanu ñin sata, ni jinu ya ti ni kendo ya jiin Jesús.

³³ Undi sa ti kuni ga ri nau kuu ya, ko vijna ti ja ni jini ri chi maa Yandios ni taji ya ru'u. Ni ja'a ya jniñu nuu ri ja na skuanducha ri yivi jiin nducha.

Ni ka'an ya jiin ri, ti ni kachi ya: “Nu ni jini ra ni kuun Espíritu Yandios ti jinu ya siki ñin chaa un. Ti Chaa yukan kuu ja taji Espíritu Yandios ja na kuncha ya jiin yivi naa i”, ni kachi Yandios jiin ri.

³⁴ Ru'u Juan, na kachi ri ja, ja ni jini ri Chaa un, ti ja'a ri jandaa ja maa ndixia da kuu maa Se'e Yandios. Ti jandaa kuiti kuu ja Chaa un kuu maa Se'e Yandios —ni kachi Juan.

³⁵ Inga kivi ti kande tuku Juan jiin uu chaa ka jika jiin da.

³⁶ Ni jini da nuu Jesús ni ya'a ya yukan, ti ni kachi da:

—Nde'e naa ra, Chaa un kuu maa Lelu Yandios —ni kachi da.

³⁷ Ni ka jiniso'o chaa ka jika jiin Juan ja sia'an ni ka'an da, ti ni ka chindikun chaa un jata Jesús kuankoyo da.

³⁸ Ni ndeokoto Jesús, ni jini ya ja ka ndikun chaa un kuankoyo da jata ya. Ni ka'an ya, ti ni kachi ya:

—¿Ndoo ka nduku ra naa ra? —ni kachi ya.

Ti ni ka kachi da naa da:

—Maestro, ¿Nanu nchaa ni? —ni ka kachi da.

³⁹ Ti ni kachi Jesús:

—Ña'an na cho'o, ti kuni ra —ni kachi ya.

Kuankoyo da jiin ya naa da ti ni ka jini da nuu kancha ya. Ti yukan ni ka kendo da jiin ya kivi un, chi ja ni kuu kaa kuun ja ini.

⁴⁰ Ñin chaa un ni kuu Andrés, ñani Simón Pedro. Ni jini da ja sia'an ni ka'an Juan, ti ni chindikun da jata Jesús.

⁴¹ Yukan na ti ni jan nunduku Andrés ñani da Simón Pedro, ti ni kachi da jiin da:

—Ni nakejna'an ri jiin Cristo, ya ni taji Yandios ja sa'a jniñu ña'nu un —ni kachi da.

⁴² Yukan na ti kua'an da jiin ñani da nuu kancha Jesús. Nu ni jini Jesús nuu Simón, ti ni kachi ya:

—Maa ra kuu Simón, se'e y# Jonás. Undi vijna ti kendo ra konani ra Cefas —ni kachi ya.
(Cefas kuni ka'an Pedro nuu sa'an ni ka ka'an yiv# un.)

⁴³ Inga kiv# ti ni ki'in Jesús ichi kua'an ya ichi ñuu Galilea. Yukan ni ndejna'an ya jiin Felipe. Ni kachi ya jiin da:

—Ña'an na cho'o —ni kachi ya.

⁴⁴ Ti Felipe ni kuu da #n chaa ñuu Betsaida, nu kuu ñuu Andrés jiin Pedro.

⁴⁵ Ni nanduku Felipe Natanael, ti ni kachi da jini da:

—Ja jini ra nava ni chiso Moisés jiin taka ga profeta ni ka ka'an da jnu'un Yandios na jana'an. Ni ka ka'an da ja chaa #n chaa kuña'nu ja kuu inga kuiya. Ni ka ndejna'an ri jiin chaa un, ti maa da kuu Jesús, se'e y# José, chaa ñuu Nazaret —ni kachi Felipe.

⁴⁶ Ti ni kachi Natanael jiin Felipe:

—Ti va nu iyo #n chaa va'a kenda nuu ñuu Nazaret —ni kachi da.

Ti ni kachi Felipe jini da:

—Na cho'o, nde'e ti kuni ra —ni kachi da.

⁴⁷ Ni jini Jesús ja kuaja Natanael, ti ni kachi ya jiin da:

—Ja'a vaji #n maa chaa ñuu Israel ja tu jini da xnda'u ña'an da —ni kachi ya.

⁴⁸ Ti ni kachi Natanael jiin Jesús:

—¿Nasa ni nakuni ni saña? —ni kachi da.

Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Na ti kana ga Felipe xini ra, ti ja ni jini ri ro'lo kande ra ndatí nutichí vixi un —ni kachi ya.

⁴⁹ Ti ni kachi Natanael:

—Maestro, maa ni kuu Se'e Yandios. Ti maa ni kuu rey ta'u jniñu nuu ni tu'u nación Israel —ni kachi da.

⁵⁰ Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Ni kandixia ra ru'u chi ni kachi ri jiin ra ja, ja ni jini ri kande ra ndatí yujnu un. Ko nde'e ra ti kuni ra ja su'va na'nu ga jniñu sa'a ri, chi su'va nduña'nu ga ri —ni kachi ya.

⁵¹ Ni siin Jesús ka'an ya jiin da, ti ni kachi ya:

—Jandaa na kachi ri nuu ra ja vijna na ti kuni ra nuña andívi, ti nde'e ra chakoyo ndaja'a Yandios (ja ka nani ángel), ti ka ndaa ka nuu i nuu kancha ru'u, ja kuu ri se'e Yívi Ñuyívi ja' —ni kachi Jesús.

Ni ja'an Jesús ñn viko nanda'a

2

¹ Nu ni ya'a uni kivi, ti ni iyo ñn viko nanda'a ñuu Caná, ja kuu ndañuu Galilea. Ti yukan kande nana Jesús.

² Suni kua'an Jesús jiin chaa ka skua'a jiin ya, chi ni ka kana yivi un maa ya.

³ Ti nu ni jaa hora ja ni ndi'i vino ni ka ji'i yivi un, ti ni kachi nana Jesús jiin ya:

—Ja ni ndi'i vino —ni kachi ña.

⁴ Ti ni kachi Jesús jiin ña:

—Koto xndi'i ni ini ni, chi tu ja'i jaa kivi ja sa'a na ñn jniñu ña'nu —ni kachi ya.

⁵ Yukan na ti ni kachi nana Jesús nuu chaa ka jicondiso vasu un:

—Sa'a taka ndoo na kachi maa ya nuu ra —ni kachi ña.

⁶ Ti yukan kajiin iñu tenaja yuu na'nu ja kivi kuun xiko xi undi ñn ciento litro nducha chii. Ti jnu'un yivi hebreo ni kuu ja ka jajniñu i tenaja un ja kuu nducha ja ka nanda'a i jiin ja ka na sandoo i ko'o i, nava sia'an na kendo va'a i nuu Yandios.

⁷ Ni kachi Jesús nuu chaa ka jicondiso vasu un:

—Chu'un chitu nducha chii tenaja ja'a —ni kachi ya.

Ti ni ka chu'un chitu chaa un nducha chii tenaja un.

⁸ Yukan ti ni kachi Jesús:

—Tava ti'li ti kua'a ra nuu chaa yinda'a viko un —ni kachi ya.

Ni ka tava da ti'li ti kuankoyo da jiin nuu chaa un.

⁹ Ni ka ji'i da ti'li, ti so ni naa ini da chi va'a xaan ga iyo vino un. Ti tu jini da nasa ni jaa un. Ko maa chaa ka jicondiso un chi ni ka jini da. Yukan na ti ni kana chaa ndisojniñu un xini chaa ni nanda'a un,

¹⁰ ti ni kachi da jiin da:

—Taka yivi chi xnaka ka ja'a i vino va'a un ka ji'i yivi kua'a un, ti sandi'i ni ga sa ka ja'a i vino nda'u ga. Ko ro'o, chi su'va sandi'i ni ga ni xndoo ra ja va'a ga. Ja'a kuu ja va'a xaan ni sa'a ra —ni ka kachi da.

¹¹ Yukan ni kuu ñn jniñu ña'nu ni sa'a Jesús undi nuu kuiti. Undi ñuu Caná, ja kuu ñn ndañuu Galilea, sia'an ni sa'a ya. Yukan ti vi'i ga ni ka kandixia chaa ka skua'a jiin ya naa da. Ni sa'a ya ñn jniñu ña'nu un ja na kuni yivi ja ni ja'a Yandios ñn jniñu ña'nu ga nuu ya.

¹² Yukan na ti sa kua'an ya ichi ñuu Capernaum. Nana ya, ñani ya, jiin chaa ka skua'a jiin ya suni kuankoyo da jiin ya, ti yukan ni ka'iin da jaku kivi.

*Ni keni'in Jesús yivi ka iin ini veñu'un ka'nu
(Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18; Lc. 19.45-46)*

¹³ Kuan kuyajni viko ka sa'a yivi hebreo ja ka nuku'un ini i na ni keni'in Yandios maa i ñuu Egipto na jana'an. Ti viko un nani viko pascua. Kua'an Jesús ñuu Jerusalén ja ni kuu kivi viko un.

¹⁴ Ti nuu veñu'un ka'nu un ni jini ya ka xiko yivi xndiki, jiin ri, jiin sata. Ti suni ka'iin chaa ka xndayi xu'un.

¹⁵ Nu ni jini Jesús yukan ti ni kuiti ini ya. Ti yukan ni sa'a ya in cuarta ñi, ti ni keni'in ya yivi un kuankoyo i. Ni keni'in ya yivi un ichi fuera yuxe'e un. Ni keni'in ya ri, ni keni'in ya xndiki. Ni skuiokava ya mesa chaa ka xndayi xu'un un, ti ni ka jichanuu xu'un un kua'an.

¹⁶ Ti nuu chaa ka xiko sata un ni kachi ya:

—Keni'in ja'a naa ra, ti tukaa sa'a ra ya'u ini ve'e Tata ri —ni kachi ya.

¹⁷ Yukan ti ni ka nuku'un ini chaa ka skua'a jiin ya ja ka'an nuu tutu ii Yandios siki Jesús: “Ndi'i xaan ini na ve'e ni, ja na kuu in ve'e ii”, kachi nuu tutu.

¹⁸ Yukan sa ni ka jikajnu'un chaa hebreo un maa ya:

—Nu ndixia ra ja ndisojniñu ra ja sa'a ra yukan, ti ja'a kua'a ra jandaa vijna. ¿Ti na in jniñu ña'nu ndiso ra nusa? —ni ka kachi da.

¹⁹ Ti ni kachi Jesús nuu da naa da:

—Kuu kanuu na veñu'un ja'a ki'in, ko nuu uni kivi ti nakani tuku ni na kundichi —ni kachi ya.

²⁰ Ti ni ka kachi yiví hebreo un:

—Uu xiko iñu kuiya ni ka sa'a yiví jniñu ti sa ni ka jani i veñu'un ka'nu ja'a kandichi, ti ro'o ndo'o ini ra ja nuu uni ni kiví ti nakani tuku ra kundichi —ni ka kachi da.

²¹ Ja sia'an ni ka'an Jesús jnu'un veñu'un ka'nu un, ko ni ka'an ya ja siki yiki kuñu maa ya,

²² ja nandoto tuku ya nuu ñuji'i. Ti yukan sa ni ka nuku'un ini chaa ka skua'a jiin ya. Ni ka nuku'un ini da jnu'un ni ka'an ya, ti sa ni ka kandixia da ja sia'an ndixia ka'an nuu tutu Yandios. Suni ni ka kandixia da jnu'un ni ka'an maa Jesús na kiví un.

Ja jini Jesús na kanda yiví

²³ Na ni kunde Jesús ñuu Jerusalén ja ni kuu kiví Pascua, nde kua'a yiví ni ka kandixia ja maa ya kuu Cristo, chi yukan ni ka jini i jniñu ña'nu sa'a ya ja ndisojniñu ya.

²⁴ So ja tu kachi kaji ya, ko maa ya ja jini ya nasa kanda taka yiví.

²⁵ Ja yukan kuu ja tu nini kuu ja kachi ñin yiví nuu ya nasa kanda i, chi vanua ja jini va'a maa ya nasa ka ndo'o ini yiví, jiin undi inijnuni i.

Ka'an Jesús ja na nakaku jaa yo

3

¹ Ni iyo ñin chaa fariseo ni nani Nicodemo. Ti ni kuu da ñin chaa kuña'nu nuu yiví naci6n hebreo.

² Ti ñin jakuaa ni ja'an da nuu kancha Jesús, ti ni kachi da jiin ya:

—Maestro, ja ka jini na ja maa Yandios ni taji ni'in ja na xna'an ni jnu'un ya nuu na naa na. Tu ka kuu sa'a ñin yiví ñin jniñu ña'nu nanu sa'a maa ni

nu tu chindee Yandios maa i. Ti jiin yukan ka jini na ja maa ya ni taji ni'in vaji ni —ni kachi da.

³ Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Jandaa na kachi ri nuu ra ja nu tu nakaku jaa ñin yivi nuu Yandios, ti tu kuu kivi i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu —ni kachi ya.

⁴ Ti ni kachi Nicodemo:

—¿Ti nasa kuu nakaku jaa ñin chaa ña'nu, ti nu ja ni ja'nu da nusa? ¿Xi va nu kuu ndivi tuku da chii nana da, ti sa nakaku tuku da nu? —ni kachi da.

⁵ Yukan na ti ni kachi Jesús jiin da:

—Jandaa na kachi ri nuu ra ja nu tu nakaku jaa ñin yivi, ti tu kuu kivi i ñuu nuu ta'u Yandios jniñu. Ti yukan kuu ja sa'a maa Espiritu Yandios ja na nakani ini i ti na kuanducha i, nava na kondoo undi ini añu i, ti ansu ja na nakaku i nuu ja'a nana i. Chi ja na nakaku i kuu ja sa'a maa Espiritu Yandios. Yukan na ti sa kuu kivi i nda'a Yandios ja na ta'u ga jniñu nuu i.

⁶ Sa'a yo nanu ja nu na kaku ñin yivi, ko kaku i jiin yiki kuñu ñuyivi ja'a. Ko ja sa'a Espiritu Santo kuu ja na nakaku jaa i undi ini añu i. Yukan kuu ja na nakaku jaa ñin yivi.

⁷ Ti va so naa ini ra jiin jnu'un ni ka'an ri un, chi nu ka kuni kivikoyo yivi ñuu nuu ta'u Yandios jniñu, ti tukaa iyo inga ichi kinkoyo i, chi ñin ni ichi iyo. Ti yukan kuu ja sa'a maa Espiritu ii ja na nakaku jaa i.

⁸ Nde'e ra nu kee tachi, ti jiniso'o yo ko tu kuu kuni yo jiin nduchi yo, ni tu kuu jniñi yo jiin nda'a yo, ni tu kuni yo na ichi kua'an. Suni sia'an sa'a Espiritu Yandios jiin yivi, chi tu ka jini i nasa sa'a ya ja na nakaku jaa i —ni kachi ya.

⁹ Ni jikajnu'un tuku Nicodemo:

—¿Ti nasa kuu ja nakaku jaa yivi nusa? —ni kachi da.

¹⁰ Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Kuu ra ñn maestro, ti kuña'nu ra nuu jna'an yo ja ka kuu yivi Israel, ti tu kujnuni ini ra jnu'un ja'a, ¿Va tu jini ra nusa?

¹¹ Jandaa na kachi ri nuu ra, ja ka jini ndaa ra taka jnu'un ka'an ri, ti jani ndaa ri jnu'un taka ja ni jini ri. Ko so ja ro'o, tu kandixia ra jnu'un ka'an ri.

¹² Ja sia'an tu kandixia ra jniñu sa'a Yandios nuu ñuyivi ja'a, ¿Ti ndee ga ja kandixia ra nu na kachi ri nasa jito Yandios taka jniñu sa'a ya undi nuu kancha maa ya nusa? Va tukaa ga kandixia ra yukan.

¹³ Ni ñn tundo ja'an andivi ja kuni nasa iyo yukan, chi maa ñn ni ja ni chaa nuu ñuyivi ja'a kuu ja jini. Maa ñn ni ru'u ja kuu ri Se'e Yivi Ñuyivi, ja ni kuncha ri andivi, ti jini ndaa ri nasa iyo.

¹⁴ Ko yukan na ti katakaa yivi ru'u nuu nda'a cruz, ja kuu ri Se'e Yivi Ñuyivi. Na ni ka jikonuu yivi hebreo nuu ñu'un te'e un na jana'an, ni jatakaa Moisés ñn koo kaa nuu ñn nda'a yujnu un un. Ti suni sia'an kuu vijna, chi katakaa yivi ru'u nuu nda'a cruz.

¹⁵ Yukan na ti taka yivi kandixia ru'u, tukaa jna'nu ndatu i. Sia'an na ti sa kuu kunchuku i jiin Yandios ja kuu saa ni. Chi sia'an sa'a Yandios jiin taka yivi ka kandixia Se'e Yivi Ñuyivi.

Ni kunda'u ini Yandios yivi ñuyivi

16 Ni kunda'u xaan ini Yandios yiví ñuyiví. Ja yukan kuu ja ni taji ya se'e ya ni kii ya, vasu maa iin ya ni kuu Se'e Yandios. Ni kii se'e ya nuu ñuyiví nava taka yiví na kandixia ya, ti tukaa jna'nu ndatu i, ti kunchuku i jiin Yandios ja kuu saa ni.

17 Sia'an ni taji Yandios Se'e ya nuu ñuyiví. Ko tu ni taji ya Se'e ya ja na ka'nu ndatu ya yiví, chi su'va ja na nama ya yiví naa i.

18 Taka yiví ni ka kandixia ya, tukaa jna'nu ndatu i, ko yiví ja tu ka kandixia i ya, ja ni ka jna'nu ndatu i. Ko ni ka jna'nu ndatu i ja tu ni ka kandixia i maa Se'e Yandios, ja maa iin ni ya kuu ja nama siki yiví naa i. Sia'an ni kunda'u ini Yandios yiví ñuyiví.

19 Iyo kua'a yiví ja tu ka kandixia jniñu ni sa'a Yandios. Ka sa'a ndeva'a i, ti jiin jniñu ka sa'a i un jini yo ja ka jna'nu ndatu i. Ja ni taji Yandios se'e ya nuu ñuyiví, ti kuu ya nanu iin ñu'un ja ndincha nuu ñuñaa, ja na kuni yiví na ichi kinkoyo i, ko tu ka jandatu i. Chi ka ndiyo ini i ja sa'a ndeva'a i nanu iin chaa jajna'an ini kaka jakuaa. Suni sia'an ka ndiyo ini i kundikun i kuachi un. Sia'an ka stuu yiví un maa i ja ka jna'nu ndatu i nuu Yandios.

20 Ja ni taji Yandios se'e ya nuu ñuyiví, ti ni kuu ya nanu iin nduva ñu'un ja ndincha nuu ñuñaa, nava na kuni yiví ichi kinkoyo i. Ko sa su'va ka jito u'u i Yandios jiin se'e ya ja xna'an ya na ichi kinkoyo i. Ti ka jito u'u i jnu'un ya, chi tu ka na kuni i yukan sa ni ka jini i ja iyo kuachi siki naa. Tu ka janta'u i jnu'un ya, chi ka ndiyo ini i ja siin i jiin kuachi un.

21 Ko ka iyo yiví ka janta'u Se'e Yandios, ja kuu ya nanu iin nduva ñu'un ja ndincha nuu ñuñaa. Chi xna'an ya naa i ichi kinkoyo i, ti ka kusii ini kaka

ndaa i ichi un, chi tu ka yu'u i sa'a i jniñu va'a ja kuni Yandios. Ti sia'an ka stuu kaji ja ka sa'a i taka jniñu va'a kuni maa Yandios —ni kachi Jesús.

Ndakuni'in tuku Juan jnu'un Jesús

²² Yukan na ti kua'an Jesús ichi ñuu Judea. Suni kuankoyo chaa ka skua'a jiin ya. Yukan ni ku'iin da jiin ya jaku kivi, ti yukan ni skuanducha ya yivi.

²³ Suni ni kundee Juan ni skuanducha da ñuu Enón, chi yukan ni iyo kua'a nducha. Ñuu yukan kendo yajni jiin ñuu Salím. Ni ka ja'an yivi nuu da, ti ni skuanducha da i.

²⁴ Yukan ni sa'a Juan undi na ti kivi ga da vekaa.

²⁵ Uu xi uni jna'an chaa ka skua'a jiin Juan, ti ni ka keja'a ka ka'an da jiin chaa hebreo un. Ti ka ka'an da siki ja nasa kuu ja ka ndundoo yivi nuu Yandios.

²⁶ Yukan na ti ni ka ja'an da nuu kande Juan, ti ni ka kachi da:

—Maestro, ni jini ni chaa ni jaa nuu ni kunchuku yo ichi inga yu'u yucha Jordán, ja ni kachi ni na chaa kuu chaa un. Vjna ti ja skuanducha da, ti tendi'i yivi kuankoyo nuu da un —ni ka kachi da.

²⁷ Ti ni kachi Juan:

—Nu tu chindee Yandios, ti tu kuu sa'a yivi ñn jniñu nava kuni maa ya.

²⁸ Ja ka jini va'a ra ja ni kachi ri ja tu kuu ri maa Cristo. Ko ni taji Yandios ru'u ve sa'a ri ñn jniñu ti jniñu un kuu ja na kaxnu'un ri nuu yivi ja kii ya.

²⁹ Na kani ri ñn jnu'un. Nu na nanda'a ñn chaa jiin ñasi'i da, ka sa'a da viko jiin amigo da. Ti amigo da un kuu chaa ta'u jniñu nuu viko un, ti amigo da un kajnu'un nu iyo s#ini da ja nanda'a da xi tu. Nu

ni kachi chaa nanda'a un ja iyo sii ini da, yukan ti amigo da un, suni kusii xaan ini da. Ti suni sia'an kusii xaan ini ri ja na kinkoyo yivi nuu Jesús.

³⁰ Siki ja ka ka'an ra un, ti kanuu ga ja na nduña'nu ga maa ya, ti su'va na nukuu ga ru'u —ni kachi Juan.

Īn ja vaji ichi andivi

³¹ Ti maa ĩn ni ya kuu ja vaji undi andivi, yukan kuu ja kuña'nu ga ya nuu tendi'i yivi. Taka yivi ni ka kaku nuu ñuyivi ja'a ka kuu i se'e ñuyivi ja'a, ti ka ka'an i mani maa jnu'un iyo nuu ñuyivi ja'a. Ko ĩn ja vaji undi andivi, chi kuña'nu ga nuu tendi'i yivi.

³² Ti ka'an ya taka ja ni jini ya, ti jani ya jnu'un taka ja ni jiniso'o ya, ko tu ka kuni chunso'o yivi taka jnu'un ka'an ya.

³³ Taka yivi ni ka chunso'o jnu'un ya, ni ka nakuni ndaa i ja iyo ndaa jnu'un ni ka'an ya.

³⁴ Ti jandaa ndixia kuu un, chi ni taji Yandios maa ya, ti maa ya kuu ja ni ka'an taka jnu'un ka'an Yandios, vanuxia kancha maa Espiritu Yandios jiin ya, ti tu yiku'va Espiritu ni ja'a Yandios ja na kuncha jiin ya.

³⁵ Xaan ga mani Yandios jiin se'e ya. Ti ja yukan kuu ja ni nach'i ya taka ja iyo nuu nda'a se'e ya ja na ta'u ya jniñu nuu.

³⁶ Yivi kandixia Se'e Yandios ja nama ya i, ti kunchuku i jiin ya ja kuu saa ni. Ko yivi ja tu kandixia Se'e ya, tu kuu kunchuku i jiin ya, chi su'va vi'i ga kuiti ini Yandios nuu i, ti kua'a ya nundo'o koo ndo'o koo nene i ja kuu saa ni.

Ka'an Jesús jiin ĩn ña'an ñuu Samaria

4

¹ Ni ka ni'in chaa fariseo un jnu'un ja kua'a ga yiví ka jika jiin Jesús, ti ni skuanducha ya kua'a xaan ga yiví ja kuu Juan.

² Vasu ansu maa Jesús ni skuanducha yiví, chi chaa ni ka skua'a jiin ya un ni ka sa'a.

³ Ni jaa jnu'un un nuu Jesús ja sia'an ni ka jini chaa fariseo. Yukan kuu ja ni kee ya ñu'un ñuu Judea, ti kuano'on ya ichi nuu ñu'un ñuu Galilea.

⁴ Ti ichi kua'an ya ni ya'a ya nuu ñu'un ñuu Samaria.

⁵ Ni jaa ya ñuu Sikar ja kuu ñin ndañuu Samaria. Ñuu un kande yajni ñin ñu'un ni ja'a Jacob nuu se'e da José na jana'an.

⁶ Yukan iyo ñin soko nducha ni nani soko Jacob. Ni kuita Jesús ja kua'an ya ichi un, ti yukan ni jakuñi ya yu'u soko un. Ko ja ni kuu koxiuu kivi un.

⁷ Ti ni jaa ñin ña'an ñuu Samaria kuaja ki'in ña nducha. Ti ni kachi Jesús jiin ña:

—Kua'a ti'li nducha na ko'o ri —ni kachi ya.

⁸ Ti chaa ka skua'a jiin ya, kuankoyo da ñuu un kuan kuaan da ja kaji da jiin ya naa da, ti ni kendo maa ñin ni ga ya.

⁹ Ti ña'an ñuu Samaria un ni kachi ña jiin ya:

—Ni'in ja kuu ni chaa hebreo. ¿Ndo jikan ni nducha ko'o ni nuu na, ti saña kuu na ña'an ñuu Samaria? —ni kachi ña.

Sia'an ni ka'an ña, chi yiví hebreo un, tu mani i jiin yiví ñuu Samaria.

¹⁰ Ti ni kachi Jesús jiin ña:

—Tu jini ra nasa kaa ñin ta'u va'a ja kuni kua'a maa Yandios nuu ra. Ni tu chaku ini ra, ti ni tu jini

ra na chaa kuu ñn ja ka'an jiin ra ja'a ja na kua'a ra nducha ko'o. Ko nu na kakanta'u ra nuu ri, ti kua'a ri ñn nuu nducha ko'o ra ja na kuchaku ra ja kuu saa ni —ni kachi ya.

¹¹ Yukan ti ni kachi ña jiin ya:

—Taa. Ko ni'in, ni tu ñava'a ni najin tava ni nducha. Ti soko ja'a chi kunu xaan. ¿Ti nanu kin ki'in ni nducha ja ka'ñu ni nuu na nusa?

¹² Jacob chaa ni kuu tata jna'an na undi na jana'an. Chaa un ni jacha soko ja'a ti ni kendo jiin na naa na. Ja'a ni ka ji'i maa da nducha, ti suni ja'a ni ka ji'i taka jna'an da jiin taka kuiti ni ka nchaka da. ñn chaa ni kuña'nu ni kuu chaa un, ¿ti xi kuña'nu ga ni'in ja kuu chaa un nu? —ni kachi ña.

¹³ Ti ni kachi Jesús jiin ña:

—Taka yivi ko'o nducha ja'a, ti ichi tuku i.

¹⁴ Ko nu na ko'o i ñn nducha kua'a ri nuu i, ti tukaa ga ichi kuiti i. Kua'a ri nducha un nuu i, ti yukan nduu nanu ñn soko nuu kaña nducha kua'a. Yukan na ti kuncha i jiin Yandios ja kuu saa ni —ni kachi ya.

¹⁵ Ti ni kachi ña'an un jiin ya:

—Taa. Kua'a ni nducha yukan, na ko'o na nava tukaa ichi kuiti na, ti nava tukaa kii ki'in kuiti na nducha soko ja'a —ni kachi ña.

¹⁶ Ti ni kachi Jesús jiin ña:

—Kuan kana yii ra ti kii ra jiin da —ni kachi ya.

¹⁷ Ti ni kachi ña jiin ya:

—Tu na yii na iyo —ni kachi ña.

Ti ni kachi Jesús jiin ña:

—Ndaa jnu'un ka'an ra ja tu na yii ra iyo,

¹⁸ vanuxia, ja ni kuu u'un chaa ni kunchuku jiin ra, ti chaa kancha jiin ra vijna chi ansu y^hi ra kuu da. Ja'a ni kachi ndaa ra vijna —ni kachi ya.

¹⁹ Ti ni kachi ña jiin ya:

—Taa. Ko ndo'o ini na ja maa ni kuu ^hn profeta ja ka'an jnu'un Yandios.

²⁰ Tata y^hi ñuu Samaria na jana'an, ni ka chiñu'un i Yandios xini yuku ja'a. Ti ni'in ka ka'an ni ja Jerusalén kuu ñuu nuu kunchañu'un yo Yandios —ni kachi ña.

²¹ Ti ni kachi Jesús jiin ña:

—Ro'o ñasi'i. Kandixia jnu'un ka'an ri. Chi jaa ^hn k^hi ja ni ansu ga yuku ja'a, ti ni ansu ga ñuu Jerusalén kuu nuu kunchañu'un ra maa Yandios, ya kuu Tata ra naa ra.

²² Ro'o y^hi ñuu Samaria naa ra, ka nchañu'un ra Yandios, ko vanuxia tu ka jini ra nasa kaa Yandios. Ko ru'u y^hi hebreo chi ka jini ri nasa kaa Yandios, ka jini ri ja nini nuu y^hi hebreo vaji ^hn ja nama siki y^hi naa i.

²³ Na kachi ri ja, ja ni jaa k^hi kunchañu'un y^hi Yandios, ja tukaa ka nandi'i ^hn ni veñu'un nuu chiñu'un i ga. Ko chiñu'un i ya undi jiin ni ini ni añu i. Chi sia'an kuu ja kuni maa Yandios ja na kunchañu'un y^hi maa ya.

²⁴ Tu kuu kuni y^hi nuu Yandios, chi maa ya kuu Espíritu. Yukan kuu ja nu ^hn y^hi kuni i chiñu'un i ya, ko kanuu ja na chiñu'un ndaa i ya jiin ni ini ni añu i —ni kachi ya.

²⁵ Ti ña'an un ni kachi tuku ña:

—Jini na ja kii ^hn ja ni nakaji Yandios ja nama siki yo, ^hn ja konani Cristo. Nu na chaa chaa

yukan, yukan ti xna'an kaji ga da taka jnu'un un nuu yo —ni kachi ña.

²⁶ Ti ni kachi Jesús jiin ña:

—Maa ri kuu —ni kachi ya.

²⁷ Ni ka'an ga ya jiin ña'an un, ti ni ka najakoyo chaa ka skua'a jiin ya. So ka naa ini da ja sia'an ka ndajnu'un ya jiin ña'an un. Ko ni ñn tu ni ka tava ini da ja kajnu'un da ya: “¿Ndo nduku ña'an un?” Xi kachi da jiin ya: “¿Na ndoo ka'an ni jiin ña'an un?” Tu kuiti ni ka ka'an da sia'an.

²⁸ Ña'an un ni xndoo ña kiyi nducha ña ti kua'an ni ña ichi ñuu. Ni jaa ña ti ni keja'a ña ka'an ña jiin yivi un:

²⁹ —iÑa'an na cho'o naa ra, ti kuni ra ñn chaa ni kachi ndi'i nuu ri taka ja ni sa'a ri! ¿Ti ansu maa da kuu Cristo nu? —ni kachi ña.

³⁰ Yukan ti ni ka kee yivi ñuu un kuankoyo i nuu kande Jesús.

³¹ Ni ti jakoyo ga yivi un, ti chaa ka skua'a jiin Jesús, ka kanda'u da jiin ya:

—Maestro, kaji ni ñn vanuxii staa, na kaji yo —ni ka kachi da.

³² Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Iyo ñn staa yaji ri ja ro'o naa ra, tu ka jini ra nasa kaa —ni kachi ya.

³³ Yukan ti chaa ka skua'a jiin ya ka jikajnu'un jna'an da naa da:

—¿Xi ja ni ka kinchaka yivi staa ni yaji ya nu? —ni ka kachi da naa da.

³⁴ Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Sia'an ni kachi ri, chi sa'a ri nava kuni maa ya ni taji ru'u vaji ri ja na sa'a ri jniñu ya. Ti yukan kuu nanu ja na ni'in jnu'un ndee ini yiki kuñu ri,

nanu ni'in yo jnu'un ndee ini jiin ñn ndeyu yaji yo. Ti ndiyo ini ri ja sinu ri jniñu ni ja'a ya nuu ri.

³⁵ Ti ja sa'a yo jniñu ka'ncha triu, ti watu ni ka ka'an ra ja undi kuun yoo ti sa nastutu yo. Ko na kachi ri ja xnaka nde'e va'a ra naa ra, nde'e va'a ti kuni ra, chi vinañu'ni ka iyo kua'a xaan yivi nanu triu ja, ja ni kuaan ja ka'ncha yo, chi yivi kua'a ka tu'va i ti ka kandixia i ru'u.

³⁶ Xaan ndatu yivi nastutu jniñu un chi iyo xaan ta'u i, chi sa'a i jniñu ja nastutu i yivi, ti nasava'a i nuu kunchuku yivi un jiin Yandios ja kuu saa ni. Ja sia'an ti nanu kusii ini chaa ni sa'a jniñu un, suni sia'an kusii ini chaa nastutu.

³⁷ Ndaa jnu'un ka'an ñn jnu'un, ja “Siin chaa sa'a jniñu, ti inga da nastutu.”

³⁸ Suni sia'an taji ri ro'o naa ra ja ka skua'a jiin ri, ja na kachanuu ra jnu'un ri ki'in. Chi ka kuu ra nanu ñn chaa nastutu triu. Vasu ansu maa ra ni ka jachanuu jnu'un un, chi inga yivi ni ka jachanuu jnu'un ri, ko ro'o kuu nanu nastutu jniñu ni ka sa'a chaa un naa da —ni kachi Jesús.

³⁹ Ja sia'an kuu ja kua'a xaan yivi ñuu un ni ka kandixia i Jesús, chi ni kachi ña'an un: “Ni kachi ndi'i da taka ja ni sa'a na”, ni kachi ña.

⁴⁰ Nu ni ka jakoyo yivi ñuu Samaria un nuu kande Jesús, ti ni ka ka'an nda'u i jiin ya ja na kendo ya jiin yi ti jaku kivi. Ti ni kendo ya yukan ni kundee ya uu kivi.

⁴¹ Kua'a xaan i ni ka kandixia ya ja siki jnu'un va'a ni ka'an ya yukan.

⁴² Yukan na ti sa ni ka kachi yivi jiin ña'an un:
—Tukaa nini kuu ja undi kani ra jnu'un ti sa kandixia ri ya, chi suni ni ka jiniso'o maa ri jnu'un

ni ka'an ya. Yukan na ti ni ka jini ndaa yo ja maa ya kuu maa Cristo, ya ni nakaji Yandios ja nama ya siki yivi ñuyivi —ni ka kachi yivi un.

Jiin ndusu yu'u Jesús ni nduva'a se'e ñn chaa kuña'nu

⁴³ Nu ni ya'a uu kivi, ni kee Jesús ñuu Samaria, ti ni naki'in ya ichi kuano'on ya nuu ñu'un ñuu Galilea.

⁴⁴ Ti maa ya ni ka'an undi nuu, na ni kachi ya ja tu kua'a yivi ja yíñu'un nuu ñn chaa ka'an jnu'un Yandios, ñuu nuu ni ja'nu da.

⁴⁵ Ko nu ni jaa ya ñuu Galilea, ti ni ka janta'u yivi un ya, chi ni ka jini i jniñu ña'nu ni sa'a ya ñuu Jerusalén ja ni kuu kivi viko un, chi suni ni ka ja'an i yukan.

⁴⁶ Yukan na ti ni ndeokuñi Jesús ichi ñuu Caná ja kuu ndañuu Galilea, nuu ni nasa'a ya vino jiin nducha un. Ti ñuu Capernaum ni iyo ñn chaa kuña'nu ja ndiso jniñu da nuu rey. Ti ku'u se'e chaa un.

⁴⁷ Ni ni'in da jnu'un ja ni kee Jesús ñuu Judea, ti ni nandeokuñi ya ichi ñuu Galilea. Yukan ti ni ja'an chaa kuña'nu un nuu kancha Jesús, ti ni keja'a jikanta'u da nuu Jesús ja na ki'in ya jiin da ve'e da:

—Sa'a ni t'li tajna se'e na —ni kachi da.

Sia'an ni ka'an chaa kuña'nu un chi ja yajni kuū se'e da niku.

⁴⁸ Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Maa ra jiin tendi'i yivi ñn nuu kanda jiin ra, nu tu nde'e ra jiin nuu ra ñn jniñu ña'nu sa'a ri, ti ni tu kandixia kuiti ra ru'u —ni kachi ya.

⁴⁹ Ti ni kachi chaa kuña'nu un:

—Taa. Jikanta'u xaan na nuu ni. Ko nu tu ki'in ni ve'e na, ti va kuū se'e na —ni kachi da.

⁵⁰ Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Kuano'on ve'e ra chi tu kuū ndixia se'e ra —ni kachi ya.

Ni kandixia chaa un jnu'un ni ka'an Jesús, ti kuano'on ni da.

⁵¹ Kuan nduyajni da ve'e da, ti ja kuaja ñn chaa kuū muzu da un, ti ni kachi da jiin chaa kuña'nu un:

—Ja ni nduva'a se'e ni —ni kachi da.

⁵² Yukan ni jikajnu'un da muzu da un:

—¿Na hora ni nduva'a se'e ri nusa? —ni kachi da.

Ti ni kachi muzu un:

—Ja yajni na koxiuu ni kee kiji un maa i —ni kachi da.

⁵³ Yukan ti ni nuku'un ini da ja hora yukan ni kachi Jesús jini da: “Kuano'on ve'e ra, chi tu kuu se'e ra”, ni kachi ya. Yukan ti ni kandixia da Jesús, ti suni ni ka kandixia tendi'i yivi kanchuku ve'e da.

⁵⁴ Yukan kuu inga jniñu ña'nu ni sa'a Jesús na ni kee ya nuu ñu'un ñuu Judea ti kuano'on ya ichi ñuu Galilea. Sa yukan kuu uu jniñu ña'nu ni sa'a Jesús.

Ni sa'a Jesús tajna ñn chaa ku'u yu'u pila nducha ñuu Betesda

5

¹ Nu ni ya'a yukan na ti sa ni nandeokuñi Jesús ñuu Jerusalén, ti yukan nuku'un ñn viko ka nasa'a yivi hebreo.

² Ni iyo ñn pila ka'nu nducha ñuu Jerusalén. Ni nani Betesda nuu yu'u ka ka'an yivi hebreo. Ni iyo u'un yuxe'e lulu nuu ka kivi yivi nuu nducha un.

Kendo yajni yu'u ñuu, ti yuxe'e un ni nani Yuxe'e Nuu Ka Ya'a Rii.

³⁻⁴ Ti yukan kandatu kua'a yivi ka ku'u. Kandatu yivi kuaa nduchi, yivi rengo jiin yivi tikuku.

⁵ Ti suni yukan katuu ñin chaa ja ja ni kuu oko xia'un uni kuiya ku'u da.

⁶ Ni jini Jesús nuu chaa un katuu da. Suni ni jini ya ja ja ni kuu na'an xaan ku'u da, ti ni jikajnu'un ya maa da:

—¿Kuni ra nduva'a ra nu? —ni kachi ya.

⁷ Ti ni kachi chaa ku'u un:

—Taa, kuni na, ko tu iyo ni ñin chaa chindee saña. Ni ñin yivi tu kii chindee i saña ja na kivi na nuu nducha un nuu keja'a kanda. Chi taka jinu ja kuni kivi na, ti xnakan ja kivi inga yivi —ni kachi da.

⁸ Ti ni kachi Jesús jiin da:

—¿Ndokuñi! Nastuu yuu ra, ti kaka kuano'on ve'e ra —ni kachi ya.

⁹ Ni ndoko da ni nastuu da yuu da, ti ni keja'a jika da kua'an da.

Yukan ni kuu ñin sabado, kivi ka ndetatu yivi hebreo.

¹⁰ Ti chaa hebreo ka kuña'nu un, ni ka kachi da jiin chaa nda'u un:

—Kivi ndetatu kuu vijna, ti tu va'a ja kundiso ra yuu ra ki'in ra jiin —ni ka kachi da.

¹¹ Ti ni kachi chaa ni nduva'a un:

—Ñin chaa ni sa'a tajna saña yukan ni kachi da ja na kundiso na yuu na ti na ki'in na —ni kachi da.

¹² Ni ka jikajnu'un chaa un maa da:

—¿Nau chaa kuu ja ni kachi jini ra ja na naki'in ra yuu ra ti ki'in ra nusa? —ni ka kachi da.

13 Ti chaa ni nduva'a un, tu ni jini da nau chaa kuu, chi vanuxia kua'a xaan yiví ka'iin yukan, ti Jesús kua'an ni ya.

14 Kuee ga sa ni ndejna'an Jesús jiin da yuxe'e veñu'un ka'nu un, ti ni kachi ya jiin da:

—Ja ni nduva'a ra vijna. Vijna na ti koto ma sa'a ga ra kuachi. Chi nu na sa'a tuku ra, yukan na ti kii ñn nundo'o ka'nu xaan ga siki ra —ni kachi ya.

15 Yukan na ti kua'an chaa un, ni jani da jnu'un nuu chaa hebreo ka kuña'nu un:

—Jesús kuu ja ni sa'a tajna saña —ni kachi da.

16 Ti siki ja ni sa'a Jesús ñn jniñu un kivi ndetatu, ja yukan kuu ja ni ka keja'a ka jito u'u chaa hebreo ka kuña'nu un Jesús, ti ka kuni ka'ni da ya.

17 Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Na kachi ri nuu ra ja taka ni hora sajniñu Yandios. Maa Tata ri, sajniñu ya taka ni kivi. Ti suni sia'an sajniñu tu ru'u taka ni kivi —ni kachi ya.

18 Ja sia'an ni ka'an Jesús, ti vi'i ga ni ka nduku da nasa ka'ni da ya, chi tu ni jandatu ya jnu'un ka'an ley ja kuu kivi ndetatu un, jiin suni ja ni kachi ya ja Tata maa ya kuu Yandios, chi sia'an ni skejna'an ya maa ya jiin maa Yandios. Yukan kuu ja ka kuni da ka'ni da Jesús.

Ndisojniñu Se'e Yandios

19 Ni kachi Jesús jini chaa hebreo ka kuña'nu un:

—Na kachi ndaa ri nuu ra naa ra ja maa ri kuu Se'e Yandios, ti ni ñn yiví tu kuu sa'a ja sa'a maa ya. Ti jandaa ndixia kuu yukan chi ru'u sa'a ri taka ja sa'a maa Tata ri.

20 Ti sia'an kuu ndixia chi mani Yandios jiin Se'e ya, ti xna'an ya nuu Se'e ya taka ja sa'a ya. Ti su'va

ña'nu ga jniñu xna'an ya nuu se'e ya, ja undi so naa ini ra naa ra.

²¹ Chi ĩn ni ka kuña'nu ya kuu Se'e jiin Tata ya. Tata yo Yandios, naxndoto ya yivĩ nuu ñuji'i, ti nachaku tuku i. Ti suni sia'an sa'a maa se'e ya, chi suni naxndoto ya yivĩ naa i nuu ñuji'i.

²² Ja'a kuu ja ĩn ni kuña'nu ya kuu Se'e jiin Tata ya. So ja maa Tata yo Yandios tu xndichi ya kuachi siki ni ĩn yivĩ, chi ni ja'a ya jniñu ña'nu un nuu Se'e ya ja na xndichi ndaa kuiti ya siki kuachi yivĩ naa i.

²³ Sia'an ti na chiñu'un yivĩ Se'e Yandios naa i nanu ka chiñu'un i maa Yandios. Ko nu nau yivĩ tu nachiñu'un Se'e ya, suni sia'an tu nachiñu'un i Tata ya, vasu ĩn ni ka kuña'nu ya jiin Se'e ya, chi maa Tata Yandios kuu ja ni taji ya Se'e ya —ni kachi Jesús.

²⁴ Ni siin Jesús ka'an ya ti ni kachi ya:

—Jandaa na kachi ri ja nu na chu'un ini yivĩ jnu'un ka'an ri, ti kandixia ndaa i ja maa Yandios ni taji ru'u, yukan na ti tu jna'nu ndatu i. Vasu na kuu i ko tu kondo'o i nundo'o. Su'va ndivĩ i nda'a maa Yandios ti yukan kuchaku i jiin ya ja kuu saa ni.

²⁵ Jandaa na kachi ri ja jaa ĩn kivi ti kundaa nava ni kachi ri, ti kivi yukan ja ni jaa. Yivĩ ka chaku vijna, ka kuu i nanu ndiyi, ko nu na chu'un ini i jnu'un ka'an Se'e Yandios, ti kandixia i naa i, yukan na ti ja ka yi'i i nda'a maa Yandios, ti ka jika i ichi ya. Tukaa ka kuu i nanu ndiyi, chi su'va ja ni ka nachaku i kanchuku i jiin ya.

²⁶ Sia'an sa'a Yandios jiin Se'e ya vanuxia ĩn ni kuu se'e ya jiin maa ya. Ti ka'nu ĩn jniñu sa'a

Yandios chi sa'a ya ja na kuchaku yiví naa i. Ti nanu sa'a maa Yandios suni siukan sa'a Se'e ya, chi sa'a ya ja na kuchaku yiví naa i ja kuu saa ni.

²⁷ Siki ja ñn ni kuu Yandios jiin Se'e ya, yukan kuu ja ni ja'a ya jniñu nuu Se'e ya, chi maa ya kuu maa Se'e Yiví Ñuyiví. Ti nanduku vindaa ya kuachi siki yiví naa i nuu nasa iyo. Ti maa Se'e ya na kachi nau kuu yiví ni ka jna'nu ndatu, ti nau kuu yiví ni ka nita'u. Ti xndichi ndaa kuítí ya yiví naa i, chi maa ya kuu Se'e Yiví Ñuyiví, ti maa Tata ya ni ja'a jniñu un nuu ya.

²⁸ Koto ma naa ini ra ñn jnu'un ka'an ri ja'a siki jniñu ndiso ri, ja ñn ni kuu ri jiin Tata ri Yandios, chi nu na jaa kiví, ti taka ndiyí ka ñunduji un kuniso'o i jnu'un ka'an Se'e ya.

²⁹ Yukan na ti taka yiví ni ka sa'a ja va'a, nandoto i ti kunchuku i jiin Yandios. Ti taka yiví ni ka sa'a ndeva'a un suni nandoto i, ko kivíkoyo i nuu jna'nu ndatu i naa i —ni kachi Jesús.

Nasa nakuni yiví ja ndisojniñu Jesús

³⁰ Ni siin Jesús ka'an ya jiin chaa hebreo ka kuña'nu un, ti ni kachi ya:

—Siuku ndaa kuítí ri taka nava kuni maa Tata ri Yandios, chi tu iyo ni ñn ja sa'a ri ja kuu ini maa ri. Ti xndichi ndaa ri yiví naa i sia'an nava ni kachi maa Tata ri. Sia'an xndichi ri yiví, chi tu sa'a ri nava kuu ini maa ri. Chi su'va siuku ri nava kuu ini maa ya, chi ja siki yukan ni taji ya ru'u vaji ri nuu ñuyiví ja'a.

³¹ Ko nu na ka'an ri ja ndo'o ini maa ri, ti ka'an ri ja kusí ini ri, yukan na ti kachi ra ja tu nijniñu

kuiti jnu'un ka'an ri, chi tu iyo inga ja kua'a jandaa ja'a ri.

³² Ko iyo inga ja ndakuni'in ru'u ti kachi nau ja kuu ri, ti ka'an ndaa chaa un chi jini da ru'u. Ti jini ri ja iyo ndaa jnu'un ka'an chaa un ti ni'in jniñu.

³³ Maa ra naa ra, ni ka taji ra chaa ni ka ja'an kajnu'un Juan, chaa ni skuanducha un. Ti chaa un, ni kachi ndaa kuiti ni da ja kuu ru'u.

³⁴ Ti vasu sia'an ko tu nandi'i ri ja inga yivi kachi nasa jniñu sa'a ri. Sia'an ka'an ri ja na kundaa jnu'un ni ka'an Juan siki maa ri nava na kandixia ra taka jnu'un ni ka'an da un, ti nava na kuu nama ra maa ra.

³⁵ Sa'a yo nanu Juan ni kuu da nanu ñn ñu'un ja ni ndincha nuu ñuñaa, chi ni xna'an ndaa da ichi Yandios nuu yivi. Ko jaku ni kivi ni ka chiñu'un ra jnu'un ni xna'an da un. Vanuxia yukan ni kuu ñn jniñu ni sa'a da.

³⁶ Ti kua'a ni kuu ñn jnu'un ni ndakuni'in Juan siki maa ri. Ko ka'nu ga kuu jnu'un ka'an maa Tata ri ja'a ri, chi ni ja'a ya jniñu ña'nu nuu ri. Yukan na ti kuni ndaa ra nau ja kuu ru'u, ti kuni ndaa ra ja maa Tata ri ni taji ya ru'u vaji ri, chi sa'a ri jniñu ña'nu ni ja'a ya nuu ri.

³⁷ Tata ri ni taji ru'u, ti stuu kaji ya taka nau ja kuu ri. Ni kachi kaji ya nau ja kuu ru'u, vasu tu ni ka jini ra jiin nuu ra nuu Tata ri, ti ni tu ni ka jiniso'o ra ndusu yu'u maa ya. Ko jandaa kuu ja ni tu ka chu'un ini ra jnu'un ka'an Tata ri. Yukan kuu ja tu ka kandixia ra ja ka'an ñn Chaa ni taji maa Tata yo Yandios.

³⁸ Ni tu ka chu'un ini ra jnu'un ni ka'an Tata ri. Ti ni tu ka kandixia ra ñn ja ni taji maa ya. Tu ka

kandixia ra, chi tu ka janta'u ra jnu'un ka'an maa Tata ri.

³⁹ Ka skua'a xaan ra tutu ii Yandios ja ni ka chaa yiví jana'an. Ka skua'a xaan ra tutu un, chi ka ndo'o ini ra ja jiin yukan ti na nita'u ra ja kunchuku ra jiin ya ja kuu saa ni. Ko maa tutu un kuu ja ka'an ndaa siki ri.

⁴⁰ Ti ro'o tu ka kuni kuiti ra kandixia ra ru'u nava na ndiví ra nda'a Yandios ti kunchuku ra jiin ya. Ko ni ka kuu ni'in xaan tonto ini ra, chi tu ka kuni kandixia ra ru'u naa ra —ni kachi Jesús.

⁴¹ Ni siin Jesús ka'an ya ti ni kachi ya:

—Tu nandi'í ri ja kua'a ra ja yíñu'un ru'u. Ni tu nduku ri ja ka'an yiví ja kuña'nu ri nu tu iyo ndaa ini i.

⁴² Ko ru'u chi jini va'a ri nasa kaa undi ini jnuni ra. Ti jini ndaa ri ja tu ka iyo ini ra ja chíñu'un ra Yandios, ti jini va'a ri chi yijiyó nde'e ri ro'o naa ra.

⁴³ Jini ri ja tu ka janta'u ra ru'u. Ko maa ri kuu, ni chaa ri nuu ñuyiví ja'a ti ndaku ni'in ri jnu'un ka'an Tata ri Yandios. Nu na nakuni ra ru'u, ti suni sia'an nakuni ra nasa kaa Yandios. Ko sa ti nakuni ra ru'u, ti suni nakuni ra ja kuña'nu Yandios nuu tendi'í ja iyo. Ti vasu sia'an kuu, ko tu ka janta'u ra ru'u. Ko nu na kii inga chaa, ti ndakuni'in da nanu maa da, ti va kuanta'u ni ra chaa yukan.

⁴⁴ Yukan kuu ja tu kuu nasa kandixia ra ru'u, chi ni'in xaan ka ñukuu ini ra ja na kuanta'u ñin yiví ro'o, ti ansu ja na kuanta'u maa Yandios ro'o naa ra. Vi'i ga ka nakutu ini ra ja, nakua'a ja yíñu'un nuu jna'an maa ra, ko tu ka nakutu ini ra ja na nakuanta'u maa Yandios ro'o naa ra. Yukan kuu ja tu kuu nasa kandixia ra ru'u.

45 Ti vasu sia'an iyo, ko tu kani ini ra ja kankuachi ri siki ra nuu Tata yo Yandios. Ko ley ni ja'a Yandios nuu Moisés, yukan kuu ja kankuachi siki ra naa ra. Ti jandaa ndixia kuu, chi vasu ka ndo'o ini ra ja ka iyo ndoo ra nuu Yandios, ko so ja ka siuku ra ley Moisés ti ka ndo'o ini ra sia'an. Ko jiin yukan ti ja kankuachi Moisés siki ra naa ra.

46 Ko nu ka kandixia ndaa ra jnu'un Moisés, ti suni kandixia ndaa ra ru'u niku. Chi vanua undi na jana'an xaan ni chaa da tutu nuu ka'an siki ru'u ja chaa ri nuu ñuyivi kivi vijna.

47 Ko ro'o tu ka ñukuu ndaa ini ra jnu'un ni chaa Moisés. Yukan kuu ja tu kuu nasa kandixia ra jnu'un ka'an ri vijna. Tu kuu kuiti —ni kachi Jesús jini chaa hebreo ka kuña'nu un.

*Ni ja'a Jesús ja ni ka yaji u'un mil yivi
(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)*

6

1 Yukan na ti sa kua'an Jesús jiin chaa ka skua'a jiin ya ichi inga yu'u mini Galilea. Ti mini un suni nani mini Tiberias.

2 Kua'a xaan yivi ni ka ndikun i Jesús, chi ni ka jini i taka jniñu ña'nu sa'a ya. Ni sa'a ya jniñu ña'nu xaan ga, chi ni sa'a ya ja ni ka nduva'a yivi ka ku'u.

3 Yukan ti kua'an Jesús jiin ndaja'a ya, ni ndaa ya ñn yuku, ti yukan ni jakuiñi ya.

4 Ti ja kuan kuyajni kivi viko Pascua ka nasa'a yivi hebreo, ja ka nuku'un ini i kivi ni ka kekoyo i nuu ñu'un nación Egipto na jana'an.

5 Ni jitonuu Jesús ti ni jini ya ja kua'a xaan yivi ni ka kaa kuankoyo. Ti ni kachi ya jiin Felipe:

—¿Nanu kin kuaan yo ja kaji yiví ja'a naa i? —ni kachi ya.

⁶ Sia'an ni ni ka'an ya, chi kuni ya ja na ndee nu nasa ka'an Felipe nu kandixia ndaa da maa ya xi tuu, vanuxia ja jini va'a maa ya nasa sa'a ya.

⁷ Ti ni kachi Felipe jiin ya:

—Nu na kuaan yo uu ciento xu'un staa, ti ni tu kujaa ja kaji yiví ja'a, vasu ni ñin ti'li ñin ñin yiví naa i —ni kachi da.

⁸ Ti inga ndaja'a ya ni ka'an da, ti chaa un kuu Andrés, ñani Simón Pedro. Ti kachi da:

⁹ —Chukan kande ñin chaa lulu, ndiso da u'un staa stila cebada jiin uu chāká. Ko yukan tu kujaa chi kua'a xaan yiví naa i —ni kachi da.

¹⁰ Yukan na ti ni ta'u Jesús jniñu nuu ndaja'a ya:

—Kachi jini yiví ja na nukoo i nuu icha jña naa ra —ni kachi ya.

Ti yukan mani icha kuii kuu, ti yukan ni ka nukoo yiví naa i. Ti va ka iyo u'un mil niña kuiti chaa.

¹¹ Ti ni ki'in Jesús ndi u'un staa yukan, ti ni nakuanta'u ya nuu Yandios. Ti ni ja'a ya nuu ndaja'a ya ja na tejna'an da nuu yiví kanchuku yukan. Suni sia'an ni sa'a ya jiin chāká un, ti jiin yukan ni ni ka yaji va'a yiví un naa i.

¹² Nu ni kuu ni ka yaji va'a yiví un staa, ti ni kachi Jesús jiin ndaja'a ya:

—Nastutu pedazu ni kendoso jña, nastutu ra chi tu stiví yo naa yo —ni kachi ya.

¹³ Ni ka nastutu da, ti ni chitu uxi uu chika jiin pedazu staa un. Sia'an chika ni ndututu vasu u'un ni jna'an staa ni tejna'an Jesús, ko uxi uu chika pedazu staa un ni kendoso.

14 Nu ni ka jini yiví jniñu ña'nu ni sa'a Jesús yukan, so ni ka naa ini i, ti ka ka'an jiin jna'an i:

—Va ndaa ndixia ja chaa ja'a kuu ja ka'an nuu tutu ii Yandios, ja kii ñin profeta nuu ñuyiví, kii ka'an da jnu'un ya —ni ka kachi yiví.

15 Yukan ti ni jinijnuni maa Jesús ja ka kuni yiví kin ki'in i ya, ti chayika i ya ja na kuu ya rey, ti na ta'u ya jniñu nuu i naa i. Yukan kuu ja ni kaa ga Jesús kua'an ya undi xini yuku un.

Ni jika Jesús nuu nducha
(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

16 Ja kuan ini, ti chaa ka skua'a jiin Jesús, ni ka nuu da ja'a yuku un, ti ni ka najakoyo da yu'u mini un.

17 Ni ka kiví da barco, ti kuankoyo da ichi inga nuu yu'u mini undi ñuu Capernaum. Ni kuu ñaa, ti tuja'i najaa Jesús nuu ka'iin da un naa da.

18 Ti ni jakunchaa ñin tachi xaan, ja ni keja'a sa'iyo nuu nducha mini un.

19 Ti va sa u'un xi iñu ni mil metro kuu ja ni ka jika da jiin barco da, ti ni ka jini da jika Jesús kuaja ya nuu nducha mini un, kuan kuyajni ya nuu barco un. Ti chaa un ni keja'a ka yu'u da.

20 Ti ni kachi maa Jesús jiin da naa da:

—Koto yu'u ra naa ra chi maa ri kuu —ni kachi ya.

21 Yukan na sa ni ka ndusi ini da ja ni kiví Jesús ini barco un. Sia'an na sa ni ka jakoyo yachi da nuu kuankoyo da un.

Ni ka nanduku yiví Jesús

22 Ni kuxian inga kiví, ti yiví kua'a ni ka kendo i inga nuu yu'u mini un. Ni ka jini i ja ñin ni barco ni

kunde yu'u mini un. Ti suni ni ka jini i ja ndaja'a Jesús ni ka kivi da barco un ti kuankoyo da. Ko ni ka jini va'a i ja tu ni kivi Jesús.

²³ Ti yukan ka'iin tijni ga barco ja ni ka jakoyo ichi ñuu Tiberias, ni ka jakoyo yajni nuu ni nakuanta'u Jesús nuu Yandios, na ni ja'anya staa ni ka yaji yivi un.

²⁴ Ni ka jini yivi ja tu kande Jesús yukan, ti suni ni ka jini i ja, ja kuankoyo ndaja'a ya. Yukan kuu ja ni ka kivi i barco ti kuankoyo i undi ñuu Carpernaum, kuan nunduku i Jesús.

²⁵ Ni ka jakoyo yivi naa i undi inga yu'u nducha un, ti yukan ni ka nakejna'an i jiin Jesús. Ti ka jikajnu'un i ya:

—Maestro, ¿na hora ni chaa ni ja'a? —ni ka kachi i.

²⁶ Ti ni kachi Jesús:

—Jandaa na kachi ri jiin ra naa ra ja ka nanduku ra ru'u, ko ansu ja ni ka chaku ini ra nasa kuni ka'an jniñu ña'nu un, chi ka nanduku ra ru'u, ko siki ja ni ja'a ri staa ni ka yaji ra undi ni ka chitu va'a chii ra, yukan kuu.

²⁷ Ko ñin ja yaji yo, tu kuñi. Ti na kachi ri jiin ra ja koto nakutu ini ra so nini ja kuu ja kaji ra nuu ñuyivi ja'a. Chi su'va ja na nakutu ini ra ja na kendo ndaa ra nuu Yandios, nava na kunchuku ra jiin ya ja kuu saa ni. Ti yukan kuu ja kua'a maa chaa kuu Se'e Yivi Ñuyivi nuu ra naa ra. Chi maa Tata yo Yandios, ni ja'a ya jniñu ja'a nuu Se'e ya ja na nakuni ra naa ra nau kuu ya —ni kachi Jesús.

²⁸ Yukan na ti ni ka jikajnu'un tuku i Jesús:

—¿Nau ja sa'a na ja siuku na jniñu kuni maa Yandios nusa? —ni ka kachi i.

29 Ti ni kachi Jesús:

—Maa Yandios ni taji ya ñin vanuxii ni chaa vaji nuu kancha maa ya. Ti nu na kandixia ra un, yukan ni kuu ja kuni maa Yandios ja na siuku ra —ni kachi Jesús.

30 Ti ni ka kachi yiví un jiin ya:

—¿Nau ñin jniñu ña'nu sa'a ni nusa? Nu na sa'a ni ñin jniñu nuu na ja na nde'e na jiin nuu na, yukan ti sa na kandixia na. ¿Ko nau ñin ñin jniñu ña'nu sa'a ni nusa?

31 Chi chaa ni ka kuu jna'an tata na na jana'an, ni ka yaji da ñin nuu staa ja ni nani “maná”, ja ni ja'a maa Yandios nuu da naa da. Ni ka yaji da maná un nuu ñu'un te'e nanu ka'an nuu tutu Yandios, ja kachi: “Ni ja'a ya staa ni ka yaji yiví. Ja ni kuun ichi andiví.” Sia'an ka'an nuu tutu Yandios —ni ka kachi yiví un jiin ya.

32 Ti ni kachi Jesús jiin yiví un naa i:

—Na kachi ndaa ri nuu ra ja ansu Moisés ni ja'a ja ni ka yaji yiví na jana'an un, chi maa Yandios ni skuun yukan ni kii ichi andiví ja na kuchaku yiví naa i. Ko vijna na ti maa Yandios, ya kuu Tata i, ni taji ya ñin ja kuchaku ra, ti yukan ndixia kuu ja kua'a ja ndendajnu ro'o naa ra.

33 Chi ja vaji ichi andiví, yukan sa'a ja na kuchaku yiví naa i jiin Yandios. Chi ni kuun vaji ichi andiví ti ni chaa nuu ñuyiví ja na kaji yiví naa i, nava sia'an na nakuni ndaa i nau kuu ja ni chaa nuu ñuyiví ja'a —ni kachi Jesús.

34 Yukan ti ni ka kachi tuku yiví un:

—Taa, kua'a ni ja ni kachi ni yukan na kaji na ndi kiví naa na —ni ka kachi i.

35 Ti ni kachi Jesús:

—Maa ri kuu yukan, chi jiin yukan ti kuchaku ra. Ko ru'u kuu ja sa'a ja na kunchuku ra saa ni ga jiin Yandios. Nu na kandixia ra ru'u, ti kuu ra nanu yivi ka ñava'a ndi'i ja kaji i jiin ja ko'o i ja na kuchaku i nuu ñuyivi ja'a. Ti maa ñin ni ru'u kuu ja na kandixia ra. Chi tu iyo inga ja sa'a ja na nduu ra yivi Yandios ti kuchuku ra jiin ya ja kuu saa ni.

³⁶ Ja ni kachi ri nuu ra naa ra ja vasu ni ka jini ra jniñu ña'nu sa'a ri, ko tu ka kuni kandixia ra ru'u.

³⁷ Taka yivi ja ni nachi'i Tata ri nda'a ri ti ja ni kandixia i ru'u, yukan kuu ja nakinda'a ri yi. Ti janta'u ri taka yivi ka kuni kivikoyo nuu ri, ti tu nataji ri ni ñin yivi un ja na ki'in yi, chi sa su'va nakinse'e ri yi.

³⁸ Ti jandaa ndixia kuu chi vaji ri ichi andivi, ko ve sa'a ri nava kuni maa ya ni taji ru'u, ansu ja sa'a ri nava kuni maa ri.

³⁹ Ti jniñu kuni Tata ri kuu ja ni ñin yivi yinda'a ri, koto ma skuita ri yi, ti naa i. Chi sa su'va na koto va'a ri yi nava naxndoto ri i ja kuu maa kivi ka'nu, kivi nasa'a ndaa maa Yandios kuachi yivi naa i.

⁴⁰ Ja kuni Tata ri kuu ja na kuchaku sia'an ni ga yivi ka kandixia ndaa maa Se'e ya. Nu na jaa maa kivi ka'nu ti xndichi ndaa Yandios yivi ni ka sa'a ndeva'a. Ti kivi un naxndoto ri yivi ka kandixia ja kunchuku i jiin ya ja kuu saa ni —ni kachi Jesús.

⁴¹ Yukan na ti tu ni ka jajna'an ini chaa hebreo ka kakuña'nu un. Chi ni ka keja'a ka ka'an da siki Jesús. Ni ka keja'a ka ndajnu'un xe'e da:

—Tu iyo va'a nava ni ka'an Jesús, ndoo ka'an da sia'an: “Maa ri kuu nanu ñin staa ni kuun ichi andivi?” Ko tu iyo va'a kuiti un.

⁴² Chi vanuxia ka jini yo tata da, jiin nana da. Tata da un kuu José, ti maa da nani Jesús. Tu iyo va'a ja ka'an da ja ni kii da ichi andivi —kachi yivi un, ka ndajnu'un xe'e i.

⁴³ Yukan sa ni kachi Jesús:

—Koto ka'an ra siki ri naa ra.

⁴⁴ Tata ri Yandios, ni taji ya ru'u ja na kundiso jniñu ri. Ti nu tu kua'a ya inijnuni ra naa ra ti tu kuu kandixia ra ru'u. Ko nu na kandixia ra ru'u, yukan na ti naxndoto ri ro'o ja kuu maa kivi ka'nu, kivi nasa'a ndaa maa Yandios kuachi siki yivi ni ka sa'a ndeva'a un.

⁴⁵ Undi na jana'an, yoso jnu'un Yandios nuu tutu ni ka chaa profeta un naa da ja kachi: “Kua'a Yandios inijnuni nuu tendi'i yivi ja na kandixia i ya”, kachi nuu tutu ya. Yukan kuu ja nu na chunso'o ra jnu'un ka'an Tata ri, ti nu na sa'a ra nava kachi ya, yukan na ti nduu ra yivi ka kandixia ru'u.

⁴⁶ Ti vasu sia'an ka'an ri, ko ansu kachi ri ja iyo yivi ni ka jini nuu maa Tata ri. Ko iyo ñin ja vaji nuu maa ya ja ndiso jniñu. Ti maa ñin ni yukan kuu ja ni jini nuu maa Tata ya Yandios.

⁴⁷ Ko jandaa ka'an ri, ja nu na kandixia ra ru'u, yukan na ti kuchaku ra jiin ri ja kuu saa ni.

⁴⁸ Maa ri kuu nanu staa kaji ra, chi sa'a ri ja na kuchaku ra saa ni jiin Yandios saa ni.

⁴⁹ Nde'e naa ra. Chaa ni ka kuu tata ra na jana'an, ni ka yaji da maná ni ja'a Yandios, ko ni jaa kivi ni ka ji'i da.

⁵⁰ Ko vijna na ti ni taji Yandios ñin ja kuu nanus-taa kaji ra, ti jiin yukan na ti tukaa ga naa ra nuu Yandios.

⁵¹ Ti maa ri kuu nanu staa yukan, chi nu na kaji ra, yukan na ti tukaa ga kendo ra kunchuku ra nuu ñuyivi ja'a, chi nukoyo ra ti kunchuku ra jiin Yandios ja kuu saa ni. Nu na kuenta'u ra ja kua'a ri nuu ra ja'a, ti kuchaku ra ja kuu saa ni. Ti staa kua'a ri un, yukan kuu yiki kuñu maa ri ja chunaa ri nuu yivi ñuyivi ja'a naa i, nava na keta'u i ti no'on i kunchuku i jiin Yandios —ni kachi Jesús jiin yivi naa i.

⁵² Yukan na ti ni ka keja'a chaa hebreo ka kuña'nu un ka ndajnu'un da, ti ka ka'an da:

—¿Nasa kuu ja kachi chaa ja'a ja kua'a da yiki kuñu da un nusa? ¿Xi kuu kaji yo yiki kuñu da un nu? —ni ka kachi da naa da.

⁵³ Ti ni kachi Jesús:

—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra, ja nu tu kaji ra yiki kuñu maa Se'e Yivi Ñuyivi, ti nu tu ko'o ra niñi da, yukan ti tu najaa ra ja kunchuku ra jiin Yandios.

⁵⁴ Ko nu na kaji ra yiki kuñu ri, ti ko'o ra niñi ri, yukan na ti, naxndoto ri ro'o nu najaa kivi ka'nu ja na sa'a ndaa Yandios kuachi yivi, ti sa kuu kivi ra ti kunchuku ra jiin Yandios ja kuu saa ni.

⁵⁵ Chi nu na kandixia ra jniñu sa'a ri jiin yiki kuñu ri jiin niñi ri. Ti yukan sa'a ja na kuchaku ra ja kuu saa ni.

⁵⁶ Nu na siuku ra taka yukan, yukan na ti kuncha ri jiin ra, ti maa ra suni kunchuku ra jiin ri, ti ñin ni ga ni ka nduu yo naa yo.

⁵⁷ Maa ya ña'nu, ya kuu Tata ri, chaku ya. Ti maa ya kuu ja ni taji ru'u jiin jniñu ja'a. Yukan kuu ja kancha ri jiin maa ya, ti chaku ri. Ko nu na kivi koyo ra nu kancha ri, ti kanuu ja na kandixia

ra ja ru'u kuu nanu staa, ja sa'a ja na kuchaku ra ja kuu saa ni.

⁵⁸ Maa ri kuu ja ni kii ichi andiví, ti kuu ri nanu staa ja kaji ra naa ra, ko jiin yukan ti tukaa jna'an ra nanu ni ka jna'an yiví ni ka kuu jna'an ra na jana'an. Chi tendí'i i ní ka yaji maná, ko ni jaa kivi nu ni ndí'i i ni ka jí'i. Ko ro'o, nu na kinkoyo ra nuu kancha ri, yukan na ti kunchuku ra jiin ri ja kuu saa ni —ni kachi ya.

⁵⁹ Sia'an ni ka'an Jesús jiin yiví naa i ini veñu'un Israel kande ñuu Capernaum nuu ni skua'a ya jiin yiví un naa i.

Ka'an Jesús ja kuchaku yo ja kuu saa ni

⁶⁰ Ko yukan na ti kua'a yiví ka skua'a jiin Jesús, ni ka jiniso'o i jnu'un un ja sia'an ni ka'an ya. Ti ni keja'a ka ndajnu'un i:

—Xaan ga yíi iyo jnu'un ka'an ya, ja tu iyo ni ñn jnu'un chaku ini yo —ni ka kachi i.

⁶¹ Ko maa Jesús, ni jini ni ya ja sia'an ka ndajnu'un xe'e i ja yíi xaan jnu'un ni ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Tu ni ka chaku ini ra jnu'un ni ka'an ri un. ¿Ja sia'an tu ka jajna'an ini ra nu?

⁶² Xi nu ka jani ini ra ja yíi xaan jnu'un un, ti ¿nasa kachi ga ra nu na kuni ra ru'u, ja kuu ri maa Se'e Yiví Ñuyiví, ndaa ri kino'on ri nuu ni kuncha ri undi nuu nusa? ¿Va nasa kachi ga ra nu sia'an nu?

⁶³ Ko sa ti chaku ini ra nava iyo jnu'un ka'an ri, yukan na ti sa kuni ndaa ra taka ja sa'a Espíritu Yandios ja kancha ya jiin ra. Chi yíki kuñu ra ja ka chaku ra jiin nuu ñuyiví ja'a, yukan tu kuxii chi jaa

ɛn kivi ti naa. Ko ja sa'a maa Espiritu Yandios kuu ja na kuchaku ra ja kuu saa ni.

⁶⁴ Ko ka iyo sava ra ja tu ka kandixia jnu'un un —ni kachi Jesús jiin yivi naa i.

Sia'an ni ka'an Jesús chi vanuxia ja jini va'a maa ya nau yivi kuu ja tu ka kandixia, ti suni ja jini va'a ya nau kuu ja nakua'a ya nuu yivi ka jito u'u ya.

⁶⁵ Ni kachi tuku Jesús:

—Ja ni kachi ndaa ri ja maa Tata ri Yandios kuu ja ni nakua'a ya ro'o nda'a ri. Chi nu tu chindee ya ro'o, ti ni tu nakuni ra jnu'un ja kandixia ra ru'u naa ra —ni kachi ya.

⁶⁶ Undi kivi yukan ti kua'a yivi ni ka skua'a jiin Jesús, ni ka xndoo i ya. Ti tukaa ni ka siin yi jiin ya.

⁶⁷ Ni jikajnu'un nuu Jesús ndi uxi uu ga chaa ka skua'a jiin ya, ti ni kachi ya:

—¿Ti suni ka kuni kinkoyo tu ro'o jiin yivi un nu? —ni kachi ya.

⁶⁸ Ti ni kachi Simón Pedro:

—Jito'yo. Tu iyo inga nanu ga ki'in na. Maa ɛn ni ni'in kuu ja kachi nasa kivi koyo na nda'a Yandios, ti kunchuku na jiin ya ja kuu saa ni.

⁶⁹ Ka kandixia ndaa na maa ni, chi ka jini na ja maa ni kuu Cristo. Maa ni kuu Se'e maa Yandios.

⁷⁰ Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Vasu maa ri ni nakaji ndi uxi uu ro'o ja na kaka ra jiin ri, ko iyo ɛn ra ja kuu ɛn ja'u'u. ɛn ra kuu ja kin sa'a jniñu sa'a ja'u'u un —ni kachi ya.

⁷¹ Sia'an ni ka'an Jesús siki Judas, se'e yi Simón, chaa ñuu Cariote, chi chaa yukan kuu ja kin nukua'a ya nuu chaa ka jito u'u ya. Yukan kuu ja kin sa'a Judas vasu ni jikonuu jna'an da jiin Jesús.

7

¹ Ti yukan ni jikonuu Jesús ni ñuu Galilea. Tu ni kuni ya kin kuikonuu ya ñuu Judea, chi jna'an ya, yivi hebreo yukan, ka kuni ka'ni da ya.

² Kuan kuyajni kivi ka nasa'a yivi hebreo un viko ve'e kuii, ti kivi yukan kuu kivi ka nukunchuku i ve'e kuii kachi naa i.

³ Ti ni ka kachi ñani Jesús jiin ya:

—Va'a ga ki'in ra ñuu Judea. Va'a ga ja na kin sa'a ra ñin jniñu ña'nu yukan ti nava na kandixia ndaa ga yivi yukan ti na kundikun i ro'o, ti nava na kuni i naa jniñu sa'a ra.

⁴ ¿Xi iyo va'a ja sa'a xe'e ra jniñu un nu? Ko nu kuni ra ja na kuni yivi ro'o ti na kuenta'u i ro'o, ti kuan sa'a ñin jniñu ña'nu nuu chitu yivi un naa i —ni ka kachi da jiin ya.

⁵ Sia'an ni ka ka'an ñani ya jiin ya, chi ni maa ñani ya tu ka kandixia da ya.

⁶ Yukan ti ni kachi Jesús:

—Ti jaa ga kivi ki'in ri. Ko va'a ro'o naa ra, chi kuu kinkoyo ra na kivi ka kuni maa ra,

⁷ chi tu ka kuiti ini yivi un nuu ra. Ko ru'u, chi ka kuiti ini i ka jito u'u i ru'u, chi vanua ka'an kaji ri nuu i nava kanda i jiin taka jniñu kue'e ka sa'a i.

⁸ Kuankoyo viko un naa ra. Ru'u tu ki'in ri, chi tuja'i jaa kivi ja kuni yivi kua'a un nau ja kuu ru'u. Yukan kuu ja tuja'i jaa kivi ja ki'in ri un —ni kachi ya.

⁹ Sia'an ni ka'an Jesús jiin da naa da, ti ni kendo ya nuu ñu'un ñuu Galilea.

Kua'an Jesús viko ve'e kuii

¹⁰ Kuankoyo ñani Jesús viko un naa da. Yukan na ti sa kua'an maa Jesús suni. Tu ni ka jini yivi ja

kande ya yukan, chi tu ni stuu ya maa ya. Tu ni ja'an ya jiin taka ga yiví Galilea un.

¹¹ Ko ka nanduku chaa hebreo ka kuña'nu un maa ya nuu viko un, ti ka ka'an da naa da:

—¿Nanu kande chaa yukan nusa? —kachi da naa da.

¹² Ti yiví ka'iin yukan ka ndakuni'in xaan i jnu'un Jesús. Sava i ka ka'an: “Chaa va'a kuu chaa un.” Ko sava ga i ka ka'an: “Tuu, chi so xnda'u da yo'o”, ni ka kachi i.

¹³ Ko so ja tu ka stuu ndijin i jnu'un Jesús, chi ka yu'u i sa kuíti ini chaa hebreo ka kuña'nu un.

¹⁴ Ja ni kuu sava viko, ti sa ni kenda Jesús, ni kaa ya kua'a ya yuxe'e veñu'un ka'nu un, ti ni keja'a xna'an ya nuu yiví un naa i.

¹⁵ Ti so ka naa ini chaa hebreo ka kuña'nu un, ti ni ka kachi da:

—¿Nasa kuu ja xaan ndichi ka'an chaa ja'a jnu'un un, ti tu ni skua'a da? —ni ka kachi da naa da.

¹⁶ Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Jnu'un xndaku ri nuu ra naa ra ja'a, ansu ja kuu ini maa ri ti ka'an ri.

¹⁷ Taka jnu'un xna'an ri ja'a, ansu jnu'un ndo'o ini maa ri kuu. Ti nu ka ndiyo ini ra ja siuku ra jniñu kuni Yandios, yukan ti sa nakuni ra ru'u, ja ka'an ri niña jnu'un ni ja'a maa Yandios nuu ri, ti tu ka'an ri jnu'un ja jani ini maa ri.

¹⁸ Chi nu na ka'an vixi ñn yiví ja kuu maa i, ti jandaa ni kuu ja nduku i ja na nakua'a yiví ja yñu'un nuu i. Ko ru'u, chi su'va kuni ri ja na nakua'a i ja yñu'un nuu maa Yandios, chi maa ya ni taji ru'u ti ndiso jniñu ri nuu ya. Yukan kuu

ja ka'an ri niña jnu'un ndaa, ti tu jajna'an ini ri xndoña'an ri.

¹⁹ Ka ka'an vixi ra ja Moisés kuu ja ni ja'a Ley Yandios nuu ra naa ra. Ti nu jandaa kuu, ¿ndoo kuu ja ni ñin ra tu ka kuni siuku Ley yukan nusa? ¿Xi ndoo kuu ja ka kuni ka'ni ra ru'u, ti ru'u kuu ja ka'an jnu'un Yandios nuu ra naa ra ja'a? —ni kachi ya.

²⁰ Ti ni ka na ndeokani yivi un sia'an:

—Ja ka'an ra sia'an va kancha ñin tachi u'u jiin ra. ¿Xi nau chaa kuu ja ka kuni ka'ni ro'o nu? —ni ka kachi da.

²¹ Ti ni kachi Jesús:

—Ni sa'a ri ñin jniñu ña'nu ja ni kuu ñin kivi ndetatu, ti yukan ni kuu ja ni ka jini ra naa ra.

²² Ni xndoo Moisés ñin jnu'un ja na sa'a ra ñin seña nuu yiki kuñu suchi yi kuachi vasu ñin kivi ndetatu. Ko ansu maa Moisés ni sa'a yukan, chi undi jana'an ga vaji jnu'un un ja kuu ley ni ja'a Moisés ja kuu kivi ndetatu. Ti sia'an ka siin tu ro'o naa ra, chi ka sa'a ra jniñu un vasu ñin kivi ndetatu.

²³ Ka siin ra jnu'un un naa ra, vasu ñin kivi ndetatu, chi ka ndiyo ini ra ja siuku ra Ley Moisés. Ko su'va ni ka kuiti ini ra nuu ri ja ni sa'a ri tajna ñin yivi ku'u ja ni kuu kivi ndetatu un.

²⁴ Ti sia'an ka kankuachi ra siki ri naa ra. Ko na kachi ri ja tukaa ga kani ini ra sia'an, chi su'va kani ini nu ka siuku ndaa yivi naa i xi tu. Yukan kuu ja koto ma kankuachi ra siki yivi nu tu ka iyo kuachi i —ni kachi Jesús.

Ka ka'an yivi ñuu Jerusalén ja Jesús kuu Cristo

²⁵ Yukan na ti sava yivi ñuu Jerusalén un, ka jikajnu'un jna'an i:

—¿Ti ansu chaa ja'a kuu ja ka nanduku chaa ka kuña'nu un ja ka'ni da nu?

²⁶ Ko ja'a ni kancha da ti ka'an da nuu chitu un, ¿ti ndoo tundo ka sa'a chaa ka kuña'nu un jiin da nusa? ¿Ndo tu ka jasi da ja ka'an chaa ja'a? Va xi ka ndo'o ini chaa ka kuña'nu un ja maa chaa ja'a kuu Cristo ja ni taji Yandios, ja na sa'a jniñu ña'nu.

²⁷ Ko yo'o chi ka jini va'a yo nanu vaji chaa ja'a. Ko kivi na chaa Cristo ti ni ñn yo tu kuni na ichi kii ya —ni ka kachi yivi un.

²⁸ Ti yukan ni ka'an jaa Jesús nuu ni xna'an ya yuxe'e veñu'un un, ti ni kachi ya:

—¿Va nu ja ka jini ra nau ja kuu ri nu? ¿Xi ka jani ini ra ja nanu vaji ri xino? Ko ansu vaji ri ti kancha ri ñuyivi ja'a ja so ja kuu ini maa ri. Ti ansu sia'an kuu. Chi su'va maa Yandios, ni kuu ini ya ja ni taji ya ru'u. Ti ro'o naa ra tu ka jini kuiti ra nasa kaa Yandios, ti ni tu ka jini ra nasa kaa jniñu sa'a ya.

²⁹ Ko ru'u, chi jini va'a ri nasa kaa Yandios, chi vaji ri undi nuu kancha maa ya. Maa ya kuu ja ni taji ru'u vaji ri, ti ndiso jniñu ri nuu ya —ni kachi Jesús nuu yivi un naa i.

³⁰ Yukan na ti ni ka nduku da nasa jniñ da ya ti chondee da ya vekaa. Ko ni ñn da tu ni kuu jniñ da ya naa da, chi vanuxia tuja'i jaa maa kivi ni kachi maa Yandios ja kuu ya. Tuja'i jaa hora ya.

³¹ Ti kua'a xaan yivi ka'iin yukan ni ka kandixia i ya, ti ni ka keja'a ka ka'an i:

—Jandaa ndixia kuu ja chaa ja'a kuu Cristo ni taji Yandios ja sa'a jniñu ña'nu, chi ka'an ñn jnu'un ja sia'an sa'a Cristo nu na chaa ya. Ti va tu nau inga jniñu sa'a Cristo ja tu kuu sa'a chaa ja'a —ni ka kachi yivi naa i.

³² Yukan na ti chaa fariseo un jiin sutu ka kuña'nu un, ni ka taji da policía ka ndito veñu'un un, ja na kin jn# da Jesús. Chi ni ka jiniso'o chaa fariseo un ja ka janta'u yivi jnu'un ka'an ya. Yukan kuu ja ni ka taji da policía ja na jn# da Jesús.

³³ Ti ni kachi Jesús:

—Jaku ni ga kivi kuncha ri jiin ra naa ra. Yukan na ti kino'on tuku ri nuu kancha #n ja ni taji ru'u vaji ri.

³⁴ Kivi jña ti nanduku ra ru'u, ko tu nani'in ra ru'u. Ti ni tu kuu jakoyo ra nuu ki'in ri —ni kachi ya.

³⁵ Yukan ti chaa hebreo ka kuña'nu un, ni ka keja'a ka jikajnu'un jna'an da, ti ka kachi da:

—¿Nachi ki'in chaa ja'a ja tu kuu nani'in yo da nusa? ¿Xi ki'in da inga nación nuu kanchuku jna'an yo hebreo jiin yivi Grecia un nu? ¿Xi kin skua'a da jiin yivi ñuu jika un nu?

³⁶ ¿Ti na jnu'un kuu ja ni ka'an da ja kachi da ja nanduku yo da ti tu nani'in yo da, ti ni tu kuu kinkoyo yo nuu kande da un nu? Tu chaku ini yo ndo kuni ka'an chaa un ja ka'an da sia'an —ni ka kachi da.

Kancha Espíritu Santo jiin yivi ka kandixia Jesús

³⁷ Kivi ni ndi'i viko un ni kuu #n kivi ka'nu ga, ni jakuñi Jesús ti ni ka'an jaa ya nuu yivi ka'iin yukan, ti ni kachi ya:

—Nu nau ro'o ka ichi nducha naa ra, ña'an nuu ri ja'a ti na kua'a ri nducha ko'o ra.

³⁸ Nu nau #n yivi na kandixia ru'u, jankivi ga kendo'o jnu'un ri ki'in, chi jankoo ini añu i, ti kuñ# ja kuu saa ni. Kuu ini i nanu #n yucha ka'nu nu jika ni ga nducha ti jankivi ichi —ni kachi ya.

³⁹ Sia'an ni ka'an Jesús jnu'un siki Espíritu Santo, chi ni kachi ya nasa kuu kuncha Espíritu jiin yivi kandixia maa ya. Ko vanuxia tuja'i chaa Espíritu Santo, chi tuja'i ndaa maa Jesús andivi nuu nduña'nu ya. Yukan kuu ja tuja'i chaa Espíritu Santo ja kuncha ya jiin yivi naa i.

⁴⁰ Sava yivi kua'a ka'iin un ni ka jiniso'o i jnu'un, ni ka'an Jesús, ti ni ka kachi i:

—Jandaa ndixia kuu ja chaa yukan kuu maa Profeta ja ka'an jnu'un vaji undi nuu maa Yandios —ni ka kachi i.

⁴¹ —Chaa ja'a kuu maa Cristo ja ni taji Yandios, chi ndiso ya ñn jniñu ña'nu —ni ka kachi i.

Ko sava ga i ni ka kachi:

—Tuu, chi ansu ñuu Galilea kii Cristo.

⁴² Chi kachi nuu tutu Yandios ja Cristo kuu ñn jna'an tata yo David, chaa ni kuu rey undi na jana'an. Ti kaku ya ñuu Belén, ñuu nuu ni kaku maa tata yo David undi na jana'an xaan tonto —ni ka kachi i.

⁴³ Ti yukan ni ka kuu sava yivi un, chi tu ni kejna'an ñn nuu ini i siki ja nanu vaji Jesús.

⁴⁴ Sava i ka kuni jni i ya ja na ki'in ya vekaa, ko ni ñn i tu ni ka tava ini ja jni i ya.

⁴⁵ Tu ni ka jni policia un Jesús. Va'a ga ja ni ka nandeokuñi da nuu chaa fariseo un jiin sutu ka kuña'nu un, ti chaa un ni ka jikajnu'un da policia un:

—¿Ndo tu ni ka kii ra jiin chaa un? —ni ka kachi da.

⁴⁶ Ti ni ka kachi policia un:

—Tuu, chi jnu'un ka'an da un, tu ni ñn chaa ka'an nanu ka'an chaa yukan —ni ka kachi da.

⁴⁷ Ti ni ka kachi chaa fariseo un:

—¿Xi suni ja ni xnda'u chaa un ro'o naa ra nu?

⁴⁸ Ko ni ñin jna'an yo tu ka kandixia chaa un. Ni ñin yo'o ja ka kuña'nu jiin chaa fariseo, tu ka kandixia da naa da. ¿Ti ro'o, xi ja ni ka kandixia ra chaa un naa ra nu?

⁴⁹ Ti yivi kua'a un chi tu ka jini va'a i ley yo naa yo nanu maa ra naa ra, ti ka kuu i nanu yivi ni ka jna'nu ndatu. Tu ka jini kuiti i nava ka sa'a i —ni ka kachi da.

⁵⁰ Ti suni yukan kande Nicodemo nuu ni ka ndututu chaa un. Kuu da ñin chaa kuña'nu nuu yivi hebreo, ja ñin jakuaa ni ja'an ka'an da jiin Jesús. Ni ndokuiñi da ti ni kachi da jiin na'an da un:

⁵¹ —Kachi Ley yo ja tu kuu kankuachi yo siki ñin chaa, nu tu kunso'o yo xnaka na jnu'un ka'an da, nava sia'an ti sa kuni yo na kuachi ni sa'a da —ni kachi Nicodemo.

⁵² Ti ni ka kachi chaa un naa da:

—¿Va nu suni chaa ñuu Galilea kuu tu ro'o? Nanduku vii ndaa nuu tutu Yandios, ti kuni va'a ra ja ni ñin chaa ka'an jnu'un Yandios, tu kenda kuiti ñuu Galilea —ni ka kachi da.

⁵³ Yukan na ti ndi ñin ndi ñin da ni ka naki'in ichi, ti kuan nukoyo da ve'e da.

Jnu'un ña'an s# ini

8

¹ Yukan na ti kua'a Jesús ichi yuku Olivos.

² Yukan ti jaña'an inga kivi, ti ja ni najaa tuku ya veñu'un ka'nu un. Kua'a yivi ni ka ndututu tuku nuu kande ya. Ni nukoo ya ti ni keja'a skua'a ya jiin yivi naa i.

³ Yukan ti chaa ka xna'an ley Israel jiin chaa fariseo un, ni ka yinda'a da iin ñasi'i nuu Jesús. Ni ka jnī da ña'an un nuu kande ña jiin inga chaa. Ni ka jani da ña sava ma'ñu yivi ka'iin nuu Jesús un,

⁴ ti ni ka kachi da jiin ya:

—Maestro, ni ka jnī na ña ja'a maa hora kande ña jiin chaa.

⁵ Ti nu iin ña'an sa'a sia'an kachi nuu ley Moisés ja na kua'a yo yuu xini ña nava na kuū ña. Yukan kuu ja ka'an ley ni ja'a Moisés, chaa ni kuu tata yo na jana'an. Ti ni'in, ¿nasa kachi ni? —ni ka kachi da.

⁶ Sia'an ni ka kachi da ja na ndenu nasa kachi ya, nu kuenta'u ya nava ka'an ley un xi tuu. Ti nu tuu, ti kankuachi da siki ya. Yukan ti ni jankuitandijin Jesús, ti keja'a sa'a ya letra nuu ñu'un jiin xini nda'a ya.

⁷ Ko maa da ka ka'an ka ka'an da. Ni ndokuiñi Jesús, ti ni kachi ya:

—Nuu nau iin ro'o ndo'o ini ja tu na kuachi ra iyo, kanduu ti ki'in iin yuu ti kua'a ra xini ña —ni kachi ya.

⁸ Yukan ti ni jankuitandijin tuku Jesús, ti sa'a ya letra nuu ñu'un un.

⁹ Ko nu ni ka jiniso'o da ja sia'an ni ka'an Jesús jiin da, ni ka kukanuu da, ti ndi iin ndi iin da ni ka kekoyo kua'an. Xnakan chaa ña'nu ga ni kenda kua'an, sia'an undi ni ndi'i da kuankoyo. Yukan ti ni kendo ma iin ni ga ña'an un jiin Jesús.

¹⁰ Ni ndokuiñi Jesús, ti ni kachi ya jiin ña:

—Ro'o ñasi'i, ¿vanu ja kuankoyo chaa ka kankuachi siki ra un? ¿Vanu tukaa ni iin chaa kankuachi siki ra nu? —ni kachi ya.

¹¹ Ti ni kachi ña:

—Tukaa ni ñn da, taa —ni kachi ña.

Ti ni kachi Jesús:

—Ni ru'u tu kuu kankuachi ri siki ra. Kua'an ti koto sa'a ga ra kuachi un —ni kachi ya.

Jesús kuu nanu ñu'un ja ndincha nuu ñuñaa

¹² Ni ka'an tuku Jesús jiin yivi ni ka ndututu veñu'un ka'nu un, ti ni kachi ya:

—Maa ri kuu nanu ñu'un ja ndincha ichi yivi kanchuku nuu ñuyivi ja'a. Nu na kandixia ra ru'u, ti tukaa kaka ra ichi ñuñaa. Chi kuncha ri jiin ra, ti kuu ri nanu ñu'un ja ndincha, nava na kuni ra na ichi ki'in ra. Nava tukaa ga ki'in ra ichi ñuñaa un, chi ja ni ka ndundijin nuu ra. Sia'an ti ni'in ra ja kuchaku ra ja kuu saa ni —ni kachi ya.

¹³ Ti ni ka ka'an chaa fariseo un jiin ya:

—Ro'o, chi ka'an ra ja kuu maa ra. Ja sia'an kuu ja tu ka'an ndaa kuiti ra —ni ka kachi da.

¹⁴ Ti ni kachi Jesús:

—Vasu ka'an ri ja kuu jnu'un maa ri, ti jandaa kuu, chi jini ndaa ri nanu vaji ri, ti jini ndaa ri nuu ki'in ri. Ko ro'o, tu ka jini ra nanu vaji ri ti ni nanu ki'in ri.

¹⁵ Ro'o naa ra, chi ka ka'an ra ja jna'nu ndatu ri, ko so ka ka'an ra ja ka ndo'o ini maa ra. Ko ru'u, nu kachi ri ja jna'nu ndatu yivi.

¹⁶ Ko nu na nasa'a ndaa ri jiin yivi naa i, yukan na ti kundaa ndixia taka jnu'un ka'an ri. Ka iyo uu ja xndichi yivi. Maa ri kuu ja xndichi ri yivi jiin maa Tata ri, chi maa ya kandichi jiin ri, ti ni taji ya ru'u jiin jniñu ja'a vaji ri.

¹⁷ Ti nu ley ra yoso ja nu ka iyo uu chaa ka ja'a jandaa, ti nu ni kejna'an jnu'un ka ka'an chaa un

naa da. Yukan na ti ni jini yo ja iyo ndaa jnu'un ka'an ka ka'an da.

¹⁸ Yukan kuu ja maa ni ri kuu ja ka'an ja kuu maa ri. Ti inga ja ja'a jandaa ja'a ri kuu maa Tata ri, ya ni taji ru'u jiin jiniñu ja'a—ni kachi Jesús.

¹⁹ —¿Nanu kancha tata ra nusa? —ni kachi da.

Ti ni kachi Jesús:

—Sia'an ka ka'an ra chi tu ka jini kuiti ra nau ja kuu ri. Suni sia'an tu ka jini kuiti ra nasa kaa maa Yandios. Ni tu ka jini ra nasa sajiniñu ya. Ko nu sia'an ti kuni ra nau ja kuu ri, ti suni sia'an nakuni ndaa ra nau ja kuu Tata ri —ni kachi ya.

²⁰ Yukan kuu jnu'un ni ka'an Jesús na ni skua'a ya ini veñu'un ka'nu un, yajni nuu kancha jajnu ka soko yivi xu'un nuu Yandios. Ko tu ni ka jini ni in da ya, chi tu ja'i jaa hora ni kachi Yandios ja kuñ ya. Tu ja'i jaa maa hora ya.

Ni kachi Jesús ja tu kuu kinkoyo yivi nuu ki'in ya

²¹ Ni ka'an tuku Jesús jiin yivi ni ka ndututu yukan, ti ni kachi ya:

—Ru'u, ki'in ri ti nanduku ra ru'u, ko tu nani'in ra ru'u. Jaa kivi kuñ ra, ko yukan kendo kuachi siki maa ra. Chi tukaa iyo jnuka'nu ini, ni tu kuu kinkoyo ra nuu ki'in ri —ni kachi ya.

²² Ti yivi hebreo un ka ndajnu'un da ti kachi da naa da:

—Va kin ka'ni chaa ja'a maa da ja kachi da ja tu kuu ki'in yo nuu ki'in da —ni ka kachi da.

²³ Ti ni kachi Jesús nuu da naa da:

—Ro'o chi ka yi'i ra jiin yivi ñuyivi ja'a. Ko ru'u chi yi'i ri jiin ya kancha andivi. Ka yi'i ra jiin yivi ñuyivi ja'a. Ko ru'u tu yi'i ri jiin ñuyivi ja'a.

24 Ja yukan kuu ja ni kachi ri ja jaa ñin kivi ti kuū ra, ko kendo kuachi siki maa ra. Tukaa koo jnuka'nu ini Yandios nuu ra naa ra. Chi nu tu kandixia ra nava ka'an ri, yukan na ti nu na kuū ra ti kendo kuachi ri ja maa ri kuu —ni kachi ya.

25 Yukan ti ni ka kachi da jiin ya:

—Nusa ti, ¿nau ja kuu ra? —ni ka kachi da.

Ti ni kachi Jesús:

—Undi nuu ja ni kachi ri nau ja kuu ri.

26 Ti iyo kua'a ga jnu'un kuni ka'an ri jiin ra, ti suni iyo kua'a ga ja kuni xndichi ri ro'lo naa ra. Ko jnu'un ka'an ri vijna kuu mani jnu'un ni jini ri nuu maa ya ni taji ru'u. Ti maa ya kuu Yandios ndaa ndixia. Ti ru'u, ka'an ri mani maa jnu'un ni kachi maa ya nuu ri —ni kachi Jesús.

27 Ko tu ni ka chaku ini yivi un ja ni ka'an Jesús jnu'un Tata ya, ya kancha andivi.

28 Yukan ti ni kachi Jesús nuu da naa da:

—Jaa kivi nu katakaa ra ru'u nuu nda'a cruz, ko nu na sa'a ra taka yukan jiin ri, ru'u ja kuu ri Se'e Yivi Ñuyivi, yukan na ti kuni ra ja maa ri kuu ndi'i nava ni kachi ri. Nakuni ra ja tu ni sa'a ri ja kuu ini maa ri. Chi su'va sa'a ri nava ni xna'an maa Tata ri, ti yukan kuu taka ja sa'a ri nuu ñuyivi ja'a.

29 Maa Tata ri ni taji ru'u jiin jniñu ja'a. Nini kancha ya jiin ri. Tu xndoo ya maa ñin xini ri ja sa'a ri nava kuni ri. Chi su'va taka ni kivi sa'a ri nava kuni maa ya sa jajna'an ini ya —ni kachi Jesús.

30 Ja sia'an ni kachi Jesús, ti kua'a yivi ni ka keja'a ka kandixia i ya.

Nasa kuu yivi Yandios jiin yivi ka sa'a kuachi

³¹ Ni kachi Jesús nuu jna'an ya hebreo, chaa ni ka kandixia ya:

—Nu na siuku ndaa ra jnu'un xna'an ri, yukan na ti ka kuu ndixia ra chaa ka skua'a jiin ri. Nu sia'an na ti ni kundaa ndixia ja ka yí'i ra nda'a ri.

³² Yukan na ti nakuni va'a ini jnuni ra ja jnu'un ka'an ri kuu mani jnu'un ndaa. Chi natava ri ro'o nuu nundo'o nava tukaa ga kivi ra jiin kuachi un —ni kachi ya.

³³ Ko tijni yivi un ni ka kachi:

—Ka kuu ri yivi kuu jna'an tata ri Abraham, chaa ni chaku undi na jana'an. Ti tu ni ka yí'i ri nda'a ni ñn ja kuña'nu ja kunukuachi ri nuu. ¿Ti nasa kuu ja ka'an ra ja natava ra ru'u naa ri nusa? —ni ka kachi da.

³⁴ Ti ni kachi Jesús:

—Jandaa ndixia na kachi ri ja taka yivi ka sa'a kuachi, ni'in xaan ka siin jiin kuachi un, ti tu kuu nasa nama i maa i nuu, chi ni'in xaan ka yijni i nuu nda'a kuachi un, ti so ka junukuachi ka'a i nuu.

³⁵ Sa'a yo nanu, ñn yivi sajniñu ka'a, tu kuu i jna'an yivi xiin ve'e nuu sajniñu i un. Ko ñn se'e, chi kuu i jna'an yivi xiin ve'e un.

³⁶ Ko ru'u ja kuu ri Se'e Yandios, nama ri ro'o nava tukaa ga sajniñu ka'a ra nuu kuachi un, ja sia'an na ti kundee ra siki kuachi un. Ko vijna ti ka sajniñu ka'a ra nuu kuachi un, vasu ka kuu ra jna'an Abraham, chaa ni kuu tata yo na jana'an.

³⁷ Jini ri ja ka kuu ra jna'an tata yo Abraham, ti vasu sia'an iyo, ko ka kuni ka'ni ra ru'u, chi tu ka kuni kuenta'u ra jnu'un ka'an ri.

³⁸ Ru'u, chi ka'an ri jnu'un ni xna'an Tata ri nuu ri. Ko ro'lo naa ra, chi ka sa'a ra ñn jniñu kuni maa tata ra, ja kuu chaa u'u un —ni kachi ya.

³⁹ Ti ni ka kachi da:

—Ka kuu ri jna'an tata ri Abraham —ni ka kachi da.

Ko ni kachi Jesús nuu da naa da:

Ti nu jandaa kuu ja ka kuu ra jna'an Abraham, ti sa'a jniñu va'a naa ra, sia'an nanu ni sa'a maa da.

⁴⁰ Ko va'a nde'e ra jniñu sa'a ra, chi ka kuni ka'ni ra ru'u, vasu ni ka'an ri mani jnu'un ndaa nuu ra naa ra, nanu ni xna'an Tata ri Yandios nuu ri. Ko va'a nde'e ra naa ra, chi tu ni sa'a ndeva'a Abraham nanu ka kuni sa'a ra.

⁴¹ Ro'lo chi ñn ni kuankoyo ra jiin jniñu ka sa'a maa tata ra naa da —ni kachi ya.

Ti ni ka kachi da:

—Ru'u, tu ka kuu ri se'e ja tu iyo tata, chi iyo ñn ni tata ri, ti maa ya kuu Yandios —ni ka kachi da.

⁴² Ti ni kachi Jesús nuu da naa da:

—Nu ndixia ra ja ka kuu ra yiví Yandios, ti va koo mani ra jiin ri niku. Chi ru'u, undi nuu Yandios ni kee ri vaji ri. Ti tu vaji ri ja kuu ini maa ri, chi maa ya ni taji ru'u jiin jniñu ya.

⁴³ Ko ro'lo naa ra, tu ka chaku ini ra. Tu ka kuni chu'un ini ra jnu'un ka'an ri.

⁴⁴ Sia'an kuu chi vanuxia maa tata ra kuu ja'u'u un, ti ka ndiyo ini ra sa'a ra nau jniñu ta'u tata ra un. Chi maa ja'u'u un ni keja'a ja'ni ndiyí undi na ni keja'a ñuyiví yo. Ti tu jini kuiti ja'u'u un ni ñn jnu'un ndaa. Ni undi vijna tu ka'an kuiti ni ñn jnu'un ndaa. Mani jnu'un xndoña'an ka'an. Ti hora xndoña'an, ka'an nanu ja jandaa ndixia kuu,

vanuxia maa ja'u'u un kuu tata yiví ka xndoña'an un. Ti yukan kuu ja kunuu jiin yiví ka xndoña'an un.

⁴⁵ Ko vijna ti ru'u ja ka'an ri taka jnu'un ndaa, ti ro'o tu ka kandixia ra ru'u naa ra.

⁴⁶ ¿Va nu iyo ñn ra kuu chakuachi ru'u ja ja ni sa'a ri ñn kuachi xino? Ti vasu tu kuu ka'an ra sia'an, ko tu ka kuni kandixia ra ru'u ja ka'an ri niña jnu'un ndaa.

⁴⁷ Yiví ka kuu yiví Yandios, ti ka chu'un ini i jnu'un ka'an ya. Ko ro'o naa ra, tu ka kuni chu'un ini ra, chi tu ka kuu ra yiví Yandios —ni kachi ya nuu da naa da.

⁴⁸ Yukan na ti ni ka kachi chaa hebreo un jiin Jesús:

—Va vatuni ka ndo'o ini ri ja kuu ra ñn chaa ñuu Samaria, ti va nu tu jika ñn tachi u'u jiin ra, ¿ndoo ka'an ra sia'an nu? —ni ka kachi da.

⁴⁹ Ti ni kachi Jesús:

—Tu jika ni ñn tachi u'u jiin ri. Chi su'va jiin jnu'un ka'an ri, ja'a ri ja yíñu'un nuu Tata ri. Ko maa ra naa ra, tu ka ja'a ra ja yíñu'un ru'u.

⁵⁰ Ko tu ka'an ri ja kuu maa ri, ja nduku ja kuña'nu ri. Ko iyo ñn ja sa'a ja kuña'nu ri. Ti nu na jaa kivi, ti maa ya kuu ja sandaa kuachi siki ra naa ra.

⁵¹ Jandaa na kachi ri ja taka yiví nu na siuku ndaa jnu'un ri, tu naa kuiti i, chi ki'in i kuncha i jiin Yandios ja kuu saa ni —ni kachi Jesús.

⁵² Yukan ti yiví hebreo un ni ka kachi i:

—Vijna ti ka jini ndaa ri ja ni nduu ku'u xini ra, ti kancha ñn tachi u'u jiin ra. Chi tata ri Abraham na jana'an, jiin taka ga chaa ni ka kuu profeta na jana'an un, ni ka ji'i da. Ko ro'o, chi kachi ra ja kuu

kuncha ri ja kuu saa ni nu na siuku ndaa ri jnu'un ka'an ra.

⁵³ ¿Jani ini ra ja ña'nu ga ra ja kuu taka jna'an Abraham na jana'an, xi ña'nu ga ra ja kuu taka chaa ni ka kuu profeta un nu? ¿Vanu kuña'nu ga ra ja kuu maa da naa da xino? —ni ka kachi da.

⁵⁴ Ti ni kachi Jesús:

—Nu maa ni ri na ka'an ja kuña'nu ri, ti tu nijniñu. Ko maa Tata ri kuu ya kachi ja kuña'nu ri. Ro'ona ra, ka ka'an ra ja ka nchañu'un ra Yandios. Ko vanuxii maa ya kuu maa Tata ri, ti maa ya kua'a ja yiñu'un ru'u.

⁵⁵ Ti vasu sia'an ka ka'an ra, ko tu ka jini ra maa ya. Ti ru'u, chi jini va'a ri maa ya. Nu na ka'an ri ja tu jini ri maa ya, ti kuu ri ñin chaa xndoña'an nanu ro'ona ra. Ko tuu, chi jini ndixia ri ya. Yukan kuu ja siuku ndaa ri jnu'un ka'an ya.

⁵⁶ Suni tata ra Abraham, ni jini jnuni da ja kii kaku ri nuu ñuyivi ja'a. Yukan ti ni kusii ini da. Chi ni kandixia ndaa da ja sia'an kuu ndaa, ti ni kusii ini da —ni kachi Jesús.

⁵⁷ Ti ni kachi chaa hebreo un jiin Jesús:

—Va ni tu iin ra uu xiko uxi kuiya, ¿ti nasa kuu ja ka'an ra ja ni jini ra nuu Abraham nusa? —ni ka kachi da.

⁵⁸ Ti ni kachi Jesús:

—Jandaa na kachi ri nuu ra naa ra ja undi na ti kaku ga Abraham, ti ja iyo ru'u —ni kachi ya.

⁵⁹ Yukan ti ni ka ki'in da yuu ja kua'a da ya. Ko maa Jesús, xe'e ni ni kenda ya ini veñu'un ka'nu un, ti kua'an ni ya.

Ni sa'a Jesús tajna ñn chaa ni kaku kuaa

9

¹ Ichi kua'an Jesús, ni jini ya ñin chaa kuaa, ja kuaa nduchi da undi ni kaku da.

² Ti chaa ka skua'a jiin ya, ni ka jikajnu'un da ya:

—Maestro, ¿ndoo ni kuu ja ni kaku kuaa chaa ja'a? ¿Ja ka iyo xaan kuachi tata da, nana da, xi kuachi maa da kuu nu? —ni ka kachi da.

³ Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Ni ansu kuachi maa da, ti ni ansu kuachi tata da xi nana da kuu ja ni kaku da sia'an. Chi ja ni kaku da sia'an kuu ja na kuni yivi naa i ñin jniñu ña'nu ja sa'a Yandios jiin da.

⁴ Sa'a yo ja nu ni iin ndijin ti'li ga, ti kuu sa'a yo jniñu, ko nu tukaa ndijin, ti tukaa ga kuu sa'a jniñu yo. Suni sia'an ja kuu ru'u, chi kanuu ja na sa'a ri ñin jniñu vijna ni ndijin ti'li ga, chi jan ñin kivi ja tukaa ga kuu sa'a jniñu ni ñin yivi naa i.

⁵ Ru'u, ni kancha ri nuu ñuyivi ja'a, ti kuu ri nanu ñin ñu'un ja ndinchaa ichi yivi kanchuku nuu ñuyivi, chi xna'an ri nasa kuu sa'a yivi ñin jniñu kuni Yandios —ni kachi Jesús.

⁶ Sia'an ni kachi ya, ti ni tivisi'i ya nuu ñu'un. Ni sa'a ya nde'yu jiin tisi'i ya, ti ni jaka ya nde'yu un nduchi chaa kuaa un.

⁷ Yukan na ti ni kachi ya jiin da:

—Kua'an yu'u pila nducha Siloé un, ti nakacha ra nduchi ra —ni kachi ya. (Siloé kuni ka'an: “Ja ni taji ri.”)

Yukan na ti kua'an chaa un, ni nakacha da nduchi da, ti ni ndundijin nuu da. Yukan na ti kuano'on da.

⁸ Yivi ñuu da un jiin taka ga yivi ka jini ja kuu da ñin chaa kuaa, ka jikajnu'un jna'an i:

—¿Ti ansu chaa ja'a kuu ja ni jikan da xu'un nukoo da un nu? —ni ka kachi i.

⁹ Ni ka iyo sava yiví ni ka kachi:

—Suu kuu da.

Ti sava ga i ni ka kachi:

—Ansu kuu da, ko sia'an kaa da.

Ko maa da ni kachi da:

—Maa ri kuu.

¹⁰ Yukan ti ni ka jikajnu'un yiví un maa da:

—¿Nasa kuu ja ni ndundijin nduchi ra nusa? —ni ka kachi chaa un.

¹¹ Ti ni kachi da:

—Ka jini ra ñin chaa nani Jesús. Chaa yukan, ni sa'a da nde'yu jiin tisi'í da, ni jaka da nduchi ri, ti ni kachi da ja na ki'in ri yu'u pila nducha Siloé un, ti na nakacha ri nduchi ri. Ni ja'an ri yukan, ni nakacha ri nduchi ri, ti ni ndundijin va'a nde'e ri vijna —ni kachi da.

¹² Ti ni ka jikajnu'un chaa un maa da:

—¿Nanu kande chaa un nusa? —ni ka kachi da.

—Tu jini ri —ni kachi da.

¹³ Yukan ti ni ka janchaka da chaa ni kaku kuaa un nuu chaa fariseo un.

¹⁴ Ni kuu un ñin kiví ndetatu, kiví ii, na ni sa'a Jesús nde'yu ja ni sa'a ya tajna nduchi chaa kuaa un.

¹⁵ Yukan na ti ni ka jikajnu'un chaa fariseo un maa da nasa kuu ja ni ndundijin nduchi da. Ti ni kachi da:

—Ni sa'a chaa un nde'yu ti ni jaka da nduchi na, ni janukacha na nuu na, ti vijna ja ni ndundijin va'a nduchi na —ni kachi da.

¹⁶ Yukan na ti sava chaa fariseo un ni ka kachi da:

—Ansu Yandios ni taji chaa un jiin jniñu sa'a da un, chi tu chiñu'un da kivi ii —ni ka kachi da.

Ti sava ga chaa fariseo un ni ka ka'an:

—Nu ansu chaa vaji nuu Yandios kuu da, ¿ti nasa kuu ja kuu sa'a da jniñu ña'nu un nusa? —ni ka kachi da.

Ti ni ka kusin ini da naa da ja siki Jesús.

¹⁷ Ni ka jikajnu'un tuku da chaa ni kaku kuaa un:

—Maa ra kachi ja chaa un kuu ja ni sa'a tajna ro'o, ja ni ndundijin va'a nduchi ra vijna. Vijna na ti ¿ndoo ndo'o ini ra nau ja kuu chaa yukan nusa? —ni ka kachi da.

Ti ni kachi chaa un:

—Maa da kuu in profeta ni taji Yandios ja na ka'an da jnu'un ya —ni kachi da.

¹⁸ Ti chaa hebreo un, tu ka kuni kandixia da ja ni kaku kuaa chaa yukan, chi vanua ja ni nduva'a nduchi da. Ja yukan kuu ja ni ka kana da tata da jiin nana da,

¹⁹ ti ni ka jikajnu'un da chaa un naa da:

—¿Se'e ra kuu chaa ja'a nu? ¿Kuaa ndixia da undi ni kaku da nu? ¿Nasa ni kuu ja ni ndundijin nduchi da vijna nusa? —ni ka kachi da.

²⁰ Ti ni ka kachi tata da jiin nana da:

—Se'e na kuu da, ti kuaa ndixia nduchi da undi ni kaku da,

²¹ ko tu ka jini na nasa kuu ja ni nduva'a nduchi da, ti ni ndundijin vijna. Ni tu ka jini na nau ja ni sa'a tajna nduchi da. Kajnu'un ni maa da chi ja ña'nu da, ti na kani maa da jnu'un —ni ka kachi da.

²² Sia'an ni ka ka'an tata da jiin nana da, chi ni ka yu'u da nde'e da chaa hebreo ka kuña'nu un. Chi

vanua ka ndajnu'un chaa un ja nu nau ñn ñn yivi na kachi ja Jesús kuu Cristo, ya ni taji Yandios jiiin jniñu ña'nu, ti keni'in da yivi un, ti tukaa kuu ndivi i ini veñu'un ka'nu yivi hebreo.

²³ Ja yukan kuu ja sia'an ni ka kachi tata da jiiin nana da:

—Kajnu'un maa ni da naa, chi ja ña'nu da —ni ka kachi da.

²⁴ Ni ka kana tuku chaa hebreo ka kuña'nu un, chaa ni iyo kuaa un, ti ni ka kachi da jiiin da:

—Nakuanta'u nuu maa Yandios, ti koto kua'a ra ja yĩñu'un chaa nani Jesús yukan, chi ka jini ri ja maa da kuu ñn chaa nchakuachi —ni ka kachi da.

²⁵ Ti ni kachi chaa un:

—Tu jini na nu iyo kuachi da xi tu, ko ja jini na kuu ja ni iyo kuaa nuu na, ti vijna ja ni ndundijin va'a nduchi na —ni kachi da.

²⁶ Yukan ti ni ka jikajnu'un va'a da:

—¿Ndoo ni sa'a chaa un jiiin ra nusa? ¿Nasa ni sa'a da tajna nduchi ra nusa? —ni ka kachi da.

²⁷ Ti ni kachi chaa un:

—Ja ni kachi na nuu ni naa ni, ti tu ka kuni ni kandixia ni, ¿nasa kuni ni ja na kachi tuku na inga jinu nusa? ¿Xi suni ka kuni kundikun ni maa da ja skua'a ni jiiin da nu? —ni kachi da.

²⁸ Yukan ti ni ka keja'a ka nduxaan chaa un jiiin da, ti ni ka kachi da:

—Ro'o, va yi'i ra jiiin chaa un nusa. Ko ru'u, chi ka yi'i ri jiiin tata ri Moisés naa ri.

²⁹ Ka jini ndaa ri ja ni ka'an maa Yandios jiiin Moisés, ko chaa yukan, tu ka jini ri na ichi vaji da —ni ka kachi da.

³⁰ Ti ni kachi chaa ni iyo kuaa un:

—Naa ini na ja tu ka jini ni nanu vaji chaa un, ko ni sa'a da tajna nduchi na.

³¹ Ka jini yo ja tu siuku Yandios nava ka jikanta'u yivi ka iyo kuachi. Ko siuku ya nava ka jikanta'u yivi ka nchañu'un ya, ti ka sa'a i nava kuni maa ya.

³² Undi ni jankoo ñuyivi, ti undi vijna, tu ka jini yo ñn yivi sa'a tajna nduchi ñn yivi ni kaku kuaa. Ni ñn.

³³ Ti nu ansu nuu maa Yandios vaji chaa yukan, va ni tu kuu kuiti sa'a da ñn jniñu sia'an —ni kachi da.

³⁴ Ti ni ka kachi chaa un naa da:

—Ro'o chi iyo xaan kuachi ra undi kivi ni kaku ra. Nusa ti tu chunso'o kuiti ri ni ñn jnu'un ja kuni ra xndaku ra —ni ka kachi da.

Yukan na ti ni ka keni'in da chaa un kua'an da fuera.

Jikajnu'un Jesús nu kandixia chaa ni ku'u un maa ya, xi tuu

³⁵ Ni jini Jesús ja sia'an ni ka keni'in da chaa nda'u un, ti ni jan nunduku ya maa da. Nu ni ndejna'an ya jiin da, ti ni jikajnu'un ya maa da:

—¿Kandixia ra maa Se'e Yivi Ñuyivi ja'a nu? —ni kachi ya.

³⁶ Ti ni kachi da:

—Taa, ¿ko nau chaa kuu chaa yukan? Xna'an ni chaa un ti'li saña, ti na kandixia na da —ni kachi da.

³⁷ Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Ja ni jini ra maa da, ti chaa un kuu chaa ka'an jiin ra ja'a vijna —ni kachi ya.

³⁸ Yukan na ti ni jakunjiti da nuu ya ja nachañu'un da ya, ti ni kachi da:

—Kandixia na ni'in, Jito'yo —ni kachi da.

³⁹ Ti ni kachi Jesús:

—Vaji ri nuu ñuyiví ja'a ja xndichi ri kuachi yiví naa i. Yiví ja tu ka jini kuiti, na sa'a ri ja na ndundijin undi inijnuni i. Ti yiví ka ndo'o ini ja ka jini ndaa kuiti i, na sa'a ri ja tukaa chaku kuiti ini i naa i —ni kachi ya.

⁴⁰ Suni ka'in tijni chaa fariseo yajni nuu kandichi Jesús yukan. Nu ni ka jiniso'o da ja ni kachi ya sia'an, ti ni ka jikajnu'un da ya:

—¿Kachi ra ja suni ru'u, tu ka jini kuiti ri naa ri nusa? —ni ka kachi da.

⁴¹ Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Nu sia'an ti tu ka jini kuiti ra, va tu koo kuachi siki ra. Ko tu ka ka'an ra sia'an. Chi su'va ka ka'an ra ja ka jini ndaa kuiti ra. Yukan kuu ja ka nchakuachi ga siki ra naa ra, ti tukaa kuiti iyo jnuka'nu ini —ni kachi Jesús.

Jnu'un ka'an siki rii

10

¹ Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Na kachi ndaa ri nuu ra naa ra, ja ñin chaa kanda sava'ni ga yu'u nda'a jaku rii ti kivi xe'e da, chaa un kuu ñin ñaku'na.

² Ko maa chaa xiin rii un chi kivi ndaa da ichi yu'u jaku ti. Ti chaa yukan kuu maa chaa nchaka rii un.

³ Chaa ndito rii un kuiña da yu'u jaku rii, ti kivi maa chaa xiin rii un. Kana da xini ti, ti kuiti un ka nakuni ti ndusu yu'u da, kekoyo ti ki'in ti, ti tu kusin ti kinkoyo ti.

⁴ Nu ni ndi'i rii da ni keni'in da, nastutu da ti ti kinkoyo tutu ti jiin da, chi ka ñunuu ti ja maa da kuu jito'o ti.

⁵ Ti tu kaka tutu ti jiin inga yivi, chi vanua tu ka nakuni ti ndusu yivi un, ti su'va kuichanuu ti kinkoyo ti, chi ansu maa jito'o ti kuu —ni kachi Jesús.

⁶ Sia'an ni ka'an Jesús jiin yivi un, ko tu ni ka chaku ini i nasa kuni ka'an ya jiin jnu'un un.

Jesús kuu maa jito'o

⁷ Ti yukan ni xndaku Jesús sia'an —Ja'a na kachi ndaa ri nuu ra naa ra. Maa ri kuu nanu yu'u jaku nuu kivikoyo rii un.

⁸ Na ti chaa ga ru'u, ni ka kii chaa ni ka kuni nastutu yivi ri. Chaa un ni ka kuu da ñn ñakui'na, chi ni ka xnda'u da yivi naa i. Ti yivi ka kuu nanu rii un, tu ni ka sa'a i nanu nuu chaa un.

⁹ Ru'u, kuu ri nanu ñn yu'u jaku nuu kivikoyo rii un. Taka yivi kivikoyo i yuxe'e un, nu na kandixia i ru'u, yukan na ti kendo ndaa i nuu Yandios. Koto va'a ri yivi un nuu kunchuku i, ti koo taka ja nandi'i i. Sia'an kuu ri nanu ñn yuxe'e ja kuu yivi kivikoyo nuu Yandios.

¹⁰ Sa'a yo nanu. Chaa ka xndoña'an un, ka kuu da nanu ñn ñakui'na, chi jaa da nuu ka'iin rii un, sakui'na da ti, ka'ni da ti ti xnaa da ti. Ko ru'u, tu sa'a ri sia'an. Chi su'va, vaji ri na nakana ri yivi ja na ndivikoyo i nda'a Yandios, ti ka kusii ini i, chi ka jika i ichi maa ya nuu ñuyivi ja'a. Ti sia'an kunchuku i jiin ya ja kuu saa ni.

¹¹ Maa ri kuu nanu ñn chaa xiin rii un, ja jito va'a da rii da. Nu ni jini da ja iyo ñn nundo'o xaan nuu

r# da, ti yachi nduku da nuu kuu nasa nama da ti. Ti vasu na kuu da, ko nama da r# da.

¹² Ko #n chaa sa'a jni#u ja kin ya'u da, nu ni jini da ja kuan kuyajni #n va'u nuu r# da, xndoo da r# un, ti ja'a da corri kua'an da, chi vanua ansu r# maa da kuu kuiti ndito da un. Ti va'u un kivi ti ma'#u r# un, ti kachanuu ti r# un kinkoyo.

¹³ Sia'an ka sa'a chaa ka kuu muzu, chi ka sa'a da jni#u, ko so ja na ni'in da xu'un ya'u da, ti ansu ja koto va'a da r# un.

¹⁴ Ko ru'u, kuu ri nanu #n chaa va'a ja jito va'a da r# da. Jini ndaa ri nau ndi'i ka kuu yivi ri, ti maa i ka nakuni va'a i ru'u.

¹⁵ Suni sia'an maa Tata ri, chi mani xaan ya jiin ri, ti maa ri, jini va'a ri nuu maa ya.

Nanu kuu #n chaa va'a ja nama da r# da, suni sia'an kuu ru'u ja nama ri siki yivi yi'i jiin ri, chi kuu ri ja kuu maa i naa i.

¹⁶ Ti suni ka iyo yivi inga naci#n ja kivi koyo i nda'a ri, vasu tuja'i natu'va i ru'u. Ko jaa #n kivi ti nastutu ri yivi un. Tendi'i i natu'va ru'u, ti kuandatu i nuu ri. Tendi'i yivi un najna'an i, ti koo #n ni chaa kanda'a maa i naa i.

¹⁷ Yukan kuu ja kunda'u xaan ini Tata ri ru'u, chi tava ini ri ku# ri ja na nama ri yivi ri naa i. Ti ku# ri, ko nandoto tuku ri.

¹⁸ Ni #n chaa ka ndiso jni#u, tu kuu ka'ni da ru'u nu tu kuu ini maa ri. Chi ku# ri, ko ja kuu ini maa ri ti ku# ri. Iyo #n jni#u ndiso ri, ja yukan kuu ja maa ri na kua'a jnu'un ja ku# ri. Ti jni#u ndiso ri, yukan kuu ja sa'a ja na nandoto tuku ri, chi sia'an ni ta'u maa Tata ri jni#u —ni kachi Jes#s nuu yivi un.

19 Ja sia'an ni ka'an Jesús, ti ni ka kusiiin tuku ini chaa hebreo un naa da.

20 Kua'a yivi un ni ka kachi:

—Jna'an da iin tachi xaan, yukan kuu ja ni nduku'u xini da. Koto ma nde'e ga ra nuu da —ni ka kachi i.

21 Ko sava ga i ni ka ka'an:

—Ansu sia'an ka'an iin chaa jna'an tachi xaan. Chi nu jna'an da tachi xaan, ti va ni tu kuu sa'a da tajna nduchi iin chaa ni kaku kuua —ni ka kachi i.

Ka kuni yivi kua'a i yuu siki Jesús

22 Na iin viko ñuu, ni ka nasa'a yivi ñuu Jerusalén iin viko ja ka nuku'un ini i kivi ni kuu ii veñu'un ka'nu un.

23 Ti yukan jikonuu Jesús yuxe'e veñu'un un, nuu nani yuxe'e Salomón.

24 Yukan ni ka nataka chaa ka kuña'nu un, ti ni ka kachi da:

—¿Nasa ga ti sa ka'an kaji ra nuu ri naa ri nusa? Nu jandaa kuu ja maa ra kuu Cristo, ni taji Yandios ja sa'a jniñu ña'nu. Nu jandaa kuu ti kachi kaji nuu ri naa ri vinañu'ni —ni ka kachi da.

25 Ti ni kachi Jesús:

—Ja ni kachi ri nuu ra, ko tu ka kandixia ra naa ra. Ja ni ka jini ra jniñu ña'nu ni sa'a ri. Ni sa'a ri taka un, chi maa Tata ri ni ja'a jniñu un nuu ri. Ti jiin yukan xna'an kaji ya ja maa ya ni taji ru'u vaji ri, ti sia'an sa na kuni ra nau ja kuu ri.

26 Tu ka kandixia ra ru'u, vanuxia tu ka yi'i ra jiin ri. Tu ka kuu ra nanu ka kuu ri ja ka ñunuu ti nuu maa chaa ndito ti un.

27 Ko yivi ka yi'i jiin ri, ka nakuni i ru'u, ti ru'u nakuni ri maa i. Ti nanu ka nukunuu ri un tachi

maa jito'o ti, suni sia'an ka nakuni yiví naa i jnu'un ka'an ri, ti ka natu'va i ru'u.

²⁸ Ti kua'a ri nuu kunchuku i jiin ri ja kuu saa ni. Ti tukaa naa kuiti i, ti ni tundo kuisonchaa i nuu nda'a ri.

²⁹ Maa Tata ri ni nachí'i yiví un nda'a ri. Ti maa ya kuu ja kuña'nu ga ja kuu nuu taka ga. Ti ni ñn tu kuu kencha ja yinda'a maa ya.

³⁰ Ru'u jiin Tata ri, ñn ni ga yiví ka kuu ri naa ri —ni kachi Jesús.

³¹ Ti yukan ni ka kani'in chaa un yuu ja kua'a da siki Jesús niku.

³² Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Maa Tata ri ni ja'a ya jnu'un ndee ini ru'u, ti ni sa'a ri kua'a jniñu va'a ja kuu ro'o naa ra. ¿Va nu xi kua'a ra yuu siki ri ja ni sa'a ri yukan nu? —ni kachi ya.

³³ Yukan ti ni ka kachi chaa hebreo ka kuña'nu un:

—Ansu ja ni sa'a ra jniñu ña'nu un kuu ja kua'a ri yuu siki ra, chi siki ja ni ka'an ndeva'a ra siki Yandios kuu. Chi maa ra ka'an ja ñn ni kuu ra jiin maa Yandios. Vasu suni ñn chaa sia'an ni kuu ra, ti ka'an ra ja ñn nuu ra jiin Yandios —ni ka kachi da.

³⁴ Ti ni kachi Jesús nuu da naa da:

—Yoso nuu tutu Yandios ka ñava'a ra, nuu ka'an ya sia'an: “Yandios ka kuu ro'o naa ra”, ni kachi ya.

³⁵ Sia'an ni kachi Yandios ja yiví ni ka ka'an jnu'un ya, ni ka kuu i nanu Yandios. Sia'an ti tu kuu ka'an yo siki tutu Yandios ja tu ka'an ndaa.

³⁶ Ko ro'o naa ra, ka ka'an ra ja ka'an ndeva'a ri siki Yandios, so ja ni kachi ri ja kuu ri Se'e maa

ya. Sia'an ka ka'an tu ro'o naa ra. Ko vasu maa ya ni ja'a ñn jniñu nuu ri, ti ni taji ya ru'u vaji ri nuu ñuyivi ja'a.

³⁷ Ti nu tu sa'a ri nava kuni maa Tata ri, ti tu kanuu kuu ja kandixia ra ru'u.

³⁸ Ko nu na sa'a ri nava kuni maa ya, ti suni kanuu kuu ja kandixia ra ru'u. Ko kandixia taka jniñu sa'a ri. Yukan na ti sa kuni ndaa ra ja kancha maa Tata ri jiin ri, ti maa ri suni kancha ri jiin maa ya, ti kivi undi injnuni ra ja jandaa ndixia kuu un —ni kachi Jesús.

³⁹ Yukan ti ka kuni tuku da jni da ya, ko ni kenda ya ti kua'an ya.

⁴⁰ Yukan na ti kuano'on Jesús. Ni naya'a ya undi inga yu'u yucha Jordán, ichi nuu kaña ndikandii, nuu ni skuanducha Juan undi nuu yukan, ti yukan ni kundee ya tijni kivi.

⁴¹ Kua'a yivi ni ka kendo jiin ya, ti sava i ka ndajnu'un sia'an:

—Tu ni sa'a Juan jniñu ña'nu nanu sa'a chaa ja'a vijna, ko taka jnu'un ni ka'an da ja sa'a chaa ja'a, ti kundixia nava ni kachi da —ni ka kachi yivi un naa i.

⁴² Ti kua'a yivi yukan ni ka kandixia i Jesús.

Ni nandoto Lázaro

11

¹ Ni kuncha ñn chaa ñuu Betania ja ni nani Lázaro, ni kuu da kua'a María jiin Marta. Ti ni ku'u xaan da.

² María un kuu ña ni chi'i aceite perfume ja'a Jito'yo, ti ni nasichi ña jiin ixi xini ña.

³ Ti ña'an un ni ka taji razón nuu Jesús, ja kachi:

—Taa, chaa mani xaan ni jiin, ku'u da vijna, ni kachi ña —kachi muzu un.

⁴ Ni jini Jesús jnu'un un, ti ni kachi ya:

—Ku'u da ko va tu kuu da. Ku'u da chi sia'an ti sa kuni yivi nasa kuña'nu ya ni taji ru'u, maa Se'e Yandios. Jiin kue'e ja'a ti stuu ri ja suni kuña'nu ri —ni kachi ya.

⁵ Mani Jesús jiin Marta, jiin ku'u ña, jiin Lázaro.

⁶ Ti vasu sia'an, ko ni kendo ya uu ga kivi nuu kancha ya na ni ni'in ya jnu'un ja ku'u da.

⁷ Yukan ti sa ni ka'an ya jiin chaa ka skua'a jiin ya:

—Ña'an na cho'o, chi nandeokuñi yo ñuu Judea —ni kachi ya.

⁸ Chaa ni ka skua'a jiin ya ni ka kachi da:

—Maestro, ja jini ni ja yivi hebreo un ka kuni kua'a i yuu siki ni na ni kunde ni yukan, ti va kua'a yivi un yuu siki ni nu na jaa tuku ni yukan. ¿Ti kuni ki'in tuku ni yukan nu? —ni ka kachi da.

⁹ Ti ni kachi Jesús nuu da naa da:

—Iyo uxi uu hora in kivi ja na kuni ndaa yo na ichi ki'in yo. Ti nu sa'a yo nanu ka sa'a yivi ka jikonuu nduu, ja sa'a yo jniñu va'a, ti tu naa yo, chi ka jini ndaa yo na ichi ki'in yo.

¹⁰ Ko nu sa'a yo nanu ka sa'a yivi ka jikonuu nuu ñaa kuiti ja sa'a yo jniñu ndeva'a, yukan na ti naa yo, chi tu jini ndaa yo na ichi ki'in yo —ni kachi ya.

¹¹ Nu ni ndi'i ni ka'an ya sia'an, ti ni kachi ya:

—Amigo yo Lázaro ja ni kixi da, ti ki'in ri ja na naxndoto ri da —ni kachi ya.

¹² Yukan ti ni ka ka'an chaa ka skua'a jiin ya:

—Taa, nu kixi da, ti ni jini yo ja nduva'a da —ni ka kachi da.

13 Ko so sia'an ni ka'an Jesús jiin da, chi ja ni ji'i Lázaro. Ko ka jani ini chaa ka skua'a jiin ya ja so kixi ndixia da.

14 Ti sa ni kachi ndaa Jesús:

—Ja ni ji'i Lázaro.

15 Ti kusii ini ri ja tu ni kuncha ri yukan, chi sia'an na ti kandixia va'a ra ru'u. Ña'an na cho'o nde'e ndiyi un —ni kachi ya.

16 Yukan ti Tomás, chaa nani kuati un, ni ka'an da jiin uu ga chaa ka skua'a jiin ya:

—Suni na cho'o tu yo'o, nava na kuu yo jiin da —ni kachi da.

17 Yukan ti ni jaa Jesús ñuu Betania. Ko ni ka jani yivi jnu'un nuu ya ja ja ni ya'a kuun kivi ja ñunduji Lázaro.

18 Ñuu un kendo yajni jiin ñuu Jerusalén, jika uu kilómetro sava.

19 Ti kua'a jna'an yivi hebreo ni ka kenda nuu kanchuku Marta jiin María ja ka'an ndee jiin jna'an ña, ja sia'an ni ji'i kua'a ña.

20 Yukan ti nu ni ni'in Marta jnu'un ja vaji Jesús, ti ni kee ña kuan nujna'an ña ya. Ti María ni kendo ña ve'e.

21 Ni kachi Marta jiin Jesús:

—Taa, sa ti ni kuncha ni ja'a ti va tu kuu kua'a na niku.

22 Ti vasu sia'an ko jini na ja taka ndo na kakan ni nuu Yandios, ti sa'a ya —ni kachi ña.

23 Ti ni kachi Jesús:

—Na ndoto kua'a ra —ni kachi ya.

24 Ti ni kachi Marta:

—Jini na ja nandoto da kivi na nandoto taka ndiyi, undi kivi ka'nu ga ja sa'a ndaa Yandios yivi ñuyivi —ni kachi ña.

25 Ti ni kachi Jesús jiin ña:

—Ru'u kuu ja naxndoto yivi ja na kuchaku i jiin Yandios. Nu kandixia i ru'u, ti vasu na kuu i ko nandoto i ja kuncha i jiin Yandios.

26 Yivi chaku ti nu kandixia i ru'u, jankivi ga kuu i, chi kuchaku i ja kuu saa ni. Ti ro'o Marta, ¿kandixia ra jnu'un ja'a nu? —ni kachi ya.

27 Ti ni ka'an Marta:

—Kandixia na, taa. Kandixia na ja maa ni kuu Cristo. Maa ni kuu Se'e Yandios, ja ni taji ya nuu ñuyivi ja'a —ni kachi ña.

28 Sia'an ni ka'an Marta ti kua'an ña. Kuan kana xe'e ña ku'u ña. Ni kachi ña jiin ña:

—Maa maestro ni chaa, ti kana ya ro'o —ni kachi ña.

29 Sia'an ni kachi ña ti yachi ni ndokuiñi María ti kua'an ni ña nuu ya.

30 Ti changa ga kivi Jesús ñuu un, chi ni kendo ya nu ni janujna'an Marta ya.

31 Jna'an ña hebreo ja kanchuku ini ve'e jiin María, ja ka ja'a i jnu'un ndee ini maa ña. Ni ka jini i ja ni ndokuiñi yachi ña kua'an ña. Ni ka chindikun i ña, chi ka ndo'o ini i ja kua'an ña nuu ñaña ndiyi un kua'an nde'e ña.

32 Yukan ti ni jaa María nuu Jesús. Nu ni jini ña nuu ya, ti ni jakunjiti ña nuu ya. Ti ni kachi ña:

—Taa, sa ti ni kuncha ni ja'a ti va tu kuu kua'a na niku —ni kachi ña.

33 Ni jini Jesús ja nde'e xaan ña jiin ja ka nde'e xaan yivi hebreo un. Ja yukan ti so ni jaka'nu ini ya, chi ni kunda'u xaan ini ya nuu i.

34 Ni jikajnu'un ya maa ña:

—¿Nanu ni chunduji ra da nusa? —ni kachi ya.

—Cho'o ti kuni ni, taa —ni kachi ña.

³⁵ Nu ni jini Jesús yukan ni kukui'ya ini ya, ti ni nde'e ya.

³⁶ Ti yivi hebreo un ni ka ka'an jiin jna'an i:

—Jandaa ndixia kuu ja mani xaan ni iyo da jiin ndiyi un, chi suni kukui'ya ini da —ni ka kachi i.

³⁷ Ko sava i ni ka kachi:

—Ni sa'a da tajna chaa ni kaku kuaa un. Ti va suni kuu sa'a da ja tu kuu Lázaro niku —ni ka kachi i.

³⁸ Ti ni ndukui'ya tuku ini Jesús nu ni jaa ya nuu ñunduji Lázaro. In yau kava kuu, ti yukan ndi'yu in yuu ka'nu.

³⁹ Ni kachi Jesús nuu da naa da:

—Chajiyo yuu un naa ra —ni kachi ya.

Marta, kua'a ndiyi yukan, ni kachi ña:

—Taa, va ja ni kuxiko xaan da, chi ja iyo kuun kivi ja ni ji'i da —ni kachi ña.

⁴⁰ Ko ni kachi Jesús jiin ña:

—Ni kachi ri ja nu kandixia ra, ti kuni ra ja kuña'nu xaan Yandios jiin jniñu sa'a ya —ni kachi ya.

⁴¹ Yukan ti ni ka chajiyo da yuu ndi'yu yu'u yau ndiyi un. Ti Jesús ni ndakoto ya ichi andivi, ti ni kachi ya:

—Tata na, nakuanta'u na nuu ni ja ni jiniso'o ni jnu'un ka'an na.

⁴² Ja jini na ja nini chunso'o ni jnu'un ka'an na, ko ni kachi na sia'an, chi kuni ka'an na jnu'un ndaa nuu yivi ka'iin ja'a, ti nava sia'an na kandixia i ja maa ni ni taji saña vaji na jiin jniñu ja'a —ni kachi Jesús.

43 Ni ndi'i ni jikanta'u ya, ti ni kanajiin ko'o ya sia'an:

—¡Lázaro! ¡Ña'an ti kenda! —ni kachi ya.

44 Ti ni kenda Lázaro. Suku da sa'ma ndiyi. Ndikun sa'ma nda'a da jiin si'in da, ti suni suku in sa'ma nuu da. Yukan ti ni kachi Jesús nuu yivi un:

—¡Ndaji da naa ra! Ti sia ra da na ki'in da —ni kachi ya.

Ka ndajnu'un chaa hebreo ka kuña'nu un nasa jni da presu Jesús

(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

45 Yivi hebreo ja ni ka ja'an ve'e María, ni ka jini i jniñu ni sa'a Jesús, ti kua'a i ni ka kandixia ya.

46 Ko sava yivi un kua'an i nuu ka ndututu chaa fariseo, ti ni ka jani i jnu'un jniñu ni sa'a Jesús.

47 Yukan ti ni kachi sutu kuña'nu ga un nuu chaa fariseo un naa da ja na ndututu taka chaa ka yi'i jiin junta ka'nu nuu nación Israel. Nu ni ka ndututu da, ti ni keja'a ka ndajnu'un da:

—¿Ndoo sa'a yo vijna? Chi Jesús yukan, kua'a jniñu ña'nu sa'a da.

48 Nu tu kasi yo yu'u da, ti va ndi'i yivi kandixia i, ti kundikun i maa da. Jiin jnu'un ka'an da un ti chaa soldado ñuu Roma, ti xnaa da veñu'un ka'nu yo. Ka'ni da yo'o jiin yivi ñuu yo. Yukan ti koo nundo'o siki yo nu tu nakutu yachi ini yo nasa sa'a yo jiin chaa un —ni ka kachi da.

49 Ti kancha Caifás yukan, ja kuu da in sutu kuña'nu ga kuiya un, ti ni kachi da:

—Tu ka jini kuiti ra nasa sa'a ra naa ra.

50 Va nu tu ka jini ra ja va'a ga ja in chaa na kuu ja kuu nuu ni ñuu, ti ansu ja kuu tendi'i kuiti yo naa

yo. Va'a ga ja na kuu Jesús nava na nama yo maa yo jiin yivi ñuu yo —ni kachi da.

⁵¹ Maa da kuu sutu kuña'nu ga kuiya yukan. Ko tu jini da ja ansu siki maa da ni ka'an da ja kachi da ja na kuu Jesús nava na keta'u yivi ni ñuu hebreo.

⁵² Ko ansu siki maa ñn ni yivi hebreo kuu ya. Chi kuu ya ja kuu ni ka'nu yivi ñuyivi, nava sia'an na ti nastutu ndi'i ya yivi ni ka kandixia Yandios, ti na nduu i ñn ni ga yivi nuu ya, vasu jika xaan ni ka jichanuu i nuu kanchuku i nuu ñuyivi ja'a.

⁵³ Ja sia'an kuu ja undi kivi jña, chaa hebreo ka kuna'nu un ni ka keja'a ka nduku da nasa ka'ni da Jesús.

⁵⁴ Ja yukan tukaa ni jikonuu Jesús nuu ka'iin chaa ka kuña'nu un, chi ni kee ya ñuu Judea, ti kua'an ya ñn ñuu nani Efraín, nu iyo yajni ñu'un te'e un. Yukan ni kendo ya jiin chaa ka skua'a jiin ya.

⁵⁵ Kuan kuyajni kivi viko pascua ka nasa'a yivi hebreo un, ja ka nuku'un ini i kivi na ni nama Yandios maa i ñuu Egipto na jana'an. Ja yukan kua'a yivi ni ka jakoyo yachi ja ka nasandoo i maa i, ti na ndu ii yi nuu Yandios naa i.

⁵⁶ Ti ka nanduku i Jesús ñuu Jerusalén yukan, ko tu ni ka nani'in i ya. Ni ka jakoyo i veñu'un ka'nu un, ti ni keja'a ka ndajnu'un i jiin jna'an i:

—¿Ndoo ndo'o ini ra? ¿Kii chaa un viko ja'a vijna xi tuu nu? —ni ka kachi i.

⁵⁷ Ti sutu ka kuña'nu jiin chaa fariseo un, ni ka taji da jnu'un, ja nu ni ka jini yivi nuu kande Jesús, ti na kaxnu'u ni nuu da, nava na jni da presu Jesús, ni ka kachi da naa da.

*Īn ña'an ni chi'i aceite perfume ja'a Jesús
(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)*

12

¹ Kumani iñu ga kivi ja keja'a viko pascua, ti ni jaa Jesús ñuu Betánia, nuu kancha Lázaro, chaa ni naxndoto ya nuu ñuji'i.

² Nu ni jaa Jesús ti ni ka sa'a ĩn viko lulu ja kuu maa ya. Marta ni sava'a ja kuu viko un. Ti Lázaro kancha da nuu mesa jiin Jesús.

³ Suni kancha María yukan. Ti ja iyo tu'va ña sava litro aceite perfume, mani maa nardo, ja nchaa ya'u xaan tonto, ti ni chi'i ña siki ja'a Jesús. Ti na nasichi ña jiin ixi xini ña. Ti ni chitu xiko vixi ini ve'e jiin xiko perfume un.

⁴ Ti Judas, chaa ñuu Cariote, suni kancha da un, chi suni ni skua'a da jiin Jesús. Ko so ja maa da kuu ĩn ja kin nukua'a Jesús nuu chaa ka jito u'u ya.

⁵ Ti ni kachi da:

—¿Ndoo tu ni xiko ña aceite perfume un? Ti i ni'in ña uni ciento xu'un plata ja chindee ña yivi nda'u niku —ni kachi da.

⁶ Sia'an ni kachi da, ko ansu ja kunda'u ini da yivi nda'u, chi vanuxia kuu da ĩn chaa kui'na. Ti maa da kuu ja ndiso xu'un ja kuu nuu ndaja'a Jesús, ti tava da xu'un ja ka ja'a yivi naa i.

⁷ Yukan ti ni kachi Jesús:

—Sia na sa'a maa ña, chi ja satu'va ña ru'u ja kuu kivi jakunduji ri.

⁸ Ko yivi nda'u un naa i, chi sia'an ni kunchuku i jiin ra, ko ru'u chi ansu sia'an ni kuncha ri jiin ra naa ra —ni kachi Jesús.

⁹ Kua'a yiví hebreo ni ka ni'in yí jnu'un ja kande Jesús ñuu Betania, ti ni ka kee i kuan koyo i yukan, kuande'e i ya. Ko ansu nini Jesús kuan nde'e da naa da, chi suni kuan nde'e da Lázaro, chaa ni naxndoto Jesús nuu ñuji'i.

¹⁰ Ti sutu ka kuña'nu un, suni ni ka ndo'o ini da ja ka'ni da Lázaro.

¹¹ Chi kua'a xaan yiví hebreo un ni ka jini i nava ni kuu jiiñ Lázaro, ni ka kusiiñ i jiiñ sutu un, ti ni keja'a ka kandixia i Jesús. Ni ka kandixia i Jesús chi ni ka jini i jiniñu ña'nu ni sa'a ya jiiñ Lázaro.

Ni kivi Jesús ñuu Jerusalén

(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

¹² Kua'a yiví ka kuchitu ñuu Jerusalén, chi ni ka jakoyo i ja kuu viko pascua. Inga kivi, ti ni ka ni'in yí jnu'un ja chaa Jesús ñuu Jerusalén.

¹³ Ni ka kenda i ti kuan nujna'an i ya jiiñ nda'a yuku ñuu. Ti ni keja'a ka kanajaa i:

—Ña'nu na koo maa ya ja ni taji Yandios ja vaji ya. Vaji ya jiiñ jiniñu maa Jito'yo Yandios. Na ta'u ya jiniñu nuu ni tu'u yiví ñuu Israel —ni ka kachi i.

¹⁴ Ni ni'in Jesús iin burru lulu, ti ni yoso ya ti nava ni kachi tutu ii Yandios ja ni ka'an ja'a Jesús:

¹⁵ Ro'o, yiví ja kanchuku nuu ñu'un ñuu Sión, koto ma yu'u ra.

Maa ya ja kii ta'u jiniñu nuu ra, ja vaji ya, ti yoso ya iin burru.

Kachi tutu.

¹⁶ Kivi un tu ni ka chaku ini chaa ni ka skua'a jiiñ Jesús ja nasa kuni ka'an tutu ii Yandios, ja sia'an kii Jesús nuu ñuu Jerusalén. Ko nu ni nandoto tuku Jesús nuu ñuji'i, ti sa ni ka nuku'un ini da. Ni keja'a

ka nuku'un ini da ja ni kachi tutu Yandios ja sia'an koo, ti sia'an ni kundaa ndixia nava ni jna'an ya.

¹⁷ Yukan ka'iin yívi ni ka jan nde'e na ni naxndoto ya Lázaro, ti ka jani i jnu'un ja ni ka jini i nu ni ñunduji da, ti suni ni ka jini i nasa ni kana ya xini da hora ni nandoto da.

¹⁸ Ja yukan kuu ja kuankoyo i kuan nujna'an i Jesús, vanuxia ja ni ka jiniso'o i ja ni sa'a ya jniñu ña'nu un.

¹⁹ Ko chaa fariseo un, ni ka keja'a ka ndajnu'un da naa da:

—Ja ni ka jini yo ja tukaa ga ndo kuu sa'a yo vijna na. Chi ja ni ndi kuiti yívi kuankoyo i jiin chaa un —ni ka kachi da.

Yívi ñuu Grecia ka nanduku i Jesús

²⁰ Suni ni iyo yívi ñuu Grecia ja ni ka jakoyo i ñuu Jerusalén, chi kuan chiñu'un i kivi viko un.

²¹ Ni ka ndejna'an i jiin Felipe, ñn ndaja'a Jesús ja kuu da chaa ñuu Betsaida, ja kuu ñn ndañuu Galilea. Ti ni ka kachi i:

—Taa, ka kuni ka'an na jiin Jesús —ni ka kachi i.

²² Ni ja'an Felipe, ni kaxnu'un da nuu Andrés. Ti ndinduu da sia'an kuan kaxnu'un nuu Jesús.

²³ Yukan ti ni kachi ya nuu da naa da:

—Ja ni jaa kivi ja kuu Se'e Yívi Ñuyívi, nava na kuni yívi naa i ja nduña'nu ri sa'a Yandios.

²⁴ Yukan kuu ja na kachi ndaa ri nuu ra nasa kuu jiin ñn ni triu. Chi jini yo ja nu tu kanakava triu un nuu ñu'un ti ndi'yu siki, ni tu ndoto kuiti. Ti sa'a yo nanu ja ni ji'i triu un. Chi nani kaa ni kaa triu un. Ko nu na kanakava triu un chii ñu'un, yukan na ti nandoto ti nakaya kua'a xaan.

²⁵ Suni sia'an kuu jiin ro'o naa ra. Nu ndi'i kuu ini ra nasa ni'in ga ra ja kuñava'a ra nuu ñuyivi ja'a, ko na kachi ri ja jiin yukan ti naa ra nuu Yandios. Ko nu su'va na sa'a ra nanu triu un, ja sa'a ra nanu ja tukaa ga chaku ra, yukan ti ni tukaa kundiyo ini ra ndajniñu iyo nuu ñuyivi ja'a. Nu siukan na sa'a ra ti kendo ndaa ra nuu Yandios, chi nakutu ini ra ja kuu nuu maa ya. Sia'an na ti kuncha ra jiin ya ja kuu saa ni.

²⁶ Ko nu kancha ra ñuyivi ja'a ti sa'a ra jniñu ja kuu maa ri, ti siuku ndaa ra jniñu ri. Nu sia'an sa'a ra, ti kuncha ra jiin ri, chi sa'a ra jniñu ja kuu nuu maa ri. Nu sajniñu ra ja kuu ru'u, ti na sa'a Tata ri ja na nduña'nu ra —ni kachi Jesús.

Ni ka'an Jesús ja kuu ya

²⁷ Siin Jesús ka'an ya ti ni kachi ya:

—Vijna ti ndi'i xaan ini ri ja undi nda'u kuu ini ri. Ti tu jini ri nasa ka'an ri jiin Tata ri. Ko tu kachi ri ja na nama ya ru'u nuu nundo'o kii siki ri, chi ja siki jniñu yukan vaji ri.

²⁸ Ko na kachi ri jiin ya: “Tata na, vijna ti na ka'an yivi ja kuña'nu xaan ni” —ni kachi Jesús.

Yukan ti ichi andivi ni ka'an in ndusu yu'u Yandios, ti ni kachi ya:

—Ja ni ka jini yivi ja kuña'nu xaan ri, ko na kuni tuku i ja kuña'nu xaan ndixia ri —ni kachi ya.

²⁹ Ti yivi ka'iin yukan ni ka jiniso'o da ndusu un, ti sava i ni ka kachi:

—Taja ni ka'an —kachi da.

Ko sava ga yivi un ni ka kachi:

—In ángel Yandios ni ka'an jiin ya —ni ka kachi da.

³⁰ Yukan ti Jesús ni kachi ya nuu da naa da tuku:

—Ansu nuu ru'u ni ka'an Yandios jnu'un un, chi su'va, nuu ro'o naa ra ni ka'an ya nava na kuni ra ja ni ka'an ndixia ya jiin ri.

³¹ Ti na kachi ri nuu ra naa ra ja ja ni jaa kivi ja xndichi Yandios kuachi siki yivi ñuyivi ja'a. Ti ñn ja ta'u jniñu nuu i kuxio ki'in ñn.

³² Ko kivi na ndani'in yivi ru'u, yukan na ti sa'a ri ja na kandixia da sivi da naa da, ti nakuaka ri yi kunchuku da jiin ri —ni kachi ya.

³³ Jiin jnu'un un ni jani ya jnu'un nasa kuu ya.

³⁴ Ti yivi un ni ka ka'an da jiin ya:

—Ka jini na ja tutu ii Yandios ni kachi ja kua'a Yandios jniñu nuu Cristo, ti kuchaku ya ja kuu saa ni. Nusa ti, ¿nasa kuu ja kuu Se'e Yivi Ñuyivi? ¿Nau kuu Se'e Yivi Ñuyivi un nusa? —ni ka kachi da.

³⁵ Yukan ni kachi Jesús nuu da:

—Maa ñn ja kuu nanu ñu'un ndincha, kuncha jiin ra jaku ni ga kivi. Ja sia'an kuu ja kanuu ja na kaka ndaa ra, chi maa ñu'un ndijin un ndincha nuu ichi ra. Koto maa kivi ra nuu ichi ñuñaa un, chi sia'an na ti xnaa ra maa ra. Ko nu ka jikonuu ra nuu ñuñaa, ti tu ka jini kuiti ra na ichi ki'in ra.

³⁶ Vijna ti maa ñn ja kuu nanu ñu'un ndijin kancha jiin ra. Vijna ti kandixia maa ya naa ra, chi sia'an na ti nduu ra yivi ka jika nuu ichi ndaa —ni kachi ya.

Jnu'un yukan ni ka'an Jesús ti kua'an ya. Ni sa'u ya kua'an ya. Ti tukaa ga ni ka jini yivi naa da nachi kua'an ya.

Tu ni kandixia yivi hebreo Jesús

³⁷ Yivi hebreo un ni ka jini da jniñu ña'nu ni sa'a Jesús, ko tu ni ka kandixia da ya.

³⁸ Ja yukan ti ni kundaa jnu'un ni ka'an profeta Isaías na jana'an, chi ni kachi da nuu Yandios: Jito'yo, tu iyo ni ñin yivi ja kandixia ra jnu'un ni ka'an ri.

Ni tu ni kandixia ra ja sa'a ri jniñu ña'nu.

Ni kachi Isaías.

³⁹ Ja yukan tu ni kuu kandixia da, ti sia'an ni ka'an Isaías tuku:

⁴⁰ Tu ni ja'a Yandios ja na kujnuni ini da.

Ni sia ya maa da nava na nduni'in ga undi ini añu da.

Ka kuu da nanu yivi kuaa ja tu ka jini da na ichi ki'in da, chi tu chaku kuiti ini da.

Ja yukan nu tukaa sia da jniñu ndeva'a un, ti ni tu nduva'a undi ini añu da.

Ni kachi Jesús, kachi tutu.

⁴¹ Yukan ni kachi Isaías chi ni jini da ja kuña'nu xaan Jesús, ti ni jani da jnu'un siki nasa koo kivi kii ya.

⁴² Vasu ni iyo kua'a ga yivi hebreo ja tu ni kandixia i Jesús, ko kua'a yivi ni keja'a ka kandixia da ya. Suni kua'a chaa ka kuña'nu ja ka ta'u jniñu nuu yivi hebreo un, ni ka keja'a ka kandixia da. Ko tu ni ka stuu da maa da ja ka'an da jnu'un ja ka kandixia da, chi ka yu'u da chaa fariseo. Chi sandau tukaa kua'a chaa un jnu'un ja kivi da ini veñu'un ka'nu un.

⁴³ Sia'an ni ka sa'a chaa un, chi ni ka ndiyo xaan ini da ja na kua'a yivi ja yiñu'un nuu da, ti ansu ja na kua'a maa Yandios ja yiñu'un nuu da naa da.

Xndichi Jesús yivi naa da jiin jnu'un ka'an ya

⁴⁴ Ni ka'an jaa Jesús, ti ni kachi ya:

—Yiví ja ka kandixia ru'u, ansu maa ñn ni ru'u kandixia da, chi suni kandixia da undi maa Tata ri, ya ni taji ru'u.

⁴⁵ Ti yiví jini nuu ri, suni ka jini da nuu maa ya ni taji ru'u.

⁴⁶ Kuu ri nanu ñn ñu'un ja ndinchaa ñuyiví ja'a, ja na kuni yiví na ichi kaka da. Nu na kandixia da ru'u, ti tukaa ga ka jika da nanu yiví ka jikonuu nuu ñuñaa, ja tu ka ni'in da na ichi ki'in da.

⁴⁷⁻⁴⁸ Ko nu tu kuni kandixia ra ru'u, ni tu kuni kuanta'u ra jnu'un ka'an ri. Ko iyo ñn ja kankuachi siki ra ti sa'a ndaa ya kuachi ra. Chi kii kiví juicio ja sa'a ndaa ya siki ra, ti xndichi ya ro'o ndenu ni ka janta'u ra jnu'un ri xi tuu.

⁴⁹ Ko tu ka'an ri jnu'un ja'a ja kuu ini maa ni ri, chi Tata ri ni taji ru'u jiin jniñu ja'a. Ti maa ya kuu ja ni kachi nasa koo jnu'un ka'an ri nuu yiví ñuyiví ja'a.

⁵⁰ Jini ndaa ri ja nu na sa'a ra nava kachi Yandios, ti kunchuku ra jiin ya ja kuu saa ni. Ja yukan kuu ja ka'an ri jnu'un ja'a nava ni kachi maa Tata ri nuu ri —ni kachi Jesús jiin yiví un naa da.

Ni nakacha Jesús si'in ndaja'a ya

13

¹ Kumani ñn kiví ga ja keja'a viko pascua un. Ti jini Jesús ja, ja ni jaa kiví ja kee ya nuu ñuyiví ja'a ti kin no'on ya nuu Tata ya. Sia'an ja jini ya, kuu nda'u xaan ini ya taka yiví ni ka skua'a jiin ya. Vijna ti stuu kaji ya ja kunda'u ini ya maa da naa da.

² Ko ja ni jini Jesús ja, ja ni kue'e ja'u'u un ini añu Judas, se'e Simón, chaa ñuu Cariote, ja nakua'a da Jesús nuu chaa ka jito u'u ya.

³ Suni jini Jesús ja maa Tata ya ni ja'a jniñu nuu ya ja yinda'a ya taka ja iyo. Jini ya ja vaji ya nuu kancha Tata ya, ti jini ya ja nandeokuñi tuku ya nuu kancha Tata ya. Sia'an ni ndo'o ini ya kivi ni kuxini ya jiin chaa ka skua'a jiin ya.

⁴ Ni ka kuxini da ti ni ndokuñi Jesús. Ni chajiyo ya sa'ma ya, ti ni ki'in ya ñin toalla. Ni ju'ni da chii ya.

⁵ Yukan ti ni chu'un ya nducha ini ñin ti ja'an, ti ni keja'a nakacha ya ja'a ndaja'a ya. Ti nasichi ya ja'a da jiin toalla nu'ni chii ya un.

⁶ Ni jaa ya nuu kancha Simón Pedro, ti ni kachi Pedro jiin ya:

—Jito'yo, ¿va nu nakacha ni ja'a na xino? —ni kachi da.

⁷ Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Tu chaku ini ra ndoo sa'a ri vijna, ko jaa kivi ti ndi'i nuku'un ini ra —ni kachi ya.

⁸ Ti ni kachi Pedro:

—Sia'an ko tu nakacha kuiti ni ja'a na —ni kachi da.

Ti ni kachi Jesús:

—Nu tu kuanta'u ra ja nakacha ri ja'a ra, ti tu ni'in ra ta'u ja kuncha ra jiin ri —ni kachi ya.

⁹ Yukan ti ni ka'an Pedro jiin ya:

—Jito'yo, vatuni nu na nakacha ni ja'a na, ko suni nakacha ni nda'a na jiin xini na —ni kachi da.

¹⁰ Ti maa Jesús ni kachi ya jiin da:

—Ñin yivi sa ni jichi, tukaa ñini kuu ja kuchi da uu jinu, chi so ja'a ni ga da na ndundoo, chi ja iyo

ndoo ni tu'u da. Ro'o naa ra, chi ja ka iyo ndoo undi ini añu ra, vasu ansu taka ra —ni kachi ya.

¹¹ Sia'an ni kachi ya chi ja ni jini ya na chaa kuu ja kin nakua'a ya. Ja yukan kuu ja ni kachi ya ja tu ka iyo ndoo taka da naa da.

¹² Nu ni ndi'i ni nakacha Jesús ja'a da naa da, ni nakui'na tuku ya sa'ma da, ti ni nukoo tuku ya nuu mesa.

Ni nukoo tuku ya nuu mesa un, ti ni kachi ya jini da naa da:

—¿Ni ka chaku ini ra jniñu ni sa'a ri ja'a xi tuu nu?

¹³ Ro'o chi ka ka'an ra ja kuu ri Maestro ra siki ja ni xna'an ri ro'o ra naa ra. Ti ka ka'an ra ja kuu ri jito'o ra, chi kuña'nu ri. Ti vatuni ka ka'an ra, chi sia'an kuu jniñu ndiso ri.

¹⁴ Ti nu ru'u ja kuu ri Maestro, ja kuña'nu ri nuu ra naa ra, ti ni nakacha ri ja'a ra. Ti suni sia'an ro'o naa ra, nakacha ja'a ñanijna'an ra.

¹⁵ Jniñu ja'a ni sa'a ri ja ni xna'an ri nuu ra naa ra ja na chun ini chun añu ra ja suni sia'an sa'a ra jiin ñanijna'an ra.

¹⁶ Jandaa na kachi ri ja tendi'i ka kuu muzu, chi ni ñin muzu tu kuña'nu ga da nuu jito'o da. Vanuxia kuña'nu ga chaa ta'u jniñu un. Suni sia'an chaa kuu tajnu, tu kuña'nu ga da ja kuu chaa nata'u jniñu nuu da, chi chaa nata'u jniñu un kuña'nu ga da.

¹⁷ Ka jini va'a ra tendi'i jnu'un. Ko kanuu ja na siuku ra sia'an nava kachi ri, nava na kunchaa Yandios jiin ra, ti kosii ini ra naa ra.

¹⁸ Ko tu ka'an ri siki nasa koo jiin tendi'i ra naa ra. Chi jini va'a ri nasa kuu jiin taka yivi ni nakaji ri, ko kanuu ja na jinu ndaa nava kachi tutu

Yandios, chi ni kachi siki ru'u: “Iyo ñn ja kaji staa jiin ri, ti yukan kuu ja sa'a ndeva'a siki ri”, kachi tutu.

¹⁹ Sia'an ja kaxnu'un ri jnu'un un nuu ra vijna ti changa ga kundaa ga. Nava nu na kundaa, yukan na ti kandixia ra ja maa ri kuu Cristo ni taji Yandios, chi koo nundo'o siki ri sia'an nava ni kachi ri.

²⁰ Jandaa na kachi ri ja iyo yivi taji ri. Ti nu kuanta'u yivi da, suni kuanta'u da ru'u, ti yivi kuanta'u ru'u, suni kuanta'u da maa ya ni taji ru'u jiin jniñu ja'a —ni kachi Jesús.

*Kachi Jesús nau kuu ja nakua'a ya
(Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21; Lc. 22.21-23)*

²¹ Nu ni ndi'i ni ka'an Jesús jnu'un un, ti ni keja'a ndi'i kuu ini ya ja undi kaña añu ya. Ja yukan na ti ni kachi kaji ya nuu da naa da:

—Na kachi kaji ri ja ñn ra kuu ja nakua'a ru'u nuu yivi ka jito u'u ru'u —ni kachi ya.

²² Yukan ti ni ka keja'a ka nde'e nuu jna'an da, chi tu ka jini da nau ñn ñn da ka'an ya siki.

²³ Ti yajni xiin Jesús nukoo ñn chaa mani ga ya jiin, ti ka ndajnu'un da jiin ya ni hora ka yaji da staa.

²⁴ Ti Simón Pedro ni sa'a da ñn seña nuu chaa un ja na kajnu'un da ya na ndenu nau siki chaa ka'an ya.

²⁵ Chaa un ni tu'va ga da xiin Jesús, ti ni jika-jnu'un da ya:

—Jito'yo, ¿na chaa kuu nusa? —ni kachi da.

²⁶ Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Na chuntoo ri ñn pedazu staa stila, ti chaa kua'a ri nuu, chaa yukan kuu —ni kachi ya.

Yukan ti ni chuntoo ya ñin pedazu staa stila, ti ni ja'a ya nuu Judas, se'e yñ Simón, chaa ñuu Cariote.

²⁷ Ti hora ni ja'a ya staa un nuu Judas ni yee da, hora un ni nakue'e ja'u'u un maa da. Yukan ti ni kachi Jesús jiin da:

—Ja ñin jniñu sa'a ra, ti kuan sa'a vinañu'ni —ni kachi ya.

²⁸ Ti ni ñin chaa kanchuku mesa nuu ka yee da staa un, tu ni ka chaku ini da ndoo ni ka'an Jesús sia'an jiin Judas.

²⁹ Chi vanuxia Judas kuu chaa ndiso xu'un da naa da, ti sava da ni ka ndo'o ini ja ni ka'an Jesús jiin da ja na kin kuaan da nau ja ka nandi'i da ja kuu kivi viko un. Sava ga da ni ka ndo'o ini ja na kua'a jaku xu'un nuu yivi nda'u un naa i.

³⁰ Nu ni ndi'i ni yaji Judas staa yukan, ti ni kee da kua'an da. Ko ja ni kuaa kuu.

Ja na kunchuku vii na kunchuku mani yo

³¹ Nu ni ya'a Judas kua'an da, ti ni kachi Jesús:

—Vijna na ti kuni yivi ja maa ñin ni ya kuu Se'e Yivi Ñuyivi, ja kuña'nu xaan ga jiin ñin jniñu kin sa'a ya vijna. Ti na kuni ndijin yivi naa da ja vii kuña'nu Tata yo Yandios.

³² Vijna na ti maa Se'e ya xna'an nasa kuña'nu Yandios jiin jniñu sa'a ya. Vijna na ti nakua'a ndixia Yandios ja yiñu'un nuu maa Se'e ya. Vijna ti sa'a Yandios ja na nduñu'nu ga maa Se'e ya.

³³ Hijo, ndee kunda'u ini ri ro'o naa ra, ko xaan ga kuiti hora ja'a, ja ñin nundaa ni ga kuncha ri jiin ra ti ki'in ri. Ko nanu ni kachi ri nuu yivi hebreo un, suni sia'an na kachi ri nuu ra naa ra vijna. Chi

nanduku ra ru'u, ko tu kuu ki'in ra nuu ki'in ri. Tu kuu kundikun ra ru'u vijna.

³⁴ Ko na ta'u ri ñin jniñu jáá nuu ra naa ra, ja na kunda'u ini nuu jna'an ra, sia'an nanu ni kunda'u ini maa ri ro'o. Ti sia'an na kunchuku vii na kunchuku mani ra.

³⁵ Ti nu vii vii kanchuku ra, ja ka kunda'u ini nuu jna'an ra, ti kuni yivi naa i ja ni ka skua'a ra jiin ri —ni kachi Jesús.

Kachi Jesús ja uni jinu ka'an Pedro ja tu jini daya (Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)

³⁶ Ni kachi Pedro jiin Jesús:

—Jito'yo, ¿nanu ki'in ni nusa? —ni kachi da.

Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Tu kuu ki'in ra nuu ki'in ri vijna, ko kuee ga ti sa jaa ra —ni kachi ya.

³⁷ Yukan ti ni kachi Pedro:

—Jito'yo, ¿ti ndoo tu kuu ki'in na jiin ni vijna? Ja iyo tu'va na ja nama na ni'in vasu na kuū na ja siki ni —ni kachi da.

³⁸ Ti ni kachi Jesús jiin da:

—¿Nusa ti tava ini ra kuu ra ja siki ru'u nu? Ko na kachi ndaa ri ja uni jinu kachi ra ja tu jini ra ru'u, ti sa kana ñin li'i ja ña'an ijña —ni kachi ya.

Xna'an Jesús na ichi kuu ja ki'in nuu Tata ya Yandios

14

¹ Siin ka'an Jesús, ti ni kachi ya: —Koto xndi'i ra ini ra naa ra. Kandixia ndaa nuu maa Yandios. Ti suni kandixia ndaa ru'u.

² Na kachi ndaa ri nuu ra naa ra ja nuu kancha Tata ri, iyo kua'a xaan ve'e nuu kunchuku yivi naa

i. Ti sia'an ka'an ri chi jandaa ndixia kuu. Chi sa ti tu, va tu kachi ri sia'an nuu ra. Ko vanuxia kin no'on ri yukan, ti yukan satu'va ri nuu kunchuku ra.

³ Ki'in ri ti satu'va ri nuu kunchuku ra. Ti nu ja ni kuu nakoo, nandeokuñi tuku ri ti nchaa ri kii nukuaka ri ro'o naa ra, nava na kunchuku ra nuu kuncha ri yukan.

⁴ Ko ja ka jini ra ichi nuu ki'in ri —ni kachi Jesús.

⁵ Ti Tomás ni jikajnu'un da Jesús:

—Jito'yo, tu ka jini na nachi ki'in ni. ¿Ti nasa kuu nani'in na ichi un naa na? —ni kachi da.

⁶ Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Maa ri kuu nanu ñn ichi, ti jnu'un ka'an ri na kuu ñn ichi ndaa un, chi ka'an ri taka jnu'un ndaa nuu yivi, nava na kuni yivi nau ichi kuu ichi ndaa. Maa ñn ni ru'u kuu ja sa'a ja na kuchaku yivi ja kuu saa ni, ti kunchuku i jiin Yandios. Ko nu tu kandixia ni ñn yivi ru'u, ti tu kuu kuiti jakoyo i nuu kancha Tata ri.

⁷ Ni ka nakuni ra Tata ri chi ja ni ka nakuni ra ru'u. Ti undi vijna ja ni ka nakuni ra maa ya, chi ka nde'e ra nuu ya —ni kachi Jesús.

⁸ Yukan ti ni kachi Felipe jiin ya:

—Jito'yo, kua'a ni jnu'un ja na nde'e na nuu maa Tata yo Yandios. Jiin yukan ni ti na kuva'a ini na naa na —ni kachi da.

⁹ Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Felipe, ja ni kuu na'an kancha ri jiin ra ¿ti tu ja'i nakuni ra ru'u nusa? Ja ni jini ra nuu Tata ri, chi ja ni jini ra ru'u. Nusa ti nasa ga kuni ra ja na xna'an ri Tata ri nuu ra.

¹⁰ Kanuu ja na kandixia ra ja kancha Tata ri jiin ri, ti kancha ri jiin maa ya. Jnu'un ka'an ri nuu

ra vijna, tu ka'an ri ja ñu'un xini maa ri, chi maa Yandios kancha jiin ri, ti maa ya kuu ja sa'a jniñu un.

¹¹ Ko kandixia ja kancha Tata ri jiin ri, ti kancha ri jiin ya. Ti nu tu kandixia ra nava ka'an ri, ko kandixia ru'u ja siki taka jniñu sa'a ri.

¹² Ti na kachi ndaa ri nuu ra naa ra ja nu na kandixia ndaa ra ru'u, ti suni kuu sa'a ra jniñu sa'a ri, ti vasu in jniñu ña'nu ga, ti kuu sa'a ra naa ra. Chi ru'u, ki'in ri nuu kancha Tata ri.

¹³ Ti taka ndoo na kakan ra nuu Tata ri, ti kakan ra jiin sivi ri siki ja ka yi'i ra jiin ri. Chi ndiso ri jniñu ja kua'a ri sava'a ni ga ndoo na kakan ra. Ti na nde'e yivi jniñu sa'a ru'u, ja kuu ri se'e ya, ti na kachi i ja kuña'nu xaan Tata ri.

¹⁴ Ko na kachi ndaa ri ja taka ndoo na kakan ra nuu ri siki ja ka yi'i ra jiin ri ti kua'a kue'e ri, chi ndiso ri jniñu ja sia'an sa'a ri —ni kachi Jesús

Chisojnu'un Jesús ja taji ya Espíritu Santo

¹⁵ Siin ka'an Jesús, ti ni kachi ya:

—Nu ka ñukuu ini ra ru'u ja mani ri jiin ra, ti kuandatu jniñu ta'u nuu ra naa ra.

¹⁶ Ti ru'u, na kakanta'u ri nuu Tata ri ja na taji ya Inga ja chindee ro'o naa ra, ja kuncha ya jiin ra ja kuu saa ni.

¹⁷ Maa ya kuu Espíritu Yandios, ti maa ya ndaa kuiti kuu ya. Chi mani jnu'un ndaa ka'an ya. Kua'a ya jnundee ini ro'o naa ra, ti sia'an ni kuncha ya jiin ra ja kuu saa ni. Ko tu chindee ya yivi ñuyivi ja'a, yivi ka sa'a ndeva'a un, chi tu ka nakuni kuiti i maa ya. Ko ro'o naa ra chi ka nakuni ra maa ya, chi kancha ya jiin ra vijna. Ko jaa in kivi ja kendo'o

jnu'un ya undi ini añu ra, ti yukan kuncha ya ja kuu saa ni jiin ra.

¹⁸ Ko tu xndoo kuiti ri ro'oj ja kendo nda'u ra naa ra. Chi su'va, nchaa tuku ri ti kuncha ri jiin ra.

¹⁹ Ko ja inga yivi ñuyivi ja'a, jaku ni ga kivi ti tukaa ga kuni i ru'u. Ko ro'oj naa ra, chi nakuni ra ru'u, chi vanuxia nachaku tuku ra sia'an nanu nachaku tuku ru'u. Chi nandoto tuku ri, ti suni sia'an nandoto tu ro'oj naa ra.

²⁰ Kivi na nachaku ri, yukan ti kuni ra ja kancha ri jiin Tata ri, ti maa ya kunchaa ya jiin yo naa yo.

²¹ Nu ñu'un ini ra jniñu ta'u ri ti siuku ra, ti yukan ni kundaa ndixia ja mani ra jiin ri. Ti nu mani ra jiin ri, ti suni koo mani Tata ri jiin ra. Nu ñukuu ini ra ja siuku ra jniñu ta'u ri, ti sa ni ru'u koo mani ri jiin ra. Naxna'an ri maa ri nuu ra ja kancha ndixia ri jiin ra —ni kachi ya.

²² Yukan ti ni ka'an Judas (ko ansu Judas chaa ñuu Cariote), ti ni jikajnu'un da:

—Jito'yo, ¿nasa naxna'an ndijin ni maa ni nuu na naa na, ti nuu yivi ñuyivi, ndoo tuu? —ni kachi da.

²³ Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Nu mani yivi jiin ri, ti jandatu i jnu'un ka'an ri ti siuku i. Ti undi Tata ri ti suni koo mani ya jiin yivi un naa i. Ti ru'u jiin Tata ri, chaa ri ti kunchuku ri jiin yi.

²⁴ Ko yivi ja tu mani jiin ri, chi tu siuku i jnu'un ka'an ri. Ti jnu'un ka'an ri ja'a, ansu jnu'un maa ri kuu. Chi jnu'un ni ka'an maa Tata ri kuu, vanuxia maa ya ni taji ru'u jiin jniñu ja sia'an na ka'an ri.

²⁵ Ja ni kuu kua'a jnu'un ni xna'an ri nuu ra naa ra vijna ni kancha ga ri jiin ra.

²⁶ Ko Tata ri na taji ya fin ja na chindee ro'o. Ti yukan kuu ja kii nuu ru'u, ti maa ya kuu Espiritu Santo. Chaa ya ti xna'an ya ro'o naa ra, xndaku ya nuu ra, ti sa'a ya ja na nuku'un ini ra taka jnu'un ni ka'an ri jiin ra.

²⁷ Sandee ini ra nuu kua'an ri, ko tu xndi'i ra ini ra, chi sa'a ri ja na kosi ini añu ra, ti na kukuee kunchuku ra. Chi jnu'un ka'an ri ti siuku ri, ti tu sa'a ri nanu ka sa'a yivi ñuyivi ja'a, ja ka ja'a i jnundee ini, ko so ka ka'an i. Yukan kuu ja koto kukui'ya ini ra jiin taka nundo'o, ti koto ma yu'u ra naa ra.

²⁸ Ja ni ka jini ra ja ni ka'an ri ja kin no'on ri, ko ndixia ri ja kii tuku ri nuu kanchuku ra nu ka iyo mani ini ra jiin ri. Yukan ti kusii ini ra naa ra ja ki'in ri, chi ki'in ri nuu kancha Tata ri. Ti maa ya kuña'nu ga ja kuu ru'u.

²⁹ Ni kachi ri nuu ra naa ra ja kin no'on ri, ti ndeocuñi tuku ri ti kuncha ri jiin ra. Ja ni jani ri jnu'un ja sia'an koo. Ti sa na kandixia ra nu ja ni kundaa jnu'un ri.

³⁰ Tukaa na jnu'un kua'a ka'an ri jiin ra naa ra, chi ja vaji ja'u'u un ja ndiso jniñu nuu yivi ñuyivi ja'a. Ko tu ndiso jniñu ja nata'u jniñu nuu ri.

³¹ Na siukun ri sia'an nava ni kachi Tata ri nuu ri. Ti sia'an nava na nakuni yivi ñuyivi ja mani ri jiin Tata ri ti kuu ini ri ya. Ndokuñi naa ra, ti ña'an na cho'o —ni kachi ya.

Jesús na kuu nanu #n yo'o nuu tika'ya

15

¹ Siin ka'an Jesús, ti ni kachi ya nuu da naa da:

—Maa ri na kuu nanu ñn yo'o nuu nutika'ya va'a, ti Tata ri na kuu nanu ñn chaa jitu nuu nutika'ya un.

² Ti maa ra naa ra, chi ka kuu ra nanu nda'a yuku tika'ya un. Chi nu tu sa'a va'a ra jniñu ya, ti sa'a yo nanu ja tu ja'a ra nde'e, ti sasiñ Tata ri ro'o, nanu ja ka'ncha yo ñn nda'a nuu tika'ya ja tu ja'a nde'e un. Ko nu sa'a va'a ra jniñu ya, ti sandoo ga ya ro'o, nanu ja sete yo nda'a nuu tika'ya un nava na kua'a ga nde'e.

³ Ja ni ka ndundoo ra undi ini añu ra, chi ni ka kandixia ra jnu'un ni ka'an ri jiin ra.

⁴ Ko nu na jakuñi ni'in ra jiin ri, ti suni maa ri na kundaka ni'in ri ro'o, chi sa'a ra jniñu va'a nuu ya nu tu jakuñi ni'in ra jiin ri. Suni sia'an kuu jiin nda'a yuku nuu tika'ya un. Nu na kenchá ñn nda'a nuu yijñi un, ti tukaa kua'a nde'e, chi nasa kuu kua'a nde'e ti tukaa ga yijñi.

⁵ Maa ri kuu nanu yo'o nuu tika'ya un, ti ro'o naa ra ka kuu ra nanu nda'a yujnu un. Nu ro'o na natu'va ru'u, ti maa ri na kindá'a ni'in ri ro'o naa ra. Yukan na ti va'a xaan kuu jniñu ya, chi nakaya ki'in, nanu ja kuun vee nde'e xini nuu tika'ya un. Ko nu tu kindá'a ni'in ri ro'o naa ra, ti va tu kuiti na jniñu va'a sa'a ra.

⁶ Nu tu jakuñi ni'in ra jiin ri, ti sasiñ Tata ri ro'o, nanu ja ka'ncha yo nda'a yujnu ja tu ja'a nde'e, na ichi. Yukan na ti nastutu yo ja na kayu nuu ñu'un.

⁷ Ko nu ni ka jakuñi ni'in ra jiin ri, ti ku'un ini ra jnu'un ka'an ri. Yukan na ti kakan ra ja kuni ra, ti kua'a ri sava'ni ga ndoo na kakan ra.

⁸ Nu sia'an na siuku ra taka un, yukan na ti ka stuu ra maa ra ja ka kundixia ra yivi ka skua'a jiin

ri. Sia'an na ti nakuni yiví ja kuña'nu xaan ga Tata ri.

⁹ Mani ri jiin ra naa ra sia'an nanu mani Tata ri jiin ri. Yukan kuu ja ni'in kujiin ra naa ra ti kunchuku mani ra siki ja kunda'u ini ri ro'o.

¹⁰ Nu sia'an na sa'a ra ti kuandatu ra jniñu ta'u ri. Yukan ti ka ñukuu ini ra ru'u ja mani ri jiin ra. Chi suni sia'an ni jandatu ri nuu Tata ri, ti ñukuu ini ri ja mani ya jiin ri.

¹¹ Taka jnu'un ja'a xndaku ri nuu ra naa ra ja na kuandatu ra, nava sia'an na ni'in ra jnu'un ndee ini ti na koo sñ ndixia ini ra jiin ri.

¹² Ti ja'a kuu ñn jniñu ta'u ri nuu ra, ja na kunda'u ini nuu jna'an ra, sia'an nanu ni kunda'u ini ri ro'o naa ra.

¹³ Nu vasu na kuu ñn chaa, ja nama da amigo da siki ja kunda'u ini da, ti yukan kuu ñn jniñu ka'nu ja kuu nuu Yandios. Chi tukaa iyo ñn jniñu kanuu ga ja kuu sa'a yo.

¹⁴ Ti ro'o naa ra, ka kuu ra amigo ri nu ka siuku ndaa ra jniñu ta'u ri.

¹⁵ Vijna ti tukaa kachi ri ja ka kuu ra nanu muzu ri, chi ñn muzu tu jini da nasa ndo'o ini jito'o da. Na ka'an ri amigo vijna na, chi ja ni kachi ndaa ri nuu ra naa ra taka ja ni ka'an Tata ri jiin ri.

¹⁶ Tu ni ka nakaji ra ru'u ja na kundichi ri jiin ra. Chi su'va, maa ri ni nakaji ro'o ja na ki'i ra jiin ri. Ni ja'a ri jniñu sa'a ra, ti nu na sa'a ra ñn jniñu ja kendo va'a, ti ni tukaa naa. Ti kua'a Tata ri ndi'i ja na kakan ra nuu ya siki ja ka yi'i ra jiin ri.

¹⁷ Ti ja'a kuu ñn jniñu ta'u ri nuu ra naa ra, ja na kunda'u ini nuu jna'an ra —ni kachi Jesús.

Ka kuiti ini yivi ñuyivi nuu Jesús jiin yivi ya

18 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Nu na kuiti ini yivi ñuyivi nuu ro'o naa ra, ti ja ka jini ra ja xnakan nuu maa ri ni ka kuiti ini i.

19 Sa ti ñn nu kanda ra jiin yivi ñuyivi, ti va koo mani i jiin ra niku, sia'an nanu mani i jiin jna'an i. Ko su'va, ka kuiti ini i chi ni nakaji ri ro'o naa ra ja na kujiin ra jiin ri. Chi tukaa ga ka sa'a ra ja ka sa'a yivi ñuyivi un. Ja yukan kuu ja ka kuiti ini i nuu ra naa ra, chi tukaa ka kuu ra nanu yivi ñuyivi.

20 Koto naa ini ra ja ni kachi ri, chi ni kachi ri ja ñn muzu tu kuña'nu ga da nuu jito'o da, chi chaa ta'u jniñu un, kuña'nu ga da. Yukan kuni ka'an ja kua'a yivi nundo'o ro'o ra naa ra, ja ka yi'i ra jiin ri, suni sia'an nanu ni ka sa'a i jiin ri. Sia'an kuu yivi un, chi nu ni ka janta'u i jnu'un ri, ti suni sia'an na kuantu'u jnu'un ka'an ra.

21 Sia'an sa'a i jiin ra chi vanuxia ka yi'i ra jiin ri. Sia'an sa'a ndeva'a yivi un jiin ra, chi vanua tu ka nakuni kuiti i maa Yandios, ya ni taji ru'u jiin jniñu.

22 Ni kii ri ti ni kachi ndaa ri nuu yivi naa i ja ka iyo kuachi siki i. Vijna ti tu kuu ka'an i ja tu jini i ja ka iyo kuachi siki i.

23 Ti yivi kuiti ini nuu ri, yukan ti suni ja kuiti ini i nuu Tata ri.

24 Iyo kuachi siki i chi ni sa'a ri jniñu ña'nu nuu i, ko tu ni ka kandixia i. Kivi ja ja ni ya'a, tu ni ñn chaa ni sa'a sia'an, ko vijna ti ni ka jini yivi naa i jniñu ña'nu ni sa'a ri. Ti vasu sia'an ko ka kuiti ini i nuu ri jiin Tata ri.

²⁵ Sia'an ka sa'a i nava na kee ndaa jnu'un yoso nuu tutu ley Yandios, ja kachi: “Ni kuiti ini i nuu ri, vasu tu na kuachi ri”, kachi tutu —ni kachi Jesús.

²⁶ Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Kivi na najaa ri nuu kancha Tata ri, ti taji ri ñin ya kii chindee ga ro'o, ti maa ya kuu Espíritu Santo, ti Espíritu yukan kuu ja xna'an jnu'un ndaa. Chaa ya ti kua'a ya jandaa ja'a ri ja kuu nuu taka jnu'un ni ka'an ri.

²⁷ Yukan kuu ja suni ro'o naa ra, kua'a ra jandaa ja'a ri ja ka'an ra jnu'un ri, chi ni ka jika ra jiin ri undi na ni keja'a ka'an ri jnu'un un nuu yivi naa i —ni kachi Jesús.

16

¹ Siin ka'an Jesús, ti ni kachi ya:

—Taka jnu'un ni xna'an ri nuu ra naa ra na sa'a ja na kundee ini ra ti tu xndoo ra jnu'un ri, vasu na kii nundo'o un siki ra naa ra.

² Chi keni'in yivi ro'o ti tukaa kua'a da jnu'un ku'iin ra veñu'un. Jaa kivi ti ka'ni ro'o, ti kani ini da ja ñin jniñu va'a ni sa'a da nuu Yandios.

³ Ti sia'an sa'a i chi tu ka jini kuiti da ru'u, ni tu ka jini kuiti i nuu Tata ri.

⁴ Ni kachi ri jnu'un ja'a nuu ra nava nu ni jaa kivi ja kondo'o ra, yukan na ti nuku'un ini ra ja sia'an ni kachi ri nuu ra naa ra —ni kachi ya.

Jniñu sa'a Espíritu Santo

Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Tu ni kachi ri yukan nuu ra undi nuu, chi ni kuncha ga ri jiin ra naa ra.

⁵ Ko vijna chi kino'on ri nuu kancha maa ya ni taji ru'u. Ti vasu yukan ka'an ri, ko ni ñin ra tu ka jikajnu'un nanu ki'in ri.

⁶ Chi sa ka kukui'ya xaan ini ra ja ni ka'an ri taka jnu'un un.

⁷ Ko jandaa ka'an ri ja va'a ga kendo ra nu na kino'on ri. Chi nu tu no'on ri, ti maa ya kii chindee ro'o, tu kuu kii ya. Ko va'a ga na ki'in ri, ti na taji ri maa ya na kii ya nuu ra naa ra.

⁸⁻¹¹ Nu na chaa ya, ti na xna'an kaji ya nuu yivi naa i ja ka iyo kuachi i, chi maa kuachi un sa'a ja tu ka kandixia i ru'u. Na xna'an ya na ichi kuu ichi va'a ja na kendo ndaa yivi naa i nuu Yandios. Chi vanuxia kino'on ri nuu Tata ri, ti tukaa ga kuni ra nuu ri. Na xna'an kaji ya ja nasa'a ndaa Yandios kuachi yivi, chi ja ni kundaa ja jna'nu ndatu maa ja'u'u ja kuña'nu nuu ñuyivi ja'a.

¹² Ti iyo kua'a ga jnu'un ja kuni kachi ri nuu ra naa ra. Ko tu kuu kachi ri, chi ro'o tu chaku ini ra vijna.

¹³ Na chaa maa ya kuu Espíritu Santo, ti sa na xna'an ndaa ya jnu'un un, chi maa ya kuu ya ndaa ndixia. Ti tu ka'an ya ja ndo'o ini maa ya. Chi su'va, ka'an ya jnu'un ni ka'an maa Yandios. Ti xna'an ya taka ja koo kivi vaji.

¹⁴ Xna'an ya ja kuña'nu ri, chi nakachi ya jnu'un un nuu ra taka jnu'un ni kachi ri nuu ya, ti sa'a ya ja na nuku'un ini ra.

¹⁵ Ndi'i nasa kuña'nu Tata ri, suni sia'an kuña'nu maa ri. Yukan kuu ja ni kachi ri ja Espíritu Santo kuu ya nakachi ndi'i jnu'un un nuu ra taka jnu'un ka'an ri, ti sa'a ya ja na chaku ini ra —ni kachi Jesús.

Ka kukui'ya ini da ko ndusii tuku ini da naa da

16 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Jaku ni ga kivi ti tukaa ga kuni ra ru'u. Ko na kuu uni kuun kivi ti nakuni tuku ra ru'u —ni kachi Jesús.

17 Yukan ti sava chaa ka skua'a jiiin ya, ka jikajnu'un jna'an da:

—¿Ndoo ni ka'an ya jiiin yo sia'an? Ka'an ya ja jaku ni ga kivi ti tukaa ga kuni yo maa ya, ti nu na kuu ni ga kivi ti nakuni tuku yo ya. Suni ni kachi ya ja kin no'on ya nuu kancha Tata ya.

18 ¿Ndoo ni kachi ya ja sia'a jaku ni ga kivi nusa? Tu ka chaku ini yo nasa kuni ka'an ya —ni ka kachi da.

19 Ni jini Jesús ja ka kuni kajnu'un da ya. Yukan ti ni kachi ya nuu da naa da:

—Ni ka'an ri ja jaku ni ga kivi ti tukaa ga kuni ra ru'u, ti nu na ya'a jaku ni kivi ti nakuni tuku ra ru'u. ¿Ti yukan kuu ja ka jikajnu'un jna'an ra nasa kuni ka'an jnu'un un nu?

20 Vanuxia na kachi ndaa ri nuu ra ja koo ra jnukui'ya ini ti kati ra nducha nuu ra. Ko yivi ñuyivi ja'a chi sa su'va katu nda'a da ja xaan tonto sii kuu ini da. Ti jandaa ni kuu ja koo ra jnukui'ya ini naa ra nu na jaa kivi. Ko nu na ya'a kivi un ti ndusii xaan tonto ga ini ra.

21 Sa'a yo nanu. ñin ña'an ja kuan kuyajni kaku se'e ña, ti ja'ncha i chii ña, chi ja ni jaa kivi ja kaku suchi lulu un. Ko nu ja ni kaku suchi lulu un, ti tukaa na'an ña ja ni ndo'o ña, chi kusii xaan ini ña ja ni ya'a va'a ña.

22 Ti suni sia'an kuu ja ka kukui'ya ini ra vijna, ko jaku ni kivi ti nakuni jna'an tuku yo. Yukan na ti ni in tundo kasi ja xaan si kuu ini ra naa ra.

23 Nu na jaa kivi no'on ri nuu Tata ri, ti tukaa ndoo kajnu'un ra ru'u. Chi jandaa na kachi ri ja nuu maa Tata ri kuu nu kakan ra, ti na kua'a ya ndi'i ja ka jikan ra, siki ja ka kandixia ra ru'u.

24 Undi vijna ti tundo ka jikan ra nuu Tata ri siki ja ka yi'i ra jiin ri. Ko vijna ti kakan ra nuu ya jiin sivi ri siki ja ka yi'i ra jiin ri. Kakan naa ra nuu Tata ri, ti na kua'a ya nuu ra, nava yukan ti na kusii xaan ga ini ra —ni kachi Jesús.

Kundee Jesús jiin in ja kanaa jiin ya

25 Siin Jesús ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Ja ni jani ri jnu'un nuu ra naa ra, ko ndee tijni jinu ni ka'an ri jnu'un yi ti'li ja chaku ini ra. Ko jaa kivi nuu tukaa ka'an ri sia'an, chi sa su'va kachi ndaa ri nuu ra nasa sa'a jniñu Tata ri.

26 Kivi yukan na ti kakan ra nuu Tata ri siki ja ka yi'i ra jiin ri. Ti tu kachi ri ja tukaa kakanta'u ri ja'a ra naa ra, chi vanua ja ka jini ra ja nini ka'an ri jiin Tata ri ja na kua'a ya ja ka jikan ra nuu ya.

27 Ti jandaa ndixia kuu yukan, chi kunda'u ini Tata ri ro'o naa ra siki ja ka iyo mani ra jiin ri, ti ka kandixia ra ja vaji ri undi nuu maa ya.

28 Ni kee ri undi nuu kancha Tata ri, ti ni kenda ri nuu ñuyivi. Vijna ti kee ri nuu ñuyivi ja'a, ti kino'on tuku ri nuu Tata ri —ni kachi Jesús.

29 Ti ni ka kachi chaa ka skua'a jiin ya:

—Vijna na ti ka'an kaji ni, chi tukaa ka'an ni jnu'un yi ja tu chaku ini na.

³⁰ Vijna ti ni jini na ja jini ndi'i kuiti ni. Tu nini kuu ja kajnu'un yivi maa ni, chi ja jini ni nau ja ndo'o ini i ja kajnu'un i nuu ni. Ja yukan na kandixia ndaa na ja vaji ni undi nuu kancha maa Yandios —ni ka kachi da naa da.

³¹ Ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Undi vijna ti sa ni ka kandixia nusa.

³² Ko ja ni kuyajni ndaa kivi, ti ja ni jaa hora ja kuichanuu ra kinkoyo ra, ti ndi in ndi in ra nachanuu ra ve'e ra. Ti xndoo ra maa in ni ga ru'u kendo ri. Ti vasu na xndoo maa in ra ru'u, ko kancha Tata ri jiin ri.

³³ Sia'an ka'an ri nava na kukuee undi ini añu ra. Chi jandaa ndixia kuu ja kondo'o konene ra nuu ñuyivi ja'a, ti koto ndukui'ya ini ra naa ra, kua'a sa'a ini ra naa ra maa ra, su'va na kosii ini añu ra, chi ja ni kundee ri jiin in ja kanaa siki ra nuu ñuyivi ja'a —ni kachi ya.

Ni jikanta'u Jesús ja'a yivi ka kandixia

17

¹ Yukan ti ni ndakoto Jesús ichi andivi ti ni kachi ya jiin Tata ya:

—Tata na, ja ni jaa kivi ja kondo'o na. Vijna ti stuu ni ja kuña'nu na, ja kuu na se'e ni, nava suni maa na na stuu na ja kuña'nu ga maa ni.

² Ni ja'a ni jniñu nuu na ja na ta'u na jniñu nuu yivi kanchuku nuu ni tu'u ni kaa nuyivi naa i. Ti ni sa'a ni ja yivi ni nakaji ni, na ndivi i nda'a na, ja na kuchaku i jiin yo ja kuu saa ni.

³ Ti sia'an kuchaku da chi ni ka nakuni i ni'in, ja ni'in kuu maa in ni Yandios ndaa. Suni ni ka

nakuni da saña ja kuu na Jesús, ya kuu Cristo ni taji ni jiin jniñu ña'nu.

⁴ Ni xna'an na nuu yivi ñuyivi ja kuña'nu ni, ti ni sinu na jniñu ni tatu ni nuu na.

⁵ Ti vijna, Tata na, sa'a ni ja na nduña'nu tuku na undi nuu kancha ni, sia'an nanu ni kuña'nu na jiin ni undi na ti jankoo ga ñuyivi.

⁶ Ni nachi'i ni yivi ñuyivi ja'a nuu nda'a na, ti ni xna'an na nuu da nau kuu ni'in. Maa ni ni yinda'a da undi nuu, ti vijna ni nachi'i ni i nuu nda'a na, chi ni ka jandatu da jnu'un ni.

⁷ Vijna ti ka jini ndaa da ja undi nuu maa ni vaji taka ja sa'a na, jiin taka jnu'un ka'an na.

⁸ Ni nakachi na nuu da naa da, sia'an nava ni ka'an ni jiin na. Ti ni ka chunso'o da jnu'un ni ka'an na, chi ni ka nakuni ndaa da ja undi nuu maa ni vaji na, ti ka kandixia da ja maa ni kuu ja ni taji saña jiin jniñu ja'a.

⁹ Ti jikanta'u na nuu ni ja kuu taka yivi ni ka kandixia, ansu ja kuu yivi ñuyivi ja tu ka kandixia. Sia'an kanda'u na jiin ni ja kuu yivi ni nachi'i ni nda'a na, chi nuu nda'a maa ni ni ka yi'i, ko vijna ti ja ni nduu nanu na i.

¹⁰ Chi taka ja yi'i nda'a na, suni ja kuu maa ni kuu. Ti taka ja kuu maa ni, suni ja kuu maa na kuu. Chi vanuxia ka kandixia da saña, ti jiin jnu'un yiñu'un kanchuku da nuu ñuyivi ja'a ti ka stuu da ja kuña'nu na.

¹¹ Saña, tukaa kuncha na nuu ñuyivi ja'a, chi na jaa na nuu kancha ni. Ko yivi ni nachi'i ni nda'a na, chi kendo i kunchuku ga i nuu ñuyivi ja'a. Yukan kuu ja jikanta'u na nuu ni Tata na, ja ii kuu sivi ni ti ndoo xaan ga ni, chi maa ni kuu ya kuña'nu. Koto

nda'u ni taka yiví ni nachi'i ni nuu nda'a na nava tu naa i, ti na koo ñn nuu ini i sia'an nanu ka iyo ñn nuu ini maa yo.

¹² Ni kuncha na jiin i nuu ñuyiví ja'a. Ni jito naa i ti ni na maa i ja ni ndito va'a na i, chi vanuxia sia'an ni tatu ni saña ja na koto va'a na i. Ti ni ñn tu ni ka naa, chi ñini ñn vajnu'un ni da ni naa ja na kundaa nava yoso nuu tutu ni.

¹³ Vijná ti ndeokuñi na nuu ni Tata na, ko ka'an na jnu'un ja'a nava na kusii ini da sia'an nanu iyo sii ini maa na.

¹⁴ Ni xndaku na jnu'un ni nuu da naa da. Ti sa su'va ni ka keja'a ka jito u'u yiví ñuyiví ja'a maa da. Chi vanuxia ansu ñn ni ka kuu da jiin yiví ñuyiví ja'a. Chi tu ka ndo'o ini da nanu ka ndo'o ini yiví ñuyiví ja'a, nanu maa na tu ndo'o ini na nanu ka ndo'o ini yiví ñuyiví ja'a.

¹⁵ Tu ka'an na ja na keni'in ni maa da naa sa nuu ñuyiví ja'a. Chi su'va jikanta'u na nuu ni Tata na, ja na koto va'a ni maa da, nava ja'u'u un tu kuu sa'a ndeva'a siki da naa da.

¹⁶ Vanuxia ansu ka kuu da nanu yiví ñuyiví ja'a, nanu maa na suni tu yi'i na jiin yiví ñuyiví ja'a.

¹⁷ Ja sia'an ka sa'a jniñu da nuu ni, ti na sandoo ni maa da jiin jnu'un ni. Chi jnu'un ni kuu maa jnu'un ndaa.

¹⁸ Ni ta'u na jniñu nuu da naa da, sia'an nanu ni ta'u ni jniñu nuu maa na.

¹⁹ Ja kuu nuu maa da naa da kuu ja soko na maa na ja na kuū na, nava suni maa da kondoo'oo maa ni konene da nuu ni kanchuku i nuu ini ñuyiví ja'a. Yukan sa'a i chi ka nakutu ini i jiin maa jnu'un ndaa —sia'an ni jikanta'u Jesús nuu Tata ya.

20 Siin ka'an Jesús jiin Yandios, ti ni kachi ya:

—Jikanta'u na nuu ni Tata na, ja kuu siki maa da naa da, ko suni jikanta'u na nuu ni ja kuu siki yivi kunso'o jnu'un ka ka'an da, ti na kandixia i saña.

21 Jikanta'u na ja ñn nuu na koo ini da naa da chi ñn ni ga ka kuu da ja ni ka kandixia da saña, sia'an nanu ñn ni kuu maa na jiin ni'in. Tata na. Sia'an na koo ñn nuu ini da jiin ñanijna'an da nava na nde'e yivi ñuyivi yukan, ti na kandixia i ja maa ni kuu ja ni taji saña.

22 Ni sa'a ni ja na nakuni yivi ja ñn ni kuña'nu na jiin maa ni, Tata na. Suni sia'an ni sa'a na jiin yivi ka kandixia saña. Ni saña'nu na maa da naa da nava ñn nuu ni ka kuu i jiin na, nava sia'an na nakuni yivi ñuyivi ja ka iyo ñn nuu ini i jiin yo.

23 ñn ni ga ni ka kuu i jiin na, sia'an nanu ñn ni kuu na jiin maa ni. Ja yukan kuu ja ñn nuu kuiti ka iyo ini da naa da, nava nu na kuni yivi ñuyivi yukan, ti nakuni ndaa i ja maa ni ni taji saña. Na nakuni ndaa yivi ñuyivi un ja mani xaan ni jiin da naa da, sia'an nanu mani xaan ni jiin maa na.

24 Tata na, ni nachi'i ni maa i nuu nda'a na naa i, ko vijna ti kuni na ja na kunchuku i jiin na nuu kuncha na, nava na kuni i nasa vii xaan kuña'na na jiin jniñu ni ja'a ni nuu na. Sia'an na kuni i ja mani xaan ni jiin na undi changa ga jankoo ñuyivi ti undi vijna.

25 Tata na, iyo ndaa kuiti jniñu sa'a ni. Ti vasu sia'an, ko yivi ñuyivi, tu ka nakuni kuiti i ni'in. Ko maa na, chi nakuni na ni'in. Ti yivi ja'a, mani i jiin na, chi ka jini i ja maa ni ni tatu jniñu nuu na.

26 Ni xna'an na nuu i naa i da ja maa ni kuu Yandios va'a. Ti siin ga na xna'an na yukan nuu

i nava na koo mani xaan i jiin ñanijna'an i, sia'an nanu iyo mani xaan ni jiin maa na. Ti xndaku na nuu i ja kuncha na jiin i kivi vaji ga.

Yukan kuu ja jikanta'u na nuu ni, Tata na, ti sia'an ka'an na ja'a yivi mani jiin na —ni kachi Jesús.

*Ni ka jni da presu Jesús
(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)*

18

¹ Sia'an ni ka'an Jesús, yukan na ti ki'in ga. Kua'an ya jiin ndaja'a ya. Ni ya'a ya inga yu'u yucha Cedrón. Ni ka jakoyo da nuu iyo ñin huerta mani yujnu vixi, ti yukan ni ka kivi da.

² Ti suni jini Judas nuu kande huerta un, chi vanuxia tijní jinu ni ndututu Jesús jiin chaa ka skua'a jiin ya yukan.

³ Ti yukan ni jaa Judas jiin kua'a xaan soldado, jiin tajnu ni ka taji sutu ka kuña'nu un jiin chaa fariseo, ti ni ka jakoyo da yukan. Ti ndinchaa kua'a ni ga ñu'un yiti ka yijni da kuajakoyo da. Ti ka ndiso da espada jiin yujnu.

⁴ Ko ja jini maa Jesús na nundo'o vaji siki ya. Ni kenda ya ichi nuu da naa da, ti ni kachi ya:

—¿Na chaa ka nanduku ra naa ra?

⁵ Ti ni ka kachi da:

—Ka nanduku na Jesús, chaa ñuu Nazaret —ni kachi da.

Ti ni kachi Jesús:

—Maa ri kuu —ni kachi ya.

Ti yukan kandichi Judas ma'ñu chaa un naa da, vanuxia maa da kuu ja ni nakua'a Jesús nuu chaa ka jito u'u ya.

⁶ Nu ni kachi Jesús: “Maa ri kuu”, ti ni ka jika yata chaa un, ti ni ka jiokava da nuu ñu'un.

⁷ Yukan ti ni jikajnu'un tuku ya:

—¿Na chaa ka nanduku ra nusa?

Ti ni ka kachi da:

—Ka nanduku na Jesús, chaa ñuu Nazaret.

⁸ Ti ni kachi tuku Jesús nuu da naa da:

—Ja ni kachi ri ja maa ri kuu, ti nu ru'u ka nanduku ra ko sia chaa ja'a na kinkoyo da, nuu maa ri ve ki'in ra —ni kachi ya.

⁹ Sia'an ni kachi ya nava na kundaa jnu'un ni ka'an ya jiin Tata ya: “Tu ni ja'a na jnu'un ja naa ni ñin chaa ni ja'a ni nuu na”, ni kachi ya.

¹⁰ Yukan ti ni tava Pedro espada da, ti ni ja'ncha da so'o kua'a ñin chaa nani Malco, chaa kuu muzu maa sutu kuña'nu.

¹¹ Ti ni kachi Jesús jiin Pedro:

—Nasava'a espada ra ini cubierta. Chi siuku ri nava ni kachi Tata ri ja kondo'o ri —ni kachi ya.

Ni ka yinda'a da Jesús ve'e Anás

(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)

¹² Yukan na ti soldado un jiin capitán da, jiin policía chaa hebreo un, ni ka jni da Jesús, ti ni ka ju'ni da ya.

¹³ Ti kuankoyo da jiin ya xnakan ve'e Anás, chaa kuu tata chiso Caifás. Ti Caifás kuu maa sutu kuña'nu ga na kuiya yukan.

¹⁴ Caifás ni kuu chaa ni kachi nuu jna'an da hebreo ja va'ga ja na kuū ñin ni chaa ja kuu nuu yivi ni ñuu Israel.

Ka'an Pedro ja tu jiin da Jesús

(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68; Lc. 22.55-57)

¹⁵ Simón Pedro ni ndikun da Jesús nuu kua'an ya jiin soldado un. Suni ni ndikun inga ndaja'a Jesús. Ti sutu kuña'nu ga un ni jini mani da jiin chaa un. Yukan kuu ja ni kivi da jiin Jesús nuu yuxe'e sutu kuña'nu ga un.

¹⁶ Ko ni kendo Pedro yajni yuxe'e. Chi iyo in ña'an ndito yuxe'e un. Ti yukan ni kenda chaa ni jini mani jiin sutu kuña'nu ga un, ti ni ka'an da jiin ña'an ndito yuxe'e un. Yukan na sa ni kivi Pedro yuxe'e un.

¹⁷ Ko ña'an un ni kachi ña jiin Pedro:

—¿Ansu ni'in kuu in ja ni jika jiin Jesús nu? —kachi ña.

Ti ni kachi Pedro:

—Ansu kuu ri —ni kachi da.

¹⁸ Ti muzu un jiin policía, ni ka joto da ñu'un jiin tikayi, ti yukan ka'in da ka nduxin da, chi vijin xaan sa'a. Ti Pedro, suni kandichi da yukan, nduxin da ñu'un.

Ni keja'a xndichi sutu kuña'nu un Jesús

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Lc. 22.66-71)

¹⁹ Yukan na ti Anás, ja kuu sutu kuña'nu un, ni keja'a jikajnu'un da Jesús nau ka kuu yivi ka skua'a jiin ya. Jikajnu'un da ya na jnu'un ni xna'an ni nuu yivi naa i. Ti ni kachi Jesús:

²⁰ —Nini ni ka'an ri nuu chitu un nuu yivi naa i. Ni xna'an ri tijn veñu'un Israel jiin ini veñu'un ka'nu nuu ka ndututu jna'an yo un. Tu ni in jnu'un ni chi sa'yi ri.

²¹ Koto kajnu'un ra ru'u. Kajnu'un maa yivi naa i, chi ni ka jiniso'o i ndi kuiti jnu'un ni ka'an ri. Ti ka jini ndaa i na jnu'un ni ka'an ri —ni kachi ya.

22 Sia'an ni kachi Jesús, ti ñn policía ndito veñu'un ka'nu un, kandichi yajni da xiin Jesús, ti ni kani ni da ñn jiki nuu ya, ti ni kachi da:

—¿Vanu sia'an ka'an ra jiin sutu kuña'nu nu? —ni kachi da.

23 Ti ni kachi Jesús:

—Nu ni ka'an ndeva'a ri, ¿ti kachi na ñn jnu'un kue'e ni ka'an ri nusa? Ko nu su'va ni ka'an ndaa ri, ¿ti ndo ni ja'a ra jiki nuu ri? —ni kachi Jesús.

24 Yukan ti Anás, ni nasia'a da ya nuu kancha Caifás, chaa ni kuu maa sutu kuña'nu ga. Ti nu'ni ya kua'an ya.

Ka'an tuku Pedro ja tu jiin da Jesús

(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72; Lc. 22.58-62)

25 Ti Simón Pedro siin da nduxin da yuñu'un yukan, ti ni ka jikajnu'un sava chaa un maa da:

—¿Ti ansu ni skua'a ra jiin Jesús nu?

Ti ni kachi Pedro:

—Tuu, tu ni skua'a ri jiin da —ni kachi da.

26 Suni yukan kandichi ñn muzu ja junukuachi nuu sutu kuña'nu ga un. Kuu da jna'an chaa ni ja'ncha Pedro so'o un, ti ni kachi da jiin Pedro:

—¿Ndoo tuu, ti ni jini ri ro'o yukan, na hora ni ka jni da Jesús nuu huerta un? —ni kachi da.

27 Ko ni kachi tuku Pedro ja ansu maa da kuu. Ti hora un ni kana li'i.

Ni ka nasia'a da Jesús nuu gobernador

(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Lc. 23.1-5)

28 Yukan ti ni ka kekoyo da nuu kancha Caifás, ti ni ka nasia'a da Jesús undi nuu kancha gobernador ja yí'i jiin chaa romano. Ja kuan kuxian tí'li kuu. Ti chaa hebreo un tu ni ka kuni kivi da ini ve'e palacio gobernador nava tu chakuachi da siki

da, chi ka kuni da koo ndoo da ja na kuxini da lelu viko pascua.

²⁹ Yukan kuu ja ni kenda Pilato fuera nuu ka'iin yiví un, ti ni jikajnu'un da:

—¿Na kuachi ka ka'an ra siki chaa ja'a? —ni kachi da.

³⁰ Ti ni ka ka'an da:

—In chaa ja'ni ña'an kuu chaa jña. Ja yukan kuu ja vee nchaka na da nuu ni —ni kachi yiví un.

³¹ Yukan ti ni kachi Pilato:

—Xndichi maa ra chaa ja'a nava ka'an ley ra naa ra —ni kachi da.

Ti ni ka kachi tuku yiví hebreo un:

—Tu ka iyo ichi na ja ka'ni na ni in yiví —ni ka kachi i.

³² Yukan ni kundaa nava ni ka'an Jesús, chi ni kachi ya nasa kuū ya.

³³ Ni kana da Jesús, ti ni jikajnu'un da ya:

—¿Maa ra kuu ja ta'u jniñu nuu yiví hebreo nu? —ni kachi da.

³⁴ Ti ni kachi Jesús:

—¿Sia'an ndo'o ini maa ra, xi inga yiví ni kachi ja sia'an kuu nu? —ni kachi ya.

³⁵ Ti ni kachi Pilato:

—Ansu chaa hebreo kuu ri ja ka'an ra sia'an. Sutu ka kuña'nu jiin jna'an maa ra hebreo un ni ka nakua'a da ro'o nuu ri ja'a. ¿Ndo ni kuu, xi ndoo ni sa'a ra nusa? —ni kachi da.

³⁶ Ti ni kachi Jesús:

—Jniñu ndiso ri tu yí'i jiin ñuyiví ja'a. Chi sa ti sia'an, ti va kanaa taka yiví ka jika jiin ri ja nama i ru'u, ti tu kua'a i jnu'un ja jni yiví hebreo ru'u. Ko ansu sia'an kuu, chi jniñu ndiso ri tu yí'i jiin ñuyiví ja'a —ni kachi ya.

³⁷ Yukan ti ni kachi Pilato jiin ya:

—¿Nusa ti ndiso jniñu ra ja ta'u ra jniñu nuu yivi ñuyivi nusa? —kachi da.

Ti ni kachi Jesús:

—Ni kachi ra ja ta'u ri jniñu nuu yivi. Ti jandaa ndixia kuu, chi ja yukan vaji ri nuu ñuyivi ja'a. Ja siki yukan ni kaku ri ja'a ja na ka'an ri taka jnu'un ndaa. Nau yivi ka ndo'o ndaa ini, ti na chunso'o i jnu'un ka'an ri —ni kachi ya.

³⁸ Ni jikajnu'un Pilato nuu ya:

—¿Nau ja kuu maa jnu'un ndaa nusa? —ni kachi da.

Ni kachi Pilato ja na kuū Jesús

(Mt. 27.15-31; Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25)

Sia'an ni jikajnu'un Pilato, ti ni kee da nuu ka'iin yivi hebreo yukan, ti ni kachi da:

—Tu na kuachi ni'in ri siki chaa ja'a.

³⁹ Ko ro'o ka ñava'a ra ñin jnu'un ja na sia ri ñin chaa kande vekaa ja kuu kivi viko pascua. ¿Kuni ra ja na sia ri maa chaa ta'u jniñu nuu ra nu? —ni kachi da.

⁴⁰ Yukan ti ni ka kuvaa kuiti yivi un, ti ka kana:

—¡Koto sia ni chaa jña! ¡Va'a ga sia ni Barrabás! —ni ka kachi.

Vasu Barrabás ni kuu da ñin chaa kui'na.

19

¹ Yukan ti Pilato ni kachi da ja na kani soldado un Jesús jiin yo'o ñi.

² Ti soldado un ni ka sa'a da ñin corona iñu, ti ni ka chuxndee da xini ya. Ti ni ka naskui'na da ya ñin sa'ma kua'a tijnuu, nanu ja kuu ya ñin rey.

³ Ni ka tu'va da nuu kandichi Jesús, ti ni ka kachi da:

—Na kuchaku na'an chaa kuu rey ta'u jniñu nuu yiví hebreo —ni ka kachi da.

Ti ka kani da xiiki nuu ya.

⁴ Ni kee tuku Pilato, ti ni kachi da nuu yiví hebreo un:

—Vee nchaka ri chaa ja'a nava na kuni ra ja tu na kuachi ni'in ri siki da —ni kachi Pilato.

⁵ Yukan ti ni kenda Jesús. Ñu'un ya corona iñu ti ñu'un ya in sa'ma kua'a tijnuu ndí'i. Ti ni kachi tuku Pilato nuu yiví un:

—Nde'e va'a nuu da naa ra, chi ja'a kandichi da —ni kachi Pilato.

⁶ Ti sutu ka kuña'nu nde'e da taka policía, ni ka jini da nuu ya, ti ni ka jakunchaa da ka kanako'o da:

—¡Na kuū da! ¡Na kuū da!

Ti ni kachi Pilato:

—Nusa ti jniñ maa ra da naa ra ti ka'ni ra da, chi tu na kuachi ni'in kuiti ri siki da —ni kachi Pilato.

⁷ Ko ni ka kachi yiví hebreo un:

—Nuu ley yo kachi ja na kuū da, chi ni kachi da ja Se'e Yandios kuu da —ni ka kachi da.

⁸ Nu ni jiniso'o Pilato jnu'un un ni keja'a yu'u da, chi ni ka kachi ja yiví un Se'e Yandios kuu Jesús.

⁹ Ni ndiví tuku da ini palacio, ti ni jikajnu'un da Jesús:

—¿Na ñuu vaji ra nusa? —kachi da.

Ko tu ni ka'an kuiti Jesús.

¹⁰ Yukan ti ni kachi Pilato jiiin ya:

—¿Ndoo tu ka'an ra ja ka'an ri? ¿Va nu tu jini ra ja iyo ichi ri ja sia ri ro'o ki'in ra? ¿Ti suni iyo ichi ri ja ka'ni ri ro'o nu? —ni kachi da?

11 Yukan ti ni ka'an Jesús:

—Nu tu ni ja'a Yandios ñn jniñu nuu ra niku, ti va ni tu kuu sa'a ra justicia ja'a ri. Yukan kuu ja chaa ni ka nakua'a ru'u nuu ra, yukan kuu ja ja ni'in ga ka iyo kuachi siki ja kuu ro'o —ni kachi ya.

12 Ti undi hora yukan ni keja'a ndi'i ini Pilato ti nduku da nasa sia da ya. Ko yivi hebreo un ka kana ko'o ka'in:

—iNu sia ni chaa ja'a, ti tu kuu ni ñn chaa mani jiin César, chaa kuña'nu ga un! Ti Jesús ja'a, chi ni ndonda da siki César, ti kuni ta'u da jniñu nuu ni tu'u nacion yo —ni ka kachi yivi hebreo un.

13 Ni jiniso'o Pilato jnu'un ka ka'an yivi hebreo un, ti ni kachi da ja na keni'in soldado un Jesús undi ichi yuxe'e. Yukan ti ni nukoo Pilato nuu sillón da nuu ta'u da jniñu, nuu mani yuu ni jankava. Yukan nani Gabata nuu yu'u ka ka'an maa yivi hebreo un.

14 Kivi un ka satu'va yivi naa i ja kuu viko pascua, ti ja kuan kuyajni koxiuu kuu hora un. Ni ka'an Pilato ti ni kachi da jiin yivi hebreo un:

—iNde'e naa ra! Ja'a kuu maa chaa ta'u jniñu nuu ra naa ra —ni kachi da.

15 Ti ni ka kana ko'o yivi un:

—iNa kuū da! iNa kuū da! iKatakaa ni da na kuū da nuu nda'a cruz! —ni ka kachi.

Ti ni kachi Pilato:

—¿Ka jani ini ra ja ka'ni ri chaa ta'u jniñu nuu ra nu? —ni kachi da.

Ti ni ka ka'an sutu ka kuña'nu:

—Maa ñn ni César kuu ja ta'u jniñu nuu na naa na, ti tukaa iyo inga —ni ka kachi da.

16 Yukan ti ni ta'u Pilato jniñu ja na kuū Jesús. Ni ka jñi soldado romano un maa ya ti kuankoyo da jiin ya, ja na katakaa da ya nuu nda'a cruz.

Ni ka jatakaa da Jesús nda'a cruz

(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43)

17 Ni kenda Jesús, ndiso ya cruz ya. Kuankoyo da jiin ya ñn ñu'un nani “Yiki Xini”, ja yu'u chaa hebreo un nani Gólgota.

18 Yukan ni ka jatakaa da ya nuu nda'a cruz. Ti suni ni ka jatakaa da uu ga chaa nuu uu ga cruz, ñn ñn da xiin ya, ti maa ya ni kendo ma'ñu.

19 Suni ni kachi Pilato ja na koso letra xini cruz ya nuu kachi: “Jesús, kuu chaa ñuu Nazaret, chaa ta'u jniñu nuu yivi hebreo.”

20 Yukan ti kua'a yivi hebreo un ni ka ka'u da jnu'un yoso nuu tutu un, vanuxia yajni yu'u ñuu Jerusalén kuu nuu ni ka jatakaa da ya. Ti jnu'un un yoso nuu sa'an hebreo, jiin griego jiin latín.

21 Yukan ti ni ka kachi sutu ka kuña'nu un nuu Pilato:

—Tu iyo va'a jnu'un ka'an tutu un, ja ta'u da jniñu nuu yivi hebreo. Va'a ga ja na ka'an: “Ni kachi da ja ta'u da jniñu nuu yivi hebreo” —ni ka kachi sutu un.

22 Ko ni kachi Pilato nuu da naa da:

—Sia'an na kendo nava yoso, chi ja ni chiso ri —ni kachi da.

23 Nu ni ndi'i ni ka jatakaa soldado un Jesús nuu nda'a cruz, ni ka ki'in da sa'ma ya, ti ni ka sa'a da kuun pedazu. Ti ñn ñn pedazu ni ka tejna'an nuu jna'an da. Suni ni ka ki'in da sa'ma kuita ya. Ko vanuxia sa'ma un tu ni kuiku, chi so ni kee ni.

24 Ti yukan ni ka ndajnu'un soldado un:

—Ko tu ka'ncha yo sa'ma ja'a, chi va'a ga na chu'un yo suerte siki, ti na nde'e yo na ñn yo ni'in —ni ka kachi da.

Sia'an ni ka sa'a da, ti ni kundaa nava yoso nuu tutu ii Yandios, ja kachi: “Ni ka ki'in da sa'ma ri ti ni ka tejna'an nuu jna'an da. Ti ni ka chu'un da suerte siki sa'ma kuita ri”, kachi tutu. Ti sia'an ndixia ni ka sa'a soldado un.

²⁵ Ti yajni ja'a cruz nuu yindaka Jesús, yukan kandichi nana ya, jiin ku'u ña María, ñasi'i Cleofas, jiin María ña'an ñuu Magdala.

²⁶ Ni jini Jesús nuu nana ya kandichi ña xiin ñn ndaja'a, chaa ni kuu mani xaan ya jiin niku. Ti ni kachi ya jiin nana ya:

—Naa, yukan kandichi se'e ni —ni kachi ya.

²⁷ Ti ni kachi ya jiin chaa un:

—Yukan kandichi nana ra —ni kachi ya.

Ti undi hora yukan ni nakuaka da ña ini ve'e da, ti ni jito da ña nanu nana maa da.

Ni ji'i Jesús

(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49)

²⁸ Yukan ti ni jini Jesús ja ja ni jinu taka jniñu vaji ya, ti ja na kundaa nava ka'an nuu tutu ii Yandios. Ti ni kachi ya:

—Ichi ri nducha —ni kachi ya.

²⁹ Ti yukan kandichi ñn tindo'o, ñu'un chitu nducha iya. Ni ka chuntoo da kachi nuu nducha iya un, ti ni ka chaa da xini ñn nda'a yujnu hisopo, ti ni ka chaa da yu'u ya ja na ko'o ya.

³⁰ Yukan ni ji'i Jesús nducha iya un, ti ni kachi ya:

—Ja ni ndi'i ni kuu nakoo vijna na —ni kachi ya. Ti ni skanindee ya xini ya, ti ni ji'i ni ya.

Īn soldado un ni kuji lanza yiki jika Jesús

³¹ Chaa hebreo un ni ka ka'an da jiin Pilato ja na ta'u da jniñu, ja na ka'nu da yiki sa'nda chaa ka ndakoyo nuu nda'a cruz un. Yukan ti na kuu da nu tu ja'i kuu da, ti na kuni'in da chaa nuu nda'a cruz un. Sia'an ni ka ndo'o ini yivi hebreo un, chi ja ka satu'va da ja kuu viko pascua, chi inga kivi ni ga kuu ĩn kivi ii, ĩn kivi ii xaan ga. Ja yukan kuu ja tu ka kuni da ja kendo ndiyi un kundakoyo i nuu nda'a cruz yukan kuu kivi ndetatu.

³² Yukan ti ni jakoyo soldado un ni ka ja'nu da si'in ndinduu chaa ka ndakoyo jiin Jesús.

³³ Ko nu ni ka tu'va da nuu Jesús, ti ni ka jini da ja, ja ni ji'i ya. Yukan ti tu ni ka ja'nu da si'in ya.

³⁴ Ko ĩn soldado un ni kuji da lanza da nuu yiki jika ya, ti ni kaña niñi jiin nducha nuu ni tuji un.

³⁵ Ti chaa jani jnu'un ja'a kuu ĩn chaa ni jini, ti jani ndaa da jnu'un nava ni kuu un, ti nava sia'an na kandixia ra Jesús naa ra.

³⁶ Sia'an ni kuu, ti yukan ni kundaa nava yoso nuu tutu ii Yandios, ja kachi: “Tu ka'nu yivi ni ĩn yiki ya.”

³⁷ Ti suni iyo inga nuu yoso: “Īn kivi ti nde'e yivi nuu ya ni ka stuji yivi yikijika ya”, kachi.

Ni ka chunduji da Jesús

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)

³⁸ Yukan na ti José, chaa ñuu Arimatea, ni kanda'u da jiin Pilato ja na kuni'in da yiki kuñu Jesús. Chi vanuxia ni kuu da chaa ni kandixia Jesús niku. Ko tu ni ka jini yivi un ja mani da jiin ya, chi tu ni stuu da maa da, chi yu'u da sa kuni

jna'an da hebreo un. Ti ni ja'a Pilato jnu'un nuu da ja na kuni'in da yiki kuñu ya.

³⁹ Ti suni Nicodemo ni ja'an da jiin José. Nicodemo un ni kuu chaa ni ja'an ka'an jiin Jesús ñn jakuaa na ti kuu ga ya. Ni jaa da jiin yajni oko uxi kilo crema vixi, ja ni sakanuu jiin suxia mirra jiin áloe.

⁴⁰ Yukan na ti José jiin Nicodemo, ni ka ki'in da yiki kuñu Jesús, ni ka suku da jiin sa'ma finu, ti ni ka jaka da crema un ni chii sa'ma un nava iyo jnu'un ja ka sa'a yivi hebreo, ka chunduji i ndiyi i.

⁴¹ Yajni nuu ni ji'i Jesús un ni iyo ñn huerta, ti nuu huerta yukan, kande ñn yau ja ni ka jacha yivi ñn jika xa'va. Ni kuu ñn yau jaa, nuu ti kunde ga ni ñn ndiyi.

⁴² Yukan ni ka chundee da yiki kuñu Jesús, chi vanuxia kande yajni, ti vijna ja kuan kuyajni keja'a kivi ii ja ka ndetatu yivi hebreo un. Ti kachi ley ja tu kuu chunduji da ndiyi nuu ja ni jaa kivi ii un.

Ni nandoto Jesús

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

20

¹ Ni kuu jaña'an domingo, ti María, ña ñuu Magdala, ni ja'an ña nuu ñunduji Jesús. Ni ña'an xaan ga ja ni iin ña ga na ni ja'an ña. Ni jaa ña ti ni jini ña ja tukaa ga ndi'yu yuu ni ka jasi da yu'u yau un.

² Ti yukan ni jinu ña kua'an ña nuu kancha Simón Pedro jiin nuu inga chaa ni iyo mani ga Jesús jiin un niku. Ti ni kachi ña:

—Ni ka tava yivi Jito'yo nuu ni ñunduji ya, ti tu ka jini yo nanu ni ka janchaka da ya —ni kachi ña.

³ Yukan ti ni ka kee Pedro jiin inga ndaja'a un kuankoyo da nuu ñunduji Jesús.

⁴ Ndinduu da ka jinu tayu da kuankoyo, ko inga chaa un chi ni'in ga ni jinu da, ti xnakan da ni jaa sa ni jaa Pedro nuu ñaña un.

⁵ Ni jito ni'ni da ini yau un, ti ni jini da kanchuku sa'ma un, ko tu ni kivi da.

⁶ Ti jata da ndikun Simón Pedro ni jaa da, jaa da ti ni kivi ni da ini yau un. Ti suni ni jini da ja kanchuku sa'ma un.

⁷ Ti sa'ma ni suku xini Jesús, ti tu kanchuku tutu jiin uu ga sa'ma un, chi ni stuu sa'ma un ti katuu siin.

⁸ Yukan na ti sa ni kivi chaa ni jaa undi nuu yu'u yau un. Ni jini da ja sia'an ni kuu, ti ni kandixia da ja ni nandoto Jesús.

⁹ Sia'an ni kuu vasu ti chaku ga ini da jnu'un ka'an nuu tutu ii Yandios, ja nandoto Jesús nuu ka'iin ndiyi un.

¹⁰ Yukan na ti ni ka nandeokuñi ndaja'a un ve'e da.

*Ni ndenda Jesús nuu María, ña ñuu Magdala
(Mr. 16.9-11)*

¹¹ Yukan ti ni kendo María kandichi ña ichi fuera nuu ni ñunduji Jesús, ti ni jakunchaa ña nde'e xaan ña. Nde'e ña nde'e ña, yukan ti ni jito ni'ni ña ini yau un.

¹² Ti ni jini ña uu ángel Yandios, ka ñu'un da sa'ma kiyi la'li, ti ka nukoo ya nuu ni katuu Jesús. ñin da nukoo da nuu ni kendo xini Jesús, ti inga da nukoo nuu ni kendo ja'a ya.

¹³ Ti ka jikajnu'un da maa ña:

—Ro'o ñasi'i, ¿ndo kuu ja nde'e ra?

Ti ni kachi ña:

—Ja ni ka ki'in da yiki kuñu jito'o na, ti tu jini na nanu ni ka janchaka da ya —ni kachi ña.

¹⁴ Skan ni ka'an ña sia'an, ni ndeokoto ña, ti ni jini ña Jesús kandichi ya yukan, so ja tu jini ña ja maa Jesús kuu ya.

¹⁵ Ti ni kachi Jesús jiin ña:

—Ro'o ñasi'i, ¿ndo kuu ja nde'e ra? ¿Nau kuu ja nanduku ra? —ni kachi ya.

Ko maa ña ni ndo'o ini ña ja chaa ndito huerta yukan kuu, ti ni kachi ña:

—Taa, nu maa ni kuu ja ni chajiyo ndiyi ja'a, kachi ni nuu na nanu ni janchaka ni ya, ti nava na kin nu ki'in na ya —ni kachi ña.

¹⁶ Yukan na ti ni kachi Jesús:

—¡María! —ni kachi ya.

Ni ndeokoto ña nuu ya, ti ni ka'an ña sa'an hebreo:

—¡Raboni! —ni kachi ña.

Ti jnu'un un kuni ka'an: “Maestro.”

¹⁷ Yukan ti ni kachi Jesús:

—Koto jñi ra ru'u, chi changa ga ndaa ri no'on ri nuu kancha Tata ri, ko ja yajni ki'in ri. Vijna ti kua'an nuu kanchuku ñani ri chaa ni ka skua'a jiin ri un naa da, ti kachi ra nuu da ja kino'on ri nuu kancha Tata ri Yandios. Maa ya kuu Tata ra naa ra suni —ni kachi ya.

¹⁸ Yukan ti María, ñaa ñuu Magdala un, kua'an ña, ti ni kaxnu'un ña nuu chaa ni ka skua'a jiin ya un, ja ja ni jini ña nuu maa Jito'yo. Ti ni jani ña jnu'un nava ni kachi ya nuu ña.

*Ni ndenda Jesús nuu chaa ka skua'a jiin ya
(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)*

19 Nu ni kuñaa ja'ini kivi domingo, ni ka ndututu chaa ni ka skua'a un. Ko va'a ndi'yu yuxe'e ve'e nuu kanchuku da un, chi vanuxia ka yu'u da jna'an da chaa hebreo un. Ko ni kivi Jesús. Ti ni jankuiñi ya ma'ñu da naa da, ti ni kachi ya:

—Kukuee kanchuku ra —ni kachi ya.

20 Sia'an ni kachi Jesús. Yukan ti ni xna'an ya nda'a ya nuu da naa da. Ni xna'an ya yiki jika ya suni. Ja yukan ti ni ka ndusi tuku ini da, ja ni ka jini da nuu maa jito'o da.

21 Yukan ti ni kachi tuku Jesús jiin da:

—Na kukuee kunchuku ra naa ra. Sia'an nava ni taji Tata ri ru'u, ti suni sia'an taji ri ro'o naa ra kinkoyo ra —ni kachi ya.

22 Yukan ti ni tivi ya nuu da naa da, ti ni kachi ya:

—Na kunchaa Espiritu Santo jiin ra naa ra.

23 Ko na tatu ri ñn jniñu nuu ra naa ra ja na saka'nu ini ra nuu yivi nava na kuanka'nu ini Yandios nuu kuachi da. Ti nuu yivi ja tu ni janka'nu ini Yandios, ni tu kuanka'nu ini ra nuu da naa da, ti nchakuachi siki da —ni kachi ya.

Ni ndenda Jesús nuu Tomás

24 Suni Tomás ni kuu da ñn ndaja'a Jesús ja ni ka skonani yivi maa da (Tomás), chaa kuati. Ti tu kancha da jiin uu ga chaa un kivi ni ka ndututu da na ni kii Jesús.

25 Ko kuee ga sa ni ka nakani uu ga chaa un jnu'un nuu da:

—Ni ka jini ri Jito'yo —ni ka kachi da.

Ti ni kachi Tomás jiin da naa da:

—Undi nu tu kuni ri nda'a ya, ti chunde ri xini nda'a ri nuu ni kivi nduyu kaa un, ti chunde ri

nda'a ri yiki jika ya, ti tu kandixia ri ja ni nandoto ya nuu ñuji'i —ni kachi da.

26 Nu una kivi ti ni ka ndututu tuku da, kanchuku da ini in ve'e, ti kancha Tomás jiin da naa da kivi un. Ti vasu va'a ndi'yu yuxe'e, ko ni kivi Jesús, ni jankuini ya ma'ñu da naa da, ti ni kachi ya:

—Kukuee kanchuku ra nu —ni kachi ya.

27 Yukan ti ni kachi ya jiin Tomás:

—Nde'e ini nda'a ri ti skivi xini nda'a ra. Skaa nda'a ra ti chunde yiki jika ri, ti kandixia. Koto ma kachi ra ja tu kandixia ra —ni kachi ya.

28 Ti ni kachi Tomás:

—Jito'o na Yandios! —ni kachi da.

29 Ti ni kachi Jesús jiin da:

—Tomás, undi ni jini ra ru'u, vijna sa ni kandixia ra. Ko iyo yivi ja vasu tu kuni da jiin nuu da ru'u, ti kandixia da. Ti na kachi ri ja ndatu ga koo yivi un —ni kachi ya.

Ni chaa Juan tutu ja'a ja na kandixia yivi Jesús

30 Ti iyo kua'a xaan ga jniñu ña'nu ni sa'a Jesús ja ni ka jini yivi ni ka skua'a jiin ya. Ko tu ni chiso ndi'i ri un nuu tutu ja'a.

31 Ko taka jnu'un ni chiso ri ja'a kuu ja na kandixia ra naa ra ja Jesús kuu Cristo, ya ni taji Yandios jiin jniñu ña'nu, ja kuu ya maa Se'e Yandios. Ti nu na kandixia ra maa ya, kuu kivi ra nda'a ya vijna, ti kuchaku ra jiin ya ja kuu saa ni.

Ni ndenda Jesús nuu uxia chaa ni ka skua'a jiin ya

21

¹ Yukan ti ni ya'a jaku kivi, ti ndaja'a Jesús ni ka ndejna'an tuku da jiin ya undi yu'u mini Tiberias. Ti ja'a na kachi ri nasa ni ndenda ya.

² Ni ka ndututu Simón Pedro, jiin Tomás, chaa ni kaku kuati un, jiin Natanael, chaa ñuu Caná ja kuu jiin ndañuu Galilea, ndinduu se'e Zebedeo, jiin uu ga ndaja'a ya un.

³ Sia'an ni ka ndututu da, ti ni kachi Simón Pedro jiin da:

—Maa ri, kin jñi ri chāká va'ga.

Ti ni ka kachi sava ga da un:

—Ti nu ki'in ra, ti na cho'o taka yo naa yo suni —ni ka kachi da.

Ti kuan koyo da, ni ka kivi da ñin barco lulu, ti kuan jñi da chāká. Ko jakuaa un tu ni ka jñi kuiti da ni ñin ti.

⁴ Ti kuan ndii ni ga ni kenda Jesús kandichi ya yu'u mar yukan. Ko tu ni ka nakuni da ja Jesús kuu ya.

⁵ Yukan ti ni kachi Jesús:

—Amigo, ¿tu ni ni'in ra chāká ja kaji yo nu? —ni kachi ya.

Ti ni ka kachi da:

—Tu kuiti.

⁶ Ti ni kachi Jesús:

—Chunde ñunu ra ichi nda'a kua'a, ti na ni'in ra ti —kachi ya.

Ti sia'an ni ka sa'a da. Ni ka chunde da ñunu un nuu inga barco da, ti yukan tukaa kuu kuiti natava da, chi ni kuu vee ii ja xaan kua'a chāká ni ka kivi ini.

⁷ Suni yukan kande chaa mani ga jiin Jesús, ti ni kachi da nuu Pedro:

—¡Nde'e! ¡Maa Jito'yo kuu ja kandichi yukan!

Nu ni jiniso'o Simón Pedro ja maa Jito'yo kuu ya, ti ni nakui'na da sa'ma da, chi tu ñu'un da sa'ma da nikuu. Ti ni ndava ni da kua'an da nuu nducha un, ti sucha da kua'an da undi yu'u mini.

⁸ Ti uu ga chaa un kuankoyo kuee da jiin barco da, chi vanua yajni kendo yu'u mini un, va kuu ñn ciento ni ga metro. Ti ka jista da ñunu da kuankoyo da jiin. Sia'an undi ni ka jakoyo da yu'u mini, vanuxia vee xaan ñunu un, chi kua'a xaan chāká ka ñu'un.

⁹ Nu ni ka kee da ini barco un, ni ka jini da ja kayu ñu'un. Ti ja kasun ñn chāká, ti suni ja iyo staa.

¹⁰ Yukan ti ni kachi Jesús jiin da naa da:

—Kuan ki'in jaku chāká ja ni ka jñi ra vinañu'ni, ti na skasun yo ti —ni kachi ya.

¹¹ Ti ni kivi Simón Pedro ini barco, ti ni jista da ñunu un undi nuu ñu'un ichi. Ko mani maa chāká na'nu ka ñu'un chii ñunu un. Undi ñn ciento uu xiko uxi uni ti. Ti vasu kua'a xaan ti, ko tu ni te'nde ñunu un.

¹² Yukan ti ni kachi Jesús nuu da naa da:

—Ña'an naa ra, ti na ka sini yo —ni kachi ya.

Ko ka yu'u da ti'li ja kajnu'un da Jesús nuu maa ya kuu xi tuu, ko ja ka jini ndaa da ja maa jito'o da kuu ya.

¹³ Yukan ti ni tu'va Jesús yuñu'un un, ni ki'in ya staa, ni ja'nu sava ya, ti ni tejna'an ya nuu da naa da. Suni sia'an ni sa'a ya jiin chāká un.

¹⁴ Ja'a kuu jinu kuu uni ja ni ndenda Jesús nuu chaa ni ka skua'a jiin ya, ja ni nandoto ya nuu ñuji'i.

Ni ka'an Jesús jiin Pedro

15 Nu ni ndi'i ni ka yasini da, yukan ti ni kachi Jesús jiiin Simón Pedro:

—Simón, se'e Jonás, ¿kunda'u ga ini ra ru'u ja kuu taka ga ndaja'a ri ja'a, ja ka kunda'u ini da ru'u nu?

Ti ni kachi Pedro:

—Jito'yo, jini ni ja kunda'u ini na ni'in.

Ti ni kachi Jesús:

—Nusa ti chindee ra yivi ka yi'i nda'a jiiin ri, chi ka kuu i nanu lelu.

16 Yukan ti ni ka'an tuku Jesús jiiin Pedro:

—Simón, se'e Jonás, ¿kunda'u ini ra ru'u nu?

Ti ni ndeokani Pedro:

—Ja jini ni ja kunda'u ini na maa ni, Jito'yo.

Ti ni kachi Jesús:

—Nusa ti koto va'a ra yivi yi'i nda'a ri, chi ka kuu i nanu ri —ni kachi ya.

17 Ko ni ka'an tuku Jesús jiiin da, ti ja'a kuu uni jinu ja ka'an ya, ti ni kachi ya:

—Simón, se'e Jonás, ¿kunda'u ndixia ini ra ru'u nusa?

Ti ni kukui'ya ini Pedro ja ni kachi ya uni jinu: “¿Kunda'u ndixia ini ra ru'u nu?” Ti ni kachi Pedro:

—Jito'yo, maa ni jini ndi'i nasa ndo'o ini na, ti jini ni ja kunda'u ndixia ini na maa ni.

Ti ni kachi Jesús:

—Nusa ti koto yivi yi'i nda'a ri vijna, chi ka kuu i nanu ri.

18 Chi jandaa na kachi ri nuu ra vijna, ja undi na suchi ra ni naki'in maa ra sa'ma ra, ti ni jika ra ichi ni kuu ini maa ra. Ko na nchi ra, ti ansu ga ja kuu ini maa ra, chi inga yivi kunda'a da ro'o nuu tu kuu ini ra ki'in ra, ti naskaa ra nda'a ra kivi kuu ra —ni kachi ya.

19 Sia'an ni kachi Jesús ja ni stuu ya nasa kuū Pedro, ja kuū da nuu nda cruz. Ti stuu da ja kuña'nu xaan Yandios, chi ni jandatu da nuu ya vasu na kuū da. Yukan ti ni ka'an ga ya:

—Vijna ti kundandikun ru'u, ti sa'a ra jniñu ni tatu ri nuu ra —ni kachi ya.

Chaa mani ga jiin Jesús

20 Yukan ti ni ndeokoto Pedro, ti ni jini da ja ichi jata da vaji chaa mani ga jiin Jesús. Chaa un kuu ja ni kuncha xiin Jesús na ni ka kuxini da jiin ya kivi pascua un. Chaa un kuu ja ni jikajnu'un Jesús: “Jito'yo, ¿nau kuu ja nakua'a ni'in nuu yivi ka jito u'u maa ni?”

21 Ni jini Pedro nuu chaa yukan, ti ni jikajnu'un da Jesús:

—Jito'yo, ¿ti nasa koo jiin chaa yukan nusa? —ni kachi da.

22 Ti ni kachi Jesús jiin Pedro:

—Nu kuni ri ja na kuchaku da undi kivi nchaa tuku ri, va tundo sa'a un. Ko ro'o, ndoo jitu ini ra. Kundikun ru'u, ti sa'a ra jniñu ni tatu ri nuu ra —ni kachi ya.

23 Ja siki yukan ti ni ka ka'an yivi ka kandixia Jesús ja tu kuū chaa yukan. Ko tu ni kachi Jesús ja tu kuū da, chi ni kachi ya: “Nu kuni ri ja na kuchaku da undi kivi nchaa tuku ri, va tundo sa'a un. Ko ro'o, ndoo jitu ini ra”, ni kachi ya.

24 Maa chaa mani ga jiin Jesús, kuu chaa ka'an jnu'un ja'a, ti taka yukan ni chaa da nuu tutu. Chi ni jini va'a da nasa ni kuu undi na saa. Ti yukan ka jini ndaa yo ja ka'an ndaa da.

25 Suni iyo kua'a xaan ga jniñu ni sa'a Jesús. Ko jini ri ja tu kuu chaa yo ndi ñn ndi ñn, taka ja ni sa'a

ya, chi va tu kujaa yo ka'u yo, vanua kua'a xaan ga
ja ni sa'a ya. Ti sia'an na koo.

Ja'a kuu jnu'un Yandios ni chaa Juan.

Nuevo Testamento en mixteco de Yosondúa
New Testament in Mixtec, Yosondúa (MX:mpm:Mixtec,
Yosondúa)

copyright © 1988 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Yosondúa

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, Yosondúa [mpm], Mexico

Copyright Information

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Yosondúa

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

